

ผลของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

Effects of Contemplative Learning Approach on Social Studies , Religion
and Culture Learning Essence Group toward Learning Achievement and
Learning Responsibility of Grade Fifth Students

มูนิเราะห์ ยานยา
Muniroh Yanya

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Psychology
Prince of Songkla University
2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผลของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

Effects of Contemplative Learning Approach on Social Studies , Religion
and Culture Learning Essence Group toward Learning Achievement and
Learning Responsibility of Grade Fifth Students

มูนิเราะห์ ยานยา
Muniroh Yanya

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Psychology
Prince of Songkla University
2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ ผลของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความ
รับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผู้เขียน นางสาวมณีเราะห์ ยานยา
สาขาวิชา จิตวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา) (รองศาสตราจารย์ ดร.วัน เดชพิชัย)

.....กรรมการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เขิงเขาว) (รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เขิงเขาว)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักรินทร์ ชนประชา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นางสาวมุนีเราะห์ ยานยา)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวมณีเราะห์ ยานยา)
นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์ ผลของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ผู้เขียน นางสาวมุนีเราะห์ ยานยา

สาขาวิชา จิตวิทยาการศึกษา

ปีการศึกษา 2559

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ 3) เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา 4) เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนบ้านอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนห้องละ 35 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับฉลากเป็นกลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาและกลุ่มควบคุม ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐศาสตร์ จำนวน 24 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง ใช้เวลาในการวิจัย 8 สัปดาห์ จำนวน 8 แผน การจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนเตรียมการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา 2) แผนการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ 3) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ 4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .80 5) แบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .89 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า \bar{X} และ S.D. ทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (Multivariate Analysis of Variance : MANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ อิงแนวคิดจิตตปัญญา มีความรับผิดชอบทางการเรียน หลัง ได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา สูง กว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาอิงแนวคิดจิตตปัญญา , ความรับผิดชอบทางการเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title	Effects of Contemplative Learning Approach on Social Studies , Religion and Culture Learning Essence Group toward Learning Achievement and Learning Responsibility of Grade Fifth Students
Author	Miss Muniroh Yanya
Major Program	Psychology
Academic Year	2016

ABSTRACT

The purposes of this study were 1) to compare Learning Achievements on Social Study, Religion and Culture learning Essence Group of Grade Fifth Students between those before and after being taught by using Contemplative Education Approach. 2) to compare Learning Achievements on Social Study, Religion and Culture learning Essence Group of Grade Fifth Students between those who taught through Contemplative Education Approach and traditional Approach 3) to compare Learning Responsibilities of Grade Fifth Students between those before and after being taught by using Contemplative Education Approach 4) to compare Learning Responsibilities of Grade Fifth Students between those who taught through Contemplative Education Approach and traditional Approach. The sample under study were 70 students divided into 2 groups i.e., Experimental group Using Contemplative Education Approach and Control group Using Traditional Approach, 35 each who study in the second Semester in Academic Year of 2016 from BanAiyerweng School, Betong, Yala province. Tools used were 1 lesson plan of preparation and 8 lesson plans of Contemplative Education Approach as well as 8 lesson plans of Traditional Approach, test of Social Study, Religion and Culture learning Essence Group with the reliability of 0.80 and test of Learning Responsibilities with the reliability of 0.89. Data analysed with X, S.D. ,T-Test, Multivariate Analysis of Variance (MANOVA). The results as followed :

Students' Learning Achievements who taught through Contemplative Education approach on Social Study, Religion and Culture learning Essence Group showed the scores of after treatment higher than those before treatment at Level of Significant .01

Students' Learning Achievement on Social Study, Religion and Culture learning Essence Group who taught through Contemplative Education Approach gained higher scores than those of traditional Approach at Level of Significant .01

Students' Learning Responsibilities who taught through Contemplative Education approach showed the scores of after treatment higher than those before treatment at Level of Significant .01

Students' Learning Responsibilities who taught through Contemplative Education Approach gained higher scores than those of traditional Approach at Level of Significant .01

Keywords : Contemplative, Achievement, Responsibility

*Prince of Songkla University
Pattani Campus*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สองท่าน คือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริยา คุณา ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขให้ข้อเสนอแนะ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนคอยให้กำลังใจด้วยความปรารถนาดีตั้งแต่เริ่มต้น จนสำเร็จลุล่วง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วัน เดชพิชัย, รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เชียงเขาว์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักรินทร์ ชนประชา ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรพงษ์ แก่นอินทร์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญโรม สุวรรณพาทู , ดร.ธีรยุทธ รัชชะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจน์ศิริมุสิกะ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนิสา สิริวิพันธ์ , ตรีมย์ดี แวดราแม และ ดร.สุปรียาส์ กาญจนพิศศาล ที่กรุณาอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านอัยเยอร์ เวง อ.เบตง จ.ยะลา คุณครูประจำชั้น 2ป และ 5/3 และคุณครูกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ได้กรุณาอำนวยความสะดวกในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

ท้ายสุด ขอขอบคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนทุนการวิจัย คอยเป็นกำลังใจและนายฮารัง แวกาจิ ผู้เป็นสามีที่คอยให้ความช่วยเหลือ อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้

มูนิเราะห์ ยานยา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
รายการตาราง.....	(12)
รายการแผนภาพ.....	(13)
บทที่	
1. บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	53
สมมติฐานการวิจัย.....	54
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	54
ขอบเขตของการวิจัย.....	54
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	55
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	57
2. วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
แบบแผนการวิจัย.....	60
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การสร้างเครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ.....	61
การดำเนินการทดลอง.....	69
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
3. ผลการวิจัย	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน.....	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. อภิปรายผลการวิจัย	
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	79
สมมติฐานการวิจัย.....	79
วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	81
การสร้างเครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ.....	82
การดำเนินการทดลอง.....	89
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
สรุปผลการวิจัย.....	95
การอภิปรายผล.....	96
ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....	103
ภาคผนวก.....	116
ภาคผนวก ก.....	117
ภาคผนวก ข.....	119
ภาคผนวก ค.....	127
ภาคผนวก ง.....	133
ประวัติผู้เขียน.....	181

รายการตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สาระสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้.....	24
2	เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้.....	59
3	เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบทางเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้.....	59
4	แผนการจัดการเรียนรู้.....	63
5	ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา.....	76
6	ผลเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา.....	76
7	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ MANOVA.....	77
8	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	120
9	สรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	122
10	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	123
11	สรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	126
12	ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	128
13	สรุปค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	130
14	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมทั้งฉบับ.....	130
15	ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียนทั้งฉบับ.....	130
16	การประเมินแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	131

รายการแผนภาพ

ภาพที่		หน้า
1	พื้นที่แห่งสภาวะทั้ง -3.....	7
2	ต้นไม้จิตตปัญญา.....	15
3	เจดีย์แห่งการศึกษา.....	29
4	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	57
5	แบบแผนการวิจัย.....	60

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555- 2559 จัดทำขึ้นภายใต้กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 และสอดคล้องเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 – 2559) ตลอดจนสภาพปัญหาจากการจัดและพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในระยะที่ผ่านมา ซึ่งพบว่า ยังมีปัญหาที่จำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ด้านคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ตลอดจนสภาพการบริหารและจัดการศึกษาที่ยังต้องเพิ่มเติมในด้านประสิทธิภาพ (แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แห่งชาติ, พ.ศ. 2555 – 2559) จากกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 มาตรา 6 ระบุว่า “รัฐพึงสนับสนุนส่งเสริมพลเมืองของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา คุณธรรมและจริยธรรม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน , 2546) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็น กลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมือ อย่างสร้างสรรค์ ในเวทีโลก (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 80 ซึ่งกล่าวถึงแนวทางในการจัดการศึกษาและจุดมุ่งหมายของการศึกษามีใจความว่า “พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความมีไทยมีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) จะเห็นได้ว่าแนวนโยบายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มุ่งที่จะกำหนดกรอบในการอยู่ร่วมกันและพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่นซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่สันติสุขในอนาคต

ในการดำเนินกิจการการศึกษาของเด็กไทยที่ผ่านมา ได้มีความพยายามในการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนเพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับเนื่องจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กไทยในแต่ละปีผลที่ออกมามักอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานซึ่ง ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กมีผลการเรียนอ่อนลง มาจากความสนใจของตัวเด็กที่พบว่าเด็กให้ความสนใจเรื่องของเกมส์และสื่อเพื่อความบันเทิงมากขึ้น ทำให้ความสนใจในการศึกษาหาความรู้ลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องมาจาก

สภาพสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวพ่อแม่ทุ่มเทเวลาให้กับการทำงานและใช้เงินใช้เทคโนโลยีเลี้ยงดูลูก ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียต่อพัฒนาการ (กรมประชาสัมพันธ์, 2553) ทำให้ไม่มีเวลาอบรม เลี้ยงดูลูก ให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่เพิ่มการขาดศีลธรรมพื้นฐานทางสังคมให้หนักขึ้น (ประเวศ วะสี, 2554) การที่จะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์องกงามได้ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีศีลธรรมเป็นเครื่องกำกับด้วย เพราะหากสังคมใดไม่มีคุณธรรม จริยธรรมแล้ว สังคมนั้นจะต้องเกิดความสับสนวุ่นวายไร้ความสงบสุขอย่างแน่นอน(กรมประชาสัมพันธ์, 2553)

คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนด ความสงบสุขของสังคม ในสังคมใดที่มีผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรมสังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุขในขณะเดียวกัน หากคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมและจริยธรรมแม้ สังคมนั้น จะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมจึงมีความจำเป็นและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญความเสื่อมของสังคม (สุทธิวงค์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ , 2546)ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ต่างก็ให้ความสำคัญกับคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้แก่ ความมีระเบียบวินัยความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ เป็นต้น โดยได้กำหนดสาระของ หลักสูตรไว้ให้มีการสอดแทรก คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ไว้โดยมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาวิกฤตในส่วนของ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ โดยเข้าไปกำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินการปลูกฝัง และเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

การปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะของความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ต้องพัฒนาด้วยการจัดการศึกษา แต่จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้หลายฝ่ายลงความเห็นว่าการจัดการศึกษาของไทย มีมาตรการค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของอีกหลาย ประเทศในระดับเดียวกันเด็กและเยาวชนไทย ยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ความสามารถทางวิชาการยังไม่ได้มาตรฐาน และขาดการปลูกฝังคุณธรรมที่พึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)ซึ่งสอดคล้องกับ กองวิจัยทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536) ที่ได้สรุปผลการจัดศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษานับปรับปรุงพุทธศักราช 2533 ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไม่สนองความต้องการของผู้เรียนเน้นเนื้อหามากกว่าเน้นการปฏิบัติ ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริงได้และผู้เรียนส่วนมากไม่สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลที่ดีพอและในกาจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูสังคมนักศึกษานั้นครู ส่วนมากใช้วิธีการสอนแบบบรรยายตามหนังสือเรียนยังขาดความรู้ในเทคนิคการสอนที่เน้น กระบวนการคิดหรือเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจากสภาพการเรียนการสอนในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะทั้งในด้านกระบวนการคิด การวิเคราะห์การแก้ปัญหาและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของ

สังคมและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งคุณลักษณะการใฝ่รู้ จึงทำให้นักเรียน มีผลการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมต่ำกว่าเกณฑ์

ดังเช่นเดียวกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในปีการศึกษา 2549 ของโรงเรียนบ้านอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา พบว่าด้านความรู้ ความคิด และด้านคุณลักษณะค่านิยมคุณธรรมความรับผิดชอบ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อูสนธิ ภายแก้ว (2552) ศึกษาการแก้ปัญหาการขาดความรับผิดชอบในการ ทำงานและการส่งงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า สาเหตุที่นักเรียนขาดความรับผิดชอบ ในการทำงานและการส่งงานมาจากครูใช้วิธีการสอนที่ซ้ำซาก ส่วนใหญ่ครูให้นักเรียนทำงานเป็นรายบุคคล ครูไม่กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มอีกทั้ง ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม และเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ส่งผลให้นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการทำงานและการ ส่งงานประชากร ได้แก่นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านราษฎร์พัฒนา นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คนที่ขาดความรับผิดชอบ ในการทำงานและการส่งงาน เครื่องมือที่ใช้ (1) แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน โดยใช้เทคนิคการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม (2) แบบบันทึกสถิติการส่งงาน (3) แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ผลของการนิพนธ์วิจัยมาใช้ปฏิบัติจริงและการติดตามเฝ้าดูความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตามแผนการวิจัย พบว่า เทคนิคการสอนแบบอภิปรายกลุ่มสามารถแก้ปัญหาการขาดความรับผิดชอบ ในการทำงานและการส่งงานของนักเรียนได้ ทั้ง 10 คนนอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนดีขึ้นอีกด้วย

สิรินทิพย์ สมคิด (2551) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วง ชั้นที่ 4 โรงเรียนพรหมศรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียน พรหมศรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2550 จำนวน 544 คนซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบ แบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ระดับชั้นและเพศเป็นชั้น (Strata) เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนพรหมศรีพิทยา คม จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความ รับผิดชอบ ในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 มีทั้งหมด 8 ปัจจัย ได้แก่ เพศหญิงบุคลิกภาพ นิสัยทางการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง ความคาดหวังของผู้ปกครอง สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูและสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวก กับเป้าหมายในชีวิตของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีเพียง 1 ปัจจัยคือ ลักษณะทางกายภาพทางการเรียน (2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความ รับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 มีเพียง 1 ปัจจัย คือ เพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.01 (3) ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 มีทั้งหมด 5 ปัจจัย ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (4) ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความรับผิดชอบในการเรียนของ นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 มีทั้งหมด 5 ปัจจัยโดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาปัจจัยที่ส่งผลน้อย ที่สุด ได้แก่ บุคลิกภาพ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และนิสัยทางการเรียน ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัยนี้ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรับผิดชอบในการเรียนได้ ร้อยละ 49.5

อังคณา บุญสีสอด (2551) ศึกษาคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยให้กิจกรรมในคู่มือมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 60/60 และเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยโรงเรียนบ้านค่าย จังหวัดนครราชสีมา รวมจำนวนทั้งสิ้น 121 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 41 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 42 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 และคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า (1) ประสิทธิภาพ 12E/E ของคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวม จำนวน 15 ชุด แต่ละชุดมีค่าประสิทธิภาพระหว่าง 60.58 - 83.72 และคู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 รวมทุกด้านของแต่ละระดับชั้นมีค่าประสิทธิภาพอยู่ระหว่าง 62.61 - 73.93 (2) ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้หากมองย้อนถึงปัญหาทางการศึกษาของเด็กไทย และการกระตุ้นงบประมาณเพื่อช่วยเหลือจึงอาจต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนา ปรับเปลี่ยนรูปแบบ การเรียนการสอนที่ดีขึ้นและมีความน่าสนใจ เพราะการที่บุคคลากรด้านครูยังขาดการพัฒนาทางความรู้และยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมในการจัดการเรียนการสอน ก็จะทำให้ไม่เกิดการพัฒนาทางการเรียนการสอน และทำให้เด็กไม่สนใจเรียนในที่สุด และท้ายที่สุดแล้วก็จะส่งผลให้บัณฑิตที่ผลิตออกไปนั้น ไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานในสาขาที่ตลาดแรงงานในประเทศต้องการได้ การศึกษาจึงไม่ใช่เพียงการสอนตามเนื้อหาวิชาในหลักสูตรเท่านั้น แต่ควรต้องปรับเปลี่ยนเป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งควรจะไปให้ถึงทั้ง 3 ระดับคือ (1)เกิดความรู้ที่รู้ความจริง (2)เกิดปัญญาที่เชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ได้ และ (3)เกิดจิตสำนึกเพราะความเข้าใจตัวเองที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งทั้งหลาย (ประเวศ วะสี, 2538)ที่ผ่านมาได้มีความพยายามหารูปแบบการสอนผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมนั้น โดยนำทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (อัมพรรัตน์ วัฒนะโชติ , 2546)จนได้มีการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2543ซึ่งได้นำรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาประยุกต์ใช้ โดยสรุปรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้ (1) การสอนโดยการอภิปรายกลุ่ม (2) การสอนแบบ 4 MAT (3) การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ (4) การสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม (5) การสอนแบบร่วมแรงร่วมใจ (6) การสอนที่เน้นการเรียนแบบร่วมมือ (7) การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (8) การสอนแบบคู่สัญญา (9) การสอนแบบซิปปา (10) การสอนโดยใช้วรรณกรรมสำหรับผู้เรียน (11) การสอนตามแนวคิดพหุปัญญา และ (12) การสอนตามแนวคิดจิตตปัญญา

แนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวและเป็นที่น่าสนใจอย่างมากใน ขณะนี้คือการสอนตามแนวคิดจิตปัญญา (Contemplative Education) หรือการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (Transformative Learning) ประเวศ วะสี(2549) เป็นวิถีทางที่สามของการได้มาซึ่งความรู้ที่นอกเหนือจากสองแนวทางที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ การได้ความรู้เชิงเหตุผลและทางประสาทสัมผัส (Rational and Sensory Knowing) ซึ่งจิตปัญญาได้หายไปจากหลักสูตรและศาสตร์การสอนในปัจจุบัน (Hart, 2004)

วิธาน ฐานะวุฒม์ (2549)กล่าวว่าจิตปัญญาต่างจากการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการศึกษา “โลกภายนอก” มากกว่า “โลกภายในตนเอง” เพราะบุคคลจะมองเห็นโลกภายนอกเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลมองเห็นโลกภายในตนเองเป็นอย่างไร จิตปัญญาจึงทำให้บุคคลเข้าใจด้านในของตนเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง (ประเวศ วะสี, 2549)ลักษณะของการเรียนรู้ที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอก (1) ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ จะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้พูดคุย ตั้งคำถามสะท้อนความคิดของตนและสร้างความรู้ขึ้นใหม่จากการได้ลงมือปฏิบัติ (2) อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย (3) ได้ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อตอบโจทย์ในชีวิตจริง (4) มีบรรยากาศของการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไปบนกระบวนการกลุ่ม (5) เกิดการเรียนรู้จากกันและกันในคู่สัมพันธ์ต่าง ๆ (เด็กกับครูและเด็กกับเด็ก)(6) มีวิธีการประเมินผลที่หลากหลายลักษณะของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายใน 1) ทุกคนอยู่ในภาวะพร้อมเรียนรู้ที่หล่อเลี้ยงให้เกิดความสงบแต่ต้นตัว (2) มีการเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับ ความรู้ใหม่ (3) ผู้เรียนแต่ละคนผลิตความรู้ขึ้นมาเอง (4) มีการบูรณาการเนื้อหาต่างสาระเข้าด้วยกัน (5) มีเวลาตกผลึกประสบการณ์และประมวลความรู้ (วิมลศรี ศุขสิริวรรณ, 2555)

จิตปัญญาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2549)จิตปัญญาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะพิเศษคือ มุ่งเน้นพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรัก ความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทำให้เกิดสำนึกที่ดีงาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตปัญญา ในรูปแบบต่างๆ (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ, 2551)ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) คือ ทักษะที่เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องมีความจริง ความดีและความงามอยู่ในตน เปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในการเจริญเติบโต เมื่อมีเงื่อนไขต่าง ๆ พร้อมเมล็ดพันธุ์นั้น ๆ ก็จะสามารถเจริญเติบโตได้จัดการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตปัญญา จึงมิใช่การสอน แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดการเติบโตขึ้นจากภายใน

2. กระบวนการทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) คือ ทัศนะที่มองเห็นธรรมชาติของสรรพสิ่งคือการเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้ปฏิบัติต่อสรรพสิ่งอย่างไม่แยกส่วนจากชีวิต ด้วยทัศนะที่มองเห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่งและสรรพสิ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ จึงไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง ประเวศะสี, 2547) ทัศนะนี้เน้นความเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งระหว่างกาเปลี่ยนแปลงตนเองและเปลี่ยนแปลงโลก

ในกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลงคนได้อย่างลึกซึ้งนั้น ความกล้าหาญถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลุ่มลึก เพราะการเรียนรู้นั้นจะต้องพยายามสลัดทิ้งความกลัวภายในให้หมดก่อนทุกครั้งที่จะเรียนรู้สิ่งใด การเรียนรู้เพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของชีวิตจึงจำเป็นต้องกล้าหาญ กล้าที่จะเสี่ยงต่อความเจ็บปวดอันเนื่องมาจากตัวตนที่เรายึดมั่นมานานแสนนาน กำลังสลายพังทลายลง กล้าที่จะเผชิญความจริงหลากหลายด้านที่มีใน ตัว เพราะในชีวิตประจำวันเรามักจะเลือกมองและเลือกรับรู้บางด้านที่เราอยากเห็นอยากให้เป็น บางด้านที่ไม่อยากรับรู้ทั้งที่มีมันมีอยู่เราก็มักกลบเกลื่อนหรือฝังกลบมันลงไปในห้องมืดของจิตใจ นอกจากนี้เราอาจต้องกล้าที่จะยอมลดการปกป้องตัวตนด้วย สอดคล้องกับ มหาตมะคานธี (2553) กล่าวว่า ความกล้าหาญคือการปราศจากความกลัวในทุกลักษณะมันเป็นเสรีภาพจากความเกรงกลัวในลักษณะต่างๆ เช่น ความกลัวตาย หิวโหย เป็นต้น การเรียนรู้ก็เช่นกัน หากนักเรียนมีความกล้ายอมละทิ้งหรือวางความคิดความเชื่อบางอย่างที่เคยยึดถือ กล้าหาญที่จะเรียนรู้หรือทำในสิ่งที่ตนไม่เคยทำหรือคิดว่าตนเองทำไม่ได้ กล้าหาญที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองไม่มี อยากรู้ก็ตามความกล้าก็ไม่ได้เกิดขึ้นได้โดยง่าย ดังนั้นมันจึงควรเป็นบทฝึกประจำตัวของผู้ใฝ่เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงภายในอย่างลึกซึ้ง

การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่คอยเกื้อกูลให้กำลังใจซึ่งกันและกันหรือรับฟังกันอย่างลึกซึ้งก็เป็นปัจจัยหนุนเสริมความกล้าหาญของเหล่าผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงจัดกระบวนการที่เปิดพื้นที่ด้วยความใจกว้าง เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่แม้จะเสี่ยงแต่ก็ไม่อันตรายจนเกินไปยอมช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกล้าหาญได้ที่ละเล็กละน้อย จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นการศึกษาโดยให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับภาวะและพื้นที่ของผู้เรียนแต่ละคน เพราะหนึ่งในความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา คือ คนเราแต่ละคนมีการเรียนรู้ต่างกันในภาวะที่ต่างกัน และภาวะที่ต่างกันนี้ก็เป็นความต่างจากมุมมองของความคุ้นเคยหรือความปลอดภัยของแต่ละบุคคลด้วย ภาวะดังว่านี้อาจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ พื้นที่สบาย (Comfort Zone) เป็นภาวะที่เรารู้สึกคุ้นเคย คุ้นเคย ความรู้สึกผ่อนคลาย สบายและปลอดภัย (“พื้นที่การเรียนรู้” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแค่พื้นที่ ทางกายภาพ แต่อย่างเดียวน อาจเป็นรูปแบบหรือลักษณะของกิจกรรมหรืออื่นๆ) ระดับต่อมาคือ พื้นที่เสี่ยง (Risk Zone) เป็นภาวะที่เรารู้สึกระแวงระวัง รู้สึกถึงความเสี่ยง รู้สึกถึงความสุมเสี่ยง ไม่มีความคุ้นเคย แต่ยังถือว่าพอรับได้ และระดับสุดท้ายคือ พื้นที่อันตราย (Danger Zone) เป็นภาวะที่เรา รู้สึกไม่มีความปลอดภัย ดังภาพพื้นที่แห่งสภาวะทั้ง 3 (ปริดา เรื่องวิชาธร, 2550)

ภาพที่ 1 พื้นที่แห่งสถานะทั้ง 3

จิตตปัญญาควรเข้าไปสู่หลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั่วไปที่เน้นการปฏิบัติ ควรมีศูนย์จิตตปัญญาภายในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และมีปัญญา(ประมวลฯ 2550)ระบบการศึกษาที่มืองค์สามแห่งการศึกษาจะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่สามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชนสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม สุขภาพร้อมกันไปอย่างบูรณาการเพื่อสร้างชาติสุข (ประมวลฯ 2550) ทั้งนี้หลักการพื้นฐานของการจัดการกระบวนการจิตตปัญญาสามารถสังเคราะห์ออกมาได้เป็น “หลักจิตตปัญญา 7” หรือเรียกในชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า 7 (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิศร จันทรสข, 2552) ประกอบด้วย

1. หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) คือ การเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ทำงานในองค์กรรวมทั้งในด้านพุทธิปัญญา(Cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (Interpersonal) และด้านภายในบุคคล(Intrapersonal)
2. หลักความรักความเมตตา(Compassion) คือ การส่งพลังออกเพื่อโอบอุ้มดูแลกลุ่มของกระบวนการและการจัดการกระบวนการด้วยสิ่งแวดล้อมและบริบทที่ เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ (สัปปายะ)
3. หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์(Conncetion) คือ การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเชื่อมโยงประสบการณ์ในกระบวนการเข้ากับชีวิตได้นำไปสู่การทำให้กระบวนการเข้ามาสู่ภายใน(Internalization) บูรณาการสู่วิถีชีวิตและการเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกันเชื่อมโยงกับชุมชน และจักรวาล
4. หลักการเผชิญหน้า(Confronting) คือ การเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง เพื่อเผชิญกับพื้นที่เสี่ยง เพื่อเปิดพื้นที่ การเรียนรู้ใหม่และเข้าใจถึงข้อจำกัดและศักยภาพ ของตนเองต่อการเรียนรู้และพัฒนา
5. หลักความต่อเนื่อง(Continuity) คือ การสร้างความไหลลื่นของกระบวนการ อันช่วยให้เกิดพลังพลวัตต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยเอื้อให้ศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรมได้รับการปลดปล่อยและสามารถเข้าทำงานเพื่อบ่มเพาะพัฒนา

6. หลักความมุ่งมั่น(Commitment) คือ การเอื้อให้ผู้เรียนสามารถนำเอากระบวนการ กลับไปใช้ในชีวิต อย่างต่อเนื่องภายหลังจากการเข้าร่วม การอบรม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอย่าง ต่อเนื่องและยั่งยืน

7. หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้(community) คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกันของผู้เข้ารับการอบรม รวมทั้งกระบวนการที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละคน รวมไปถึงการสร้าง เครือข่ายความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยง กับชีวิต

อัคพงศ์ สุขมาตย์ และคณะ (2553) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนเมืองปัตตานี จำนวน 35 คน ที่มีการจัดห้องเรียนแบบคละกันได้มาด้วยวิธี สุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ (1) แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมตาม หลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญา ศึกษา (2) แบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (3) แบบสำรวจความต้องการของครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (4) แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร เป็นแบบประเมินที่แยกออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร และตอนที่ 2 ประเมินความสอดคล้อง ของโครงร่างหลักสูตรโดยใช้แบบแผนการทดลอง แบบสองกลุ่มทดสอบก่อน-หลัง เป็นเวลา 20 สัปดาห์ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความ ตระหนักรู้ในตนเองความมีเมตตากรุณาและจิตสาธารณะ เปลี่ยนไปจากหลังจากการทดลองสูงกว่า นักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ ในระดับมากที่สุดแสดงว่าหลักสูตรมีประสิทธิผลขั้นที่ 4 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร จากการประเมิน ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้อง แต่หลัง การทดลองใช้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรโดย ปรับเวลาในการจัดกิจกรรม และปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้ มี ความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้บุญวัฒนา บุญธรรม (2554) ได้ศึกษาการใช้กระบวนการจิตตปัญญา ในการพัฒนาการรู้คิดของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือนักศึกษาระดับปริญญา ตรีชั้นปี ที่ 4 จำนวน 21 คน ระยะเวลาการทำกิจกรรมทางจิตตปัญญาแทรกอยู่ในการเรียนการสอน ตามปกติในวิชาวิธีสอนชีววิทยา 1 และวิชาทดลองสอน ติดต่อกัน 7 สัปดาห์พบว่า เมื่อนักศึกษาได้ทำ กิจกรรมในสัปดาห์แรกแล้วนักศึกษา ส่วนใหญ่เกิด ความรู้คิดเพียงแค่ประเด็นแรก คือ การตระหนักรู้ สามารถรายงานความรู้สึกของตนเองขณะทำกิจกรรม และควบคุมตนเองได้นักศึกษาเพียงส่วนน้อยมี ความสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมและ/หรือวิเคราะห์ผล ของกิจกรรมสรุปมาเป็นแก่นความรู้ซึ่งเป็น ประเด็นที่ต้องใช้ความสามารถในการรู้คิดมากกว่าประเด็นแรกในสัปดาห์ต่อมา นักศึกษามีการพัฒนา ความรู้คิดมากขึ้นทีละน้อยตามลำดับจนถึงสัปดาห์ที่ 5 นักศึกษาจำนวนมากขึ้น ที่เริ่มแสดงความรู้คิด เด่นชัดขึ้นในสัปดาห์ ที่ 6 และ 7 นักศึกษาประมาณครึ่งหนึ่งแสดงความรู้คิดที่จะนำวิธีทำกิจกรรม ผล ของกิจกรรมและ/หรือแก่นความรู้ไปประยุกต์ใช้เด่นชัดส่วนการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม ของตนเองเริ่มมีประปรายในสัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 5 เป็นต้นไปมีความเด่นชัดขึ้นเป็นลำดับจนถึง สัปดาห์ที่ 7 นักศึกษาเกือบทั้งหมดแสดงความสามารถในการรู้คิดทุกประเด็นส่วนในด้านความพึง

พอใจของนักศึกษาในการทำกิจกรรมสอดแทรกในการเรียนการสอนปกตินักศึกษาเกือบทั้งหมดระบุว่าชอบกิจกรรมที่ได้ทำจึงเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ

จากการประมวลศึกษาค้นคว้ารูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียน จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาเน้นการสอนที่ไม่ใช่การท่องจำ เป็นการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ จิตตปัญญาจึงอาจเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นคนดีของสังคมโดยนำหลัก การสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในการที่จะปลูกฝังนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อ ผู้วิจัย จึงเห็นถึงความสำคัญของนักเรียนในช่วงชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นวัยที่กำลังจะเข้าสู่สังคมที่กว้างขึ้น หากนักเรียนเป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความรับผิดชอบต่อ นักเรียนจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และไม่เป็นปัญหาต่อสังคม สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขโดยมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นตัวนำทาง ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่สำคัญที่จะนำแนวคิดจิตตปัญญาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ ที่มาจากภายใน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำแนวคิดจิตตปัญญา มาจัดการเรียนการสอน เพื่อยกระดับและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาจะสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อทางการเรียนของนักเรียนได้หรือไม่

Prince of Pattani Campus

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัยแยกตามหัวข้อดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดจิตตปัญญา

- 1.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- 1.2 วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- 1.3 ปรัชญาพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- 1.4 แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา
- 1.5 หลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- 1.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- 1.7 การนำความรู้ด้านจิตตปัญญาไปประยุกต์ใช้สำหรับการเรียนการสอน
- 1.8 ยุทธวิธีการสอนจิตตปัญญา
- 1.9 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา
- 1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

- 2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ
- 2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ
- 2.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ
- 2.4 ลักษณะของความรับผิดชอบ
- 2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดจิตตปัญญา

1.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา

ความหมายของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาได้มีการกล่าวถึงโดยนักวิชาการทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ได้ให้คำจำกัดความไว้มากมาย ซึ่งเป็นการสมควรที่จะยกมาอ้างอิงในที่นี้ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

กุลยา ตันติผลชีวะ (2543) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งถึงจิตใจและปัญญา โดยให้ความหมายของจิตตปัญญาเป็นการเรียนที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีการปฏิบัติทางความคิดค้นตัวเองและสนุกที่จะเรียนส่วนปัญญา

หมายถึงการส่งเสริมพุทธิปัญญาด้วยการเพิ่มพูนและขยายข้อความรู้ที่จำเป็นต้องเรียนให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดและจำได้จากกิจกรรมการสอน

ประเวศ วะสี (2550) ได้กล่าวว่า จิตตปัญญา เป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตนเอง และเกิดปัญญาเข้าถึงความจริงสูงสุด ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ เกิดความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมด อันเป็นไปเพื่อชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดี โดยการปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองเกิดการพัฒนาที่แท้จริง

ในสังคมไทยเอง ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้สรุปไว้อย่างชัดเจนว่า จิตตปัญญา และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อส่วนทั้งหมดอย่างเชื่อมโยงกัน โดยกล่าวไว้ว่า การเรียนรู้จิตตปัญญา หมายถึง การรู้จักของตนเองแล้วเกิดปัญญา ปัญญา หมายถึง การเข้าถึงความจริงสูงสุด หรือบางทีก็พูดว่า เข้าถึงความจริง ความดี ความงาม” (ประเวศ วะสี, 2550)

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของจิตตปัญญา ว่าต้องเป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดใหม่ เปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติใหม่ เปลี่ยนแปลงวิธีคิดใหม่โดยสิ้นเชิงเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในองค์กรและสังคม เพื่อให้หลุดจากความติดขัด หรือวิกฤติการณ์ของมนุษยชาติในปัจจุบัน (ประเวศ วะสี, 2550)

การเน้นเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ถือว่าเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่สุดในทฤษฎีของเมซีโรว์ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิงทางความคิดโดยการแลกเปลี่ยนทางความคิดอย่างมีเหตุผล (Rational Discourse) เป็นหลักคำวิจารณ์และการขยายความแนวคิดของเมซีโรว์ในเรื่องนี้มีประเด็นสำคัญ ๆ คือ (Taylor, 1998)

1. ขาดการคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมและสังคม แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางความคิดอย่างมีเหตุผลของเมซีโรว์ เป็นแนวคิดเชิงอุดมคติที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมมากพอ ขาดการคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นจริงในบริบทต่าง ๆ

2. บทบาทของความสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้ การศึกษาและวิจัยเรื่องการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนมาก พบว่า นอกจากบรรยากาศในการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยที่เมซีโรว์เน้นแล้ว บรรยากาศของความสัมพันธ์ที่อบอุ่น จริงใจ มีความไว้วางใจเห็นอกเห็นใจและใส่ใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการแสดงความรู้สึกที่แท้จริง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาก นอกจากนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและร่วมเรียนรู้ในสถานการณ์จริง มีการเปิดเผยตัวตน และกล้าเผชิญและจัดการกับความขัดแย้งในกลุ่มโดยไม่หลีกเลี่ยงเป็นปัจจัยสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

3. บทบาทของอารมณ์ความรู้สึกในการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ข้อค้นพบสำคัญอีกประการหนึ่งที่เพิ่มเติมภาพของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจนขึ้น คือบทบาทของอารมณ์ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

Neuman (1996) ได้อธิบายถึงบทบาทของอารมณ์ที่มีต่อการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณในฐานะตัวกระตุ้นให้เกิดการใคร่ครวญอย่างจริงจัง เป็นประเด็นในการใคร่ครวญ(เช่นการใคร่ครวญถึงเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น) และอารมณ์ความรู้สึกจะช่วยให้เรามองเห็นและสามารถใคร่ครวญ

ในประเด็นที่มีความสำคัญและมีความหมายอย่างแท้จริงได้ง่าย ขึ้น (York and Kasi, 2002) เชื่อว่าความรู้สึก เป็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการใคร่ครวญเพราะ ความรู้สึกคือสิ่งที่ช่วย

4. ความสำคัญของการเรียนรู้ในมิติอื่นนอกเหนือจากการคิด นอกเหนือจากการเรียนรู้ ผ่านการคิดใคร่ครวญ การเรียนรู้ผ่านมิติอื่น ๆ เช่นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางกาย ศิลปะ (เช่น การวาด ภาพ การปั้น ดนตรี การแสดง) การทำสมาธิการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (York and Kasi, 2002) ได้ใช้แนวคิด ของ (Heron, 1992) เกี่ยวกับการรู้ 4 แบบคือ

4.1. การรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Knowing) คือ การเรียนรู้จากการสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ โดยตรง รับรู้ถึงพลัง และสภาวะที่เป็นองค์รวมของสิ่งนั้น ไม่ว่าจะ เป็นบุคคล สถานที่ สถานการณ์ กระบวนการต่าง ๆ หรือสิ่งของ

4.2. การรู้ผ่านสัญลักษณ์หรือสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นจริงบางประการ (Presentational Knowing) เช่น ภาพ การเคลื่อนไหว พิธีกรรม ดนตรี บทกวี

4.3. การรู้ผ่านมโนทัศน์ (Propositional Knowing) การรู้ผ่านแนวคิดทฤษฎี ตรรกะต่าง ๆ เช่น คำบรรยาย สูตรวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

4.4. การรู้ผ่านการปฏิบัติ (Practical Knowing) คือ การเรียนรู้ทักษะที่จะปฏิบัติ มาเป็นฐานในการอธิบายการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งให้เห็นว่าความเข้าใจที่ ลึกซึ้งจะต้องประกอบด้วย ความเข้าใจหรือการรู้ทั้ง 4 ประการอย่างบูรณาการ เช่น การจะเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง เราจะต้อง สามารถสัมผัสถึงอารมณ์ความรู้สึกของเขาในจิตใจของเราโดยตรง และเสนอให้ใช้คำว่าแบบแผนการ ดำรงอยู่ (Habit of Being) แทนคำว่า แบบแผนการคิด (Habit of Mind)

วิจักขณ์ พาณิช (2550) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจของผู้เรียน กล่าวว่า คือ การ เรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีความสำคัญและเอาใจใส่จิตใจของผู้เรียนอยู่ทุก ขณะมาจากการเอาใจใส่จิตใจกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เป็นการฟังด้วยความตั้งใจสัมผัสได้ถึง รายละเอียดของเรื่องที่ได้ฟังด้วยจิตใจที่ตั้งมั่นรวมถึงการมองการอ่านการสัมผัส ฯลฯ

2. การน้อมสู้อย่างใคร่ครวญ (Contemplation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจาก การฟังอย่างลึกซึ้งก็ประกอบกับประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตน้อมเข้ามาสู่ใจนำมาคิดอย่างใคร่ครวญ อย่างลึกซึ้งสงบเยือกเย็นแล้วลองนำไปปฏิบัติให้เห็นผลจริงเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในระดับหนึ่ง

3. การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Meditation) การปฏิบัติธรรมหรือการภาวนาเฝ้ามองดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ความบีบคั้นกระแสแห่งเหตุปัจจัยทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอกที่ไม่ยึดติดไม่มีอยู่จริงในธรรมชาติเป็นเพียงการเห็นผิดไปของจิตเท่านั้น

ศูนย์จิตตปัญญา (2551) ได้สรุปการศึกษาตามแนวจิตตปัญญาว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ ด้วยใจอย่างใคร่ครวญการศึกษาที่เน้นการพัฒนาในด้านในอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึง คุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติเกิดความรัก ความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อ ส่วนรวมและสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล ซึ่งสามารถเชื่อมโยง กับทักษะของ

ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) ได้นิยามความหมายไว้ว่าจิตต ปัญญา คือ กระบวนการเรียนรู้ และบริบทที่เป็นเหตุปัจจัยเกื้อกูลต่อองค์ประกอบหรือกระแสแห่งการพัฒนาจากจิตเล็กสู่จิตใหญ่โดย หยิ่งรากลงถึงฐานคิดเชิงศาสนามนุษยนิยมและองค์รวมบูรณาการ

ธนานิลชัยโกวิท(2551) ได้สรุปความหมายของจิตตปัญญาว่า เป็นการเรียนรู้เพื่อารเปลี่ยนแปลง แบบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง อย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บน พื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทำให้เกิดสำนึกที่ตีงามและตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อ มวลมนุษย์และสรรพสิ่งในธรรมชาติโดยผ่านวิถีปฏิบัติแนวจิตปัญญาในรูปแบบต่างๆและ

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2551)ได้ให้ความหมายสอดคล้องกันว่า จิตตปัญญา คือ การศึกษาที่ มุ่งเน้นการสืบค้นสำรวจภายในตนเองการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการรับฟังด้วยใจเปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้จักตนเองการหยั่งรู้และความเปิดกว้างยอมรับความหลากหลายและอุดม ของโลกทั้งนี้จากการตระหนักเข้าใจตนเองจะส่งผลให้เกิดความชื่นชมในคุณค่าของประสบการณ์ของ ผู้อื่นด้วยเช่นกัน เป้าหมายของการศึกษาเชิงจิตตปัญญาไม่ได้เพื่อใคร่ครวญภายในเท่านั้นแต่หมายถึง การหยั่งรากให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นให้เป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่สัมผัสโดยตรงมากขึ้นและให้มีสมดุลกับการ ฝึกจิตมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการทำสมาธิเพื่อให้การพัฒนาด้านในและการพัฒนาความรู้ ภายนอกเติบโตไปด้วยกัน

จารุพรรณ กุลศิริ(2553)กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญานั้น หมายถึง การศึกษา ที่เน้นการพัฒนาจิตใจซึ่งเป็นคุณภาพด้านในของมนุษย์เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆโดยปราศจากอคติไม่แบ่งแยกหรือตัดสินถูก -ผิด-ขาว-ดำ ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้จะทำให้เกิดความรัก ความเมตตาที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและเป็นการร่วมสร้างสังคมพื้นฐานทางปัญญา

นอกจากนี้ จุมพลพลภัทรชีวิน(2553)ได้กล่าวว่าจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา คือ การศึกษา ที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้การเรียนรู้เท่าทัน มิติ/โลกด้านใน (อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทักษะมุมมองต่อชีวิตและโลก) ของตนเองให้มีคุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ อย่างใคร่ครวญซึ่งคือการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดขึ้นจากการ เผชิญ กับผู้อื่นและโลกภายนอกผ่านกระบวนการกิจกรรมที่หลากหลายมีเป้าหมาย ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้น พื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิดและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลกส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญามีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่ เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

สลักจิต ตรีธณโสภาส (2553) สรุปว่าจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา คือ การเรียนรู้ด้วย หัวใจที่ใคร่ครวญเข้าใจด้านในของตนเองเข้าถึงความจริงทำให้เปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับโลกและ ผู้อื่นเกิดความเป็นอิสระความสุขและปัญญาความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง มีความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่น จากการทำงานศิลปะโยคะจากธรรมชาติจากสุนทรีย สันทนา จากการทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคมการเรียนรู้จากธรรมชาติและจิตภาวนาเป็นต้นซึ่งแสดง ให้เห็นว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญของจิตตปัญญาในเรื่องของจิตใจ การมีความรัก ความเมตตา การเรียนรู้ที่พัฒนาจากด้านในสู่ภายนอก ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงต่างๆ เข้าด้วยกันอย่าง สมดุล

James William (1980) กล่าวว่า จัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา เป็นการศึกษาที่จะพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะของการมีวิจารณ์ญาณ เจตนาธรรมอันมุ่งมั่นเป็นการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

O'Sullivan (2003) กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง กินความถึงการเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในเชิงโครงสร้าง ในสมมติฐานพื้นฐานของความคิด ความรู้สึก และการกระทำ เป็นการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีที่เราดำรงอยู่ในโลก อย่างใหญ่หลวง โดยจะไม่ย้อนกลับไปเป็นเช่นเดิมอีก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้รวมถึงความเข้าใจตนเอง การตระหนักรู้ถึงร่างกาย การมองเห็นทางเลือกใหม่ที่แตกต่างกันในการดำรงชีวิตและการมีความเชื่อมั่นว่าความยุติธรรมและความสุขของเราเอง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และจิตตปัญญามีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน อยู่มาก การทบทวนแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและจิตตปัญญาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมีอยู่หลากหลาย และบางแนวคิดได้มุ่งการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ในขณะที่จิตตปัญญาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง และเกิดความรัก ความเมตตา ที่อยู่บนพื้นฐานความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งนำไปสู่การเกิดสำนึกที่ตื่นามและตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อมวลมนุษย์ในที่สุด

Tobin Hart (2004) ที่ให้ความหมายจิตตปัญญาไว้ว่าเป็นคำที่ใช้เรียกวิธีการที่จะรู้เป็นการรู้ โดยผ่านความเสียบารมมุ่งเข้าด้านในการครุ่นคิดการเห็นการเฝ้าดู

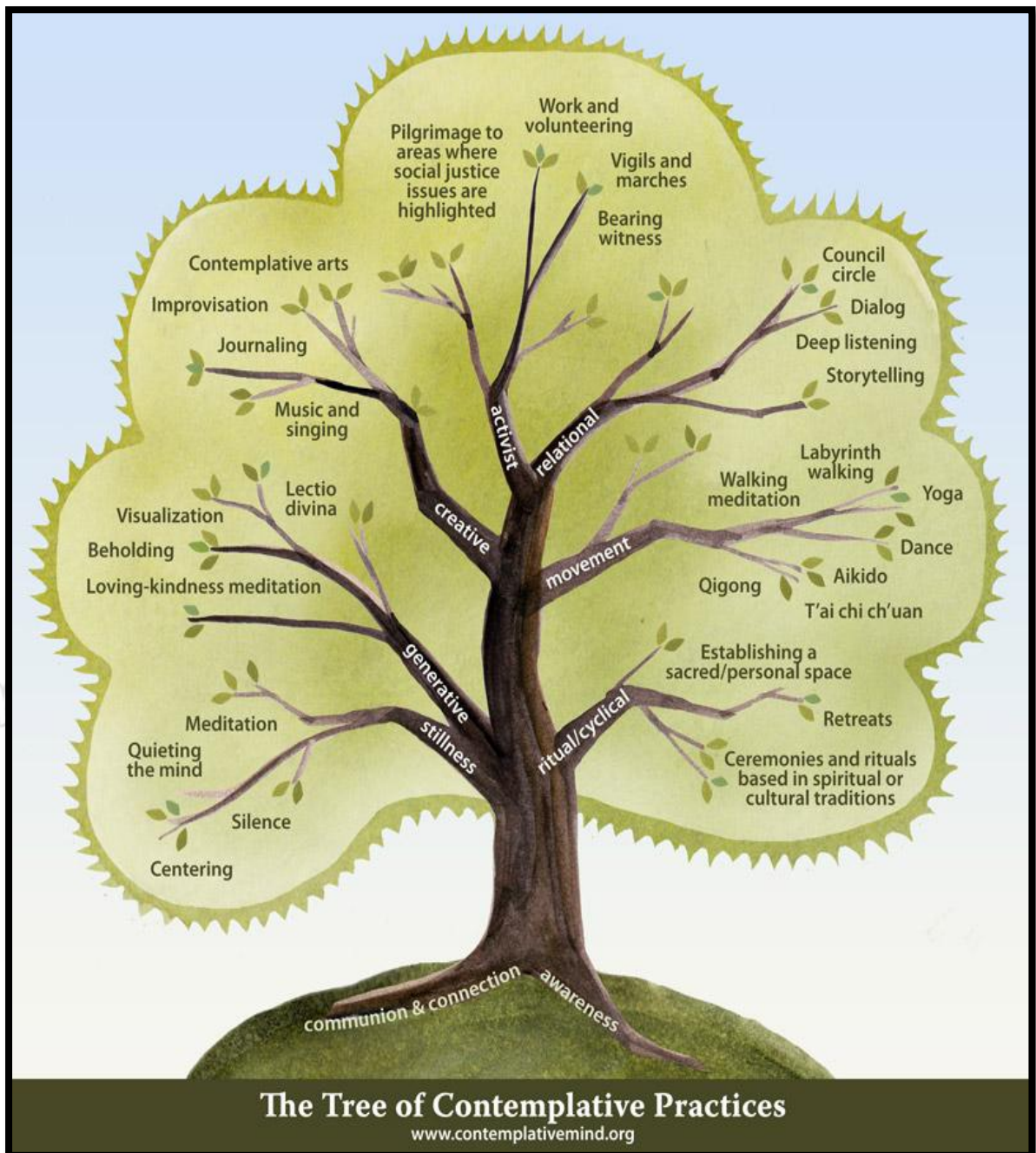
Deborah and Haynes (2005) ได้กล่าวว่า จัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา หมายถึง การสังเกตพิจารณาเพ่งดูอย่างตั้งใจโดยได้กล่าวถึง จิตตปัญญา ว่าเป็นวิธีการที่จะพัฒนาสมาธิความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักรู้และความรักความเมตตาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักเทคนิคของการตระหนักรู้สมาธิและวิธีการที่จะกำหนดความตั้งใจนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งการแยกส่วนยุคแห่งความรวดเร็วการมีภารกิจอันหลากหลายและถูกรบกวนสมาธิอย่างต่อเนื่อง

Peter G And Steven S (2006) ได้กล่าวว่า จัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา คือการศึกษาโดยเป็นการใช้ใจอย่างใคร่ครวญพิจารณาอย่างลึกซึ้งเริ่มจากการมีสมาธิ มีสติ นำผลไปสู่การเรียนรู้ และ (Wikipedia, 2009) ให้ความหมายจิตตปัญญา เป็นการศึกษาในระดับสูงใช้การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ ความตระหนักสร้างความสำเร็จเห็นใจตนเอง และผู้อื่น

ในขณะที่ Duerr (2009) ได้สำรวจจิตตปัญญาในสังคมอเมริกันตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001-2004 โดยสรุปเป็นต้นไม้ จิตตปัญญา (The Tree of Contemplative Practice) ซึ่งประกอบด้วยกิ่ง 7 กิ่ง คือ Stillness Practice, Movement Practice, Creation Process Practices, Activist Practices, Generative Practices, Ritual/Cyclical Practices และ Rational Practice และรากของต้นไม้เปรียบเสมือนกับฐานของแนวคิด ทั้ง 7 ประเภทนั้น หมายถึง การพัฒนาความตระหนัก (Cultivating Awareness) และการเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือปัญญาภายใน ดังในภาพ

จากการให้ความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา หมายถึง การศึกษาที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ให้เท่าทันมิติ/โลกด้านในจิตใจของตนเองอย่างมีสติจนเกิดปัญญา สามารถเชื่อมโยงและเข้าใจในสรรพสิ่ง เกิดความรัก ความเมตตา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการจัด

กิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักเทคนิคของการตระหนักรู้ สมาธิ และวิธีการที่จะกำหนดความตั้งใจ นั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ภาพที่ 2 แสดงต้นไม้จิตตปัญญา

ที่มา: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล และ การออกแบบโดย Dueerr;

ชลลดา ทองทวีและคณะ (2551) ได้พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบจิตตปัญญา โดยมีข้อเสนอโมเดลการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาในชื่อจิตตปัญญาพหุศึกษา เป็นโมเดลต้นแบบที่ได้แสดงให้เห็น

เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมร้อยระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของการเรียนรู้ในแนวคิดปัญญา อย่างเป็นภาพรวมเพื่อให้สะท้อนถึง ลักษณะของการเรียนรู้ว่ามีองค์ประกอบที่สอดคล้องสัมพันธ์กันสิ่งมีชีวิตที่เติบโตและพัฒนาตนเองได้ไม่ตายตัวและเป็นลำดับเส้นตรงเหมือนเครื่องจักรกลไ ก อื่นทั้งแต่ละองค์ประกอบล้วนเชื่อมร้อยกัน เพื่อให้ภาพที่เป็นหนึ่งเดียวโดยโมเดลจิตตปัญญาพหุขามี องค์ประกอบทั้งสิ้น 8 ส่วนดังนี้

ราก อันเป็นฐานที่มาแห่งพัฒนาการบนฐานแนวคิดต่างๆ ได้แก่ แนวคิดเชิงศาสนา / ความเชื่อเชิงมนุษยนิยมและเชิงบูรณาการและองค์รวม

ผล หมายถึง เป้าหมายการเรียนรู้สู่จิตใหญ่ที่กว้างขวางครอบคลุมให้พ้นจากความคับแคบของตัวตนและเห็นความเชื่อมโยงและเป็นหนึ่งเดียวกันของสรรพสิ่ง

แก่น เป็นหลักการแนวคิดสำคัญของการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา หมายถึง องค์ประกอบหรือกระแสแห่งการพัฒนาสู่จิตใหญ่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่สามารถสร้าง จัดการ บังคับหรือสั่งการให้เกิดแต่สามารถจัดกระบวนการ เพื่อสร้างเหตุปัจจัยที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวของ กระแสหรือเป็นปัจจัยก่อให้เกิดองค์ประกอบได้ “แก่น” มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1) การมีสติเปิดรับประสบการณ์ตรงในปัจจุบันขณะอย่างเต็มเปี่ยม การมีสติอยู่ในปัจจุบัน ขณะสามารถระลึกได้ ถึงการดำรงอยู่ของกายและใจของตนเองเป็นประตูสู่การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ อาจกล่าวได้ว่าการมีสติเป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำคัญที่ใช้จำแนกจิตตปัญญา

2) การสืบค้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนปรับให้เหมาะสมสอดคล้องกับจริตของผู้เรียน ซึ่งมีความหลากหลายและมีลักษณะเฉพาะตน

3) การน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจังนำเอาเครื่องมือ วิธีการและกระบวนการเรียนรู้มาปฏิบัติอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจ เป็นประจำสม่ำเสมอ

4) ความเบิกบานและผ่อนคลายพึงปฏิบัติอย่างไม่เคร่งเครียด ไม่กดดันและรู้สึกผ่อนคลายออกมาจากภายในใจ

5) การมีจิตใจตั้งมั่น และเป็นกลางมีจิตที่เป็นสมาธิ ฝึมองธรรมชาติตามที่เป็น โดยไม่แทรกแซงเกินทั้ง 5 ข้อนี้ สามารถเรียกเป็นชื่อย่อในภาษาอังกฤษได้ว่า MINDS เมื่อเชื่อมโยงกับผลที่เกิดขึ้นในเบื้องปลาย คือ จิตใหญ่ที่กว้างใหญ่ไพศาล ครอบคลุมทั่วทั้งโลกธาตุเมื่อเชื่อมร้อยกัน อาจเรียกได้ว่า เป็นกระแสจากจิตเล็กสู่จิตใหญ่เป็นมรรคาศูการตื่นรู้และการเกิดจิตสำนึกใหม่

กระพี้ หมายถึง บริบทของกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติ ได้แก่ สังคมคือ การให้คุณค่าต่อการสร้างชุมชนกัลยาณมิตรแห่งการเรียนรู้และวัฒนธรรมคือ การให้คุณค่าแก่รากฐานทางภูมิปัญญาที่หลากหลายไม่แยกขาดจากบริบททางวัฒนธรรม

เปลือก หมายถึง รูปแบบพิธีกรรมและวิธีการเรียนรู้ที่ปรากฏเด่นชัดหมายความครอบคลุม ถึงเครื่องมือการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆของจิตตปัญญา

เมล็ด หมายถึง ศักยภาพภายในของมนุษย์ทุกคน

ผืนดิน หมายถึง วงการต่าง ๆ ที่นำแนวคิดจิตตปัญญาไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทเฉพาะของตนเทียบได้กับผืนดินแต่ละแห่งที่มีความเหมาะสมอุดมสมบูรณ์ชุ่มชื้นเอื้อต่อการเรียนรู้แตกต่างกัน

ความรู้ในการปลูกและดูแล หมายถึง การวิจัยสืบค้นความรู้และการวัดประเมิน สำหรับจิตตปัญญา เนื่องด้วยระเบียบวิธีการวิจัย เป็นการสร้างความรู้ใหม่ เพื่อให้เติบโตขณะที่การ ประเมินเป็นการเฝ้าสังเกต สร้างเหตุปัจจัยอันเหมาะสม ควรทบทวนการเรียนรู้และใส่ปุ๋ย พรวนดิน รักษาดูแลให้จิตตปัญญาให้เติบโตเข้มแข็งและงดงาม

จึงสรุปได้ว่า จิตตปัญญา คือ กระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งเพื่อเข้าใจตนเองและเกิด เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานด้วยตนเอง ในระดับความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรม เช่น การใช้ฟังอย่าง ลึกซึ้ง การใคร่ครวญ และการทำสมาธิ โยคะ วาดภาพ การเป็นอาสาสมัคร เป็นต้น โดยที่สามารถ เลือกรู้ใช้เครื่องมือ และการฝึกปฏิบัติได้อย่างหลากหลาย เพื่อให้การศึกษาบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ คาดหวังซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสได้ค้นพบความสามารถและความสนใจของตนเอง ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่งเสริมค่านิยมที่ดี ความมีวินัยคุณธรรมและ จริยธรรมสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขเน้นประสบการณ์ตรงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน

1.2 วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

1.2.1 วัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

จิตตปัญญา เป็นการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาทางความคิด จิตใจ อารมณ์ภายในตนเองอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ เกิดความ รักความเมตตา อ่อนน้อม มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถประยุกต์เชื่อมโยงกับศาสตร์ต่าง ๆ ใน การดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและมีคุณค่า ด้วยเหตุนี้ จิตตปัญญา จึงเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มี จุดมุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ในระดับต่าง ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงภายในตัว (Self/Personal Transformation) การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร (Organizational Transformation) และการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม (Social Transformation) โดยที่การเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งโดย จิตตปัญญาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติ ส่วนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเป็นเป้าหมายจิตตปัญญา จึง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1.2.1.1 เชื่อมโยงการเรียนรู้ด้านวิชาการวิชาชีพและมิติจิตใจ
- 1.2.1.2 รู้จักตนเองรู้เป้าหมายของชีวิต
- 1.2.1.3 เข้าใจศาสตร์ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง
- 1.2.1.4 จิตตื่นรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง
- 1.2.1.5 มีปัญญาแห่งตนและมีความสุข

จากการให้ความหมาย ข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา คือการเรียนรู้ผ่านการคิดใคร่ครวญด้วยจิต ที่มีความเมตตา กรุณา ทำให้จิตใจเปิดกว้าง จนเกิดปัญญา ที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง เกิดความรัก ความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ อย่าง แท้จริง ซึ่งนำไปสู่การเกิดสำนึกที่ตื่นาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนและสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ ได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติหรือกิจกรรมที่หลากหลายที่ได้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน หรืออีกนัยหนึ่ง จิตตปัญญา (Contemplative) เป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Learning) นั่นเอง

การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา รวมทั้ง การสร้างกระบวนการด้านจิตตปัญญาเป็นประเด็นหนึ่งที่เครือข่ายจิตตปัญญาให้ความสำคัญมาตั้งแต่ ต้น โดยการสนับสนุนจากหลายส่วนคือเครือข่ายจิตตปัญญา (สสส.) และศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลัง แผ่นดินเชิงคุณธรรม จนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง แนวจิตตปัญญา และพัฒนากระบวนการแนวจิตตปัญญาขึ้น

สาระสำคัญที่เกี่ยวกับศิลปะการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวจิตตปัญญา ดังนี้

1.2.2 จุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

จุดมุ่งหมายของจิตตปัญญานั้นว่าต้องเป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานใน ตนเอง ได้แก่ การเกิดความรู้ ความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่นเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิด ใหม่เปลี่ยนแปลง มุมมองเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติใหม่เปลี่ยนแปลงวิถีคิดใหม่โดยสิ้นเชิงและสอดคล้องกับ ความเป็นจริงเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในองค์กร และสังคม การเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงความจริงสูงสุด คือ ความจริง ความดีความงาม และนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและ วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551 และกัญญา กำศิริพิมาน, 2553)

1.3 ปรัชญาพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

ปรัชญาพื้นฐานของจิตตปัญญา มี 2 ประการคือ 1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) คือ เชื่อมั่นว่ามนุษย์มีศักยภาพภายในตัวสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มี ความจริงใจความดีและความงามอยู่ในตน 2. กระบวนทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) คือ ทักษะที่ มองโลกในแง่ที่เป็นความสัมพันธ์และการผสมเข้าด้วยกันของสรรพสิ่ง คือทักษะที่มองเห็นว่าความ จริงของธรรมชาติของสรรพสิ่ง คือ การเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้ปฏิบัติต่อสรรพสิ่งอย่างไม่แยก ส่วนจากชีวิตด้วยทักษะที่ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่งไม่ยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลางของสรรพ สิ่ง(ประเวศ วรรณี, 2547)

1.4 แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา

แนวคิดเรื่องจิตตปัญญา เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ มลรัฐโคโลราโด ประเทศ สหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1974 ก่อตั้งโดย Chogyam Trungpa Rinpoche ผู้นำจิตวิญญาณชาวทิเบต ที่มีอิทธิพลต่อ การเผยแผ่ความรู้ด้านจิตวิญญาณ ให้แก่ชาวตะวันตกมหาวิทยาลัยนาโรปะมีการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้น ไปที่การสืบค้นสำรวจภายในตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการรับฟังด้วยใจที่เปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้การหยั่งรู้ ความเปิดกว้าง และความเคารพในความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่ ถูกสร้างกระบวนการขึ้นใหม่โดยบูรณาการ จากกระบวนการปฏิบัติ และเครื่องมือของศาสนาและ ความเชื่อต่างๆ ที่เคยใช้มาในอดีต จากนั้นปรับประยุกต์ใช้ในลักษณะการให้คุณค่าใหม่ โดยมุ่งเน้นให้ เหมาะกับการเรียนรู้พัฒนาด้านในของผู้เรียนในสังคมยุคสมัยใหม่

The Center for Contemplative Mind in Society (2006) ได้ให้แนวทางการฝึกการน้อม
 สู่ใจอย่างใคร่ครวญหลากหลายวิธีการซึ่งสรุปออกมาเป็นกิ่งก้านสาขาของต้นไม้ (The Tree of
 Contemplative Practice) โดยส่วนราก ถือว่าเป็นหลักการเบื้องต้นของการฝึกทุกวิถี คือ ฝึกความ
 เข้าใจ (Awareness) การสื่อสารและการเชื่อมโยงไปสู่ความฉลาด ภายใน (Inner Wisdom) ส่วนกิ่งก้าน
 สาขาได้จัดเป็นกลุ่ม ๆ ตามความแตกต่างกัน แต่ละวิธีก็จะเหมาะสมกับแต่ละคน

ธนา นิลชัยโกวิท (2551) กล่าวว่าจิตตปัญญา น่าจะมีการเริ่มต้นใช้อย่างเป็นทางการครั้งแรก
 ที่มหาวิทยาลัยนาโรปะมล รัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกาซึ่งก่อตั้งโดยเชอเกียมตุงปะริมโปเชนฐาน
 ของพุทธศาสนิกายวัชรยานสำหรับแนวคิดจิตตปัญญาในประเทศไทยกลุ่มจิตวิวัฒน์ เป็นผู้ริเริ่มสนใจ
 แนวคิดเรื่อง Contemplative Education โดยศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ได้แปล Contemplative
 Education เป็นภาษาไทยว่า “จิตตปัญญาศึกษา” และได้มีการก่อตั้งเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษาและ
 ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลในปี พ.ศ. 2549

ชลลดา ทองทวีและคณะ (2551) ได้สรุปสังเคราะห์แนวคิด (Concepts) หลักของจิตตปัญญา
 จากระบวนการจิตตปัญญา ที่ก่อตัวและพัฒนาขึ้นที่ผ่านมามีได้ว่าเป็น การศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญต่อ

1. ประสบการณ์ตรงของการเรียนรู้
2. การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการรับฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) และการ
 เรียนรู้ด้วยใจที่เปิดกว้าง
3. การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการเคารพศักยภาพแห่งการเรียนรู้ของทุกคนอย่าง
 ไร้อคติ
4. การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation)
 Mahasarakham University
5. การเฝ้ามองเห็นตามความเป็นจริง (Meditation)
6. การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อความสุขของปัจจุบันขณะ
7. การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการใช้คุณค่าแก่รากฐานทางภูมิปัญญา อันหลากหลาย
 ของท้องถิ่นและวัฒนธรรม
8. การศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน

ณัฐพร วัชวิญญู (2550) อธิบายแนวคิดจิตตปัญญาไว้ในปี พ.ศ. 2550 ว่าเป็นการศึกษาแบบ
 เอาชีวิตเข้าแลกโดยเห็นว่า จิตตปัญญา น่าจะเป็นหนทางฝึกฝนเพื่อการตื่นรู้และการดำรงอยู่อย่าง
 เต็มเปี่ยมรับรู้ทั้งโลกภายนอกและโลกภายในตัวเราในแต่ละปัจจุบันขณะ โดยเอาทั้งหมดของตัวเรา
 เข้าเรียนรู้เอาชีวิตของเราเข้าแลกกับการรับรู้ปัจจุบันขณะ อันถือเป็นประตูหรือทางเข้าสู่การมองเห็น
 ความงามอันวิจิตร และความดีอันประเสริฐและความจริงที่เป็นในชีวิตและโลก ทั้งนี้ด้วยการรับรู้
 หรือเรียนรู้เช่นนี้เราอาจจะมองเห็นโลกที่ซึ้ง ๆ กันหลาย ๆ ใบเป็นขั้วใยชีวิต ที่ซับซ้อนในความ
 เรียบง่ายตรงไปตรงมาเห็นน้ำค้างเกาะตามยอดหญ้าและกิ่งไม้ยามเช้าเห็นแสงสาดส่องผ่านม่านหมอก
 และไอน้ำ เห็นสิ่งต่างๆเชื่อมโยงกันอย่างเป็นอทิปปัจจยิตตา เราสามารถชื่นชมความแตกต่างหลากหลาย
 โดยเห็นความคิดของคนอื่นสอดร้อยเชื่อมโยงกับความคิดเราและทำให้เกิดปัญญาร่วม เป็นระบบนิเวศ
 แห่งความรู้ที่มั่งคั่งและเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กันและกัน และเมื่อนั้นเราจะดำรงอยู่ในความ
 ไม่แยกส่วนและไม่แบ่งแยก

1.5 หลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา

หลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการจิตตปัญญา สามารถสังเคราะห์ออกมาได้เป็น “หลักจิตตปัญญา 7” หรือเรียกในชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า 7 C's (ธนา นิลชัยโกวิท และ อติศร จันทรสุข , 2552) ประกอบด้วย

1. หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) คือ การเข้าสู่สภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ทำงานอย่างใคร่ครวญทั้งในด้านพุทธิปัญญา (Cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (Interpersonal) และด้านภายในบุคคล (Intrapersonal)

2. หลักความรักความเมตตา (Compassion) คือ การส่งพลังออกเพื่อโอบอุ้มดูแลกลุ่มของกระบวนการและการจัดกระบวนการด้วยสิ่งแวดล้อม และบริบทที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ (สัปปายะ)

3. หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connection) คือ การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเชื่อมโยงประสบการณ์ในกระบวนการเข้ากับชีวิตได้นำไปสู่การทำให้กระบวนการเข้ามาสู่ ภายใน (Internalization) บูรณาการสู่วิถีชีวิตและการเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกันเชื่อมโยงกับชุมชนและจักรวาล

4. หลักการเผชิญหน้า (Confronting) คือ การเปิดให้นักเรียน ออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเองเพื่อเข้าเผชิญกับพื้นที่เสี่ยงเพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ๆ และเข้าใจถึง ข้อจำกัดและศักยภาพของตนเองต่อการเรียนรู้และพัฒนา

5. หลักความต่อเนื่อง (Continuity) คือ การสร้างความไหลลื่นของกระบวนการอันช่วยให้เกิดพลังพลวัตต่อการเรียนรู้เพื่อช่วยเอื้อให้ศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ได้รับการปลดปล่อยและสามารถเข้าทำงานเพื่อบ่มเพาะพัฒนา

6. หลักความมุ่งมั่น (Commitment) คือ การเอื้อให้นักเรียน สามารถนำเอากระบวนการกลับไปใช้ในชีวิตอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการเข้ากิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

7. หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community) คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกันของนักเรียนรวมทั้งกระบวนการที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละคนรวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับชีวิต

1.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา

การจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา เป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนการสอนจึงควรต้องตอบสนองความรู้สึก และความต้องการของผู้เรียน สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้อยู่เสมอ ปัจจัยหลักของการสอนคือ ผู้เรียน การสอนที่ดีต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้ตามจุดประสงค์ของการสอนทำให้ผู้เรียนมีความสุข ใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และการสอนต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เรียน ที่ด้านอารมณ์และสังคม ครูต้องให้ความสำคัญต่อผู้เรียน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอิงแนวคิดจิตตปัญญา คือ ทฤษฎีทางด้านพุทธิปัญญา ได้แก่ ทฤษฎีของ Piaget และ Bruner ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสอนแบบจิตตปัญญา Piaget ได้กล่าวถึง ทฤษฎีทางด้านพุทธิปัญญา การสร้างข้อความรู้ ว่าเกิดจากกระบวนการรับรู้ ความเข้าใจ และการคิด ของเด็กเมื่อมีวุฒิภาวะ เป็นกระบวนการที่เกิดจากการกระทำ 2 กระบวนการ คือ กระบวนการซึมซับ สิ่งใหม่ (Assimilation) และกระบวนการปรับความสมดุลของความรู้เดิมและความรู้ใหม่ซึ่งการรับ ประสบการณ์ใหม่ เข้าสู่กรอบความรู้กับประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม (Accommodation) แล้วซึมซับเป็น ความรู้ ซึ่งการจะซึมซับหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้และความเชื่อที่มีมาก่อนเหมือนกัน หากความรู้ใหม่ สัมพันธ์กับความรู้เก่าที่มีอยู่แล้วเกิดสมดุล กรอบความรู้เดิมจะรวมความรู้ที่ได้รับเข้าไป ทั้งนี้การ พัฒนากระบวนการรับรู้จะเป็นไปตามวัยของเด็ก

1.6.1 ทฤษฎีพุทธิปัญญา (Cognitive Theory) ของ Piaget

Piaget ได้แบ่งพัฒนาการเรียนรู้ออกเป็น 4 ขั้นคือ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2543)

ขั้นที่ 1 การเคลื่อนไหวและสัมผัส (Sensorimotor Stage) เป็นระยะที่การกระทำเกิด จากระดับปฏิกิริยาสะท้อนแรกเกิดไปสู่การใช้สัญลักษณ์ โดยใช้ร่างกายตนเองในการแสดงออกและ สื่อสาร และเรียนรู้โลกจากการสัมผัส และการกระทำ Piaget ได้แบ่งระยะนี้ออกเป็น 6 ขั้น คือ (พิมพาภรณ์ กลั่นกลั่น และ จิตติมา สุขเลิศตระกูล, 2551)

1. ขั้นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex Stage) อายุ 0-1 เดือน เป็นขั้นที่ทารกจะมี พฤติกรรมสะท้อนอย่างง่าย (Reflex) เช่น การดูดนิ้ว การกำมือซึ่งสิ่งของที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเหล่านี้ มาจากการสัมผัส เสียง กลิ่น และการมองเห็น

2. ขั้นพัฒนาอวัยวะเคลื่อนไหวประสบการณ์เบื้องต้น (Primary Circular Reactions) อายุ 1-4 เดือนเป็นขั้นที่ทารกใช้ประสบการณ์เบื้องต้นจากการได้รับการตอบสนองจาก การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) เป็นแนวทางในการเคลื่อนไหวตนเอง ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่มีจุดมุ่งหมายและไม่มีการประสานงานกัน และมักเป็นพฤติกรรมที่กระทำ ซ้ำ ๆ และง่าย ๆ เช่น การกำมือและปล่อยมือ หรือการกระตุกผ้าห่มซ้ำ ๆ

3. ขั้นพัฒนาเคลื่อนไหวโดยมีจุดหมาย (Secondary Circular Reactions) อายุ 4-6 เดือนเป็นขั้นที่ทารกเริ่มมีจุดมุ่งหมายในการกระทำและมักกระทำซ้ำ ๆ เพราะเกิดความสนใจ ในผลของพฤติกรรมนั้น เช่น เมื่อทารกเขย่าของเล่นแล้วเกิดเสียง เสียงที่เกิดขึ้นจะกระตุ้นให้ทารก เขย่าของเล่นนั้นซ้ำ ๆ

4. ขั้นพัฒนาการประสานอวัยวะ (Coordination of Secondary Schemes) อายุ 7-10 เดือนเป็นขั้นที่ทารกเริ่มรู้จักแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ โดยใช้พฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น รู้จักผลัก หมอนออก เพื่อเอาตุ๊กตาที่ซ่อนไว้ใต้หมอน ทารกเริ่มมีพัฒนาการแนวคิดเกี่ยวกับการคงที่ของวัตถุ (Object Permanence) เรียนรู้ว่าถึงแม้วัตถุหรือบุคคลเมื่อพ้นสายตาก็ยังคงอยู่ไม่หาย

5. ขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่ม แบบลอมิตลองถูก (Tertiary Circular Reactions) อายุ 11-18 เดือน เป็นขั้นที่เด็กเริ่มสร้างพฤติกรรมใหม่ด้วยการลองผิดลองถูก (Trial and Error) และ สนใจถึงผลของพฤติกรรมใหม่ ๆ มีการทดลองทำดูหลาย ๆ แบบ เพื่อดูว่าจะเกิดอะไรขึ้นอย่างมี จุดมุ่งหมาย และเริ่มที่จะมีความคิดริเริ่มในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ต่อไป

6. การเริ่มต้นของความคิด (Mental Combinations) 18 เดือน ถึง 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กเริ่มรู้จักคิดหาวิธีแก้ปัญหา โดยไม่ต้องอาศัยการลองผิดลองถูกอีก เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ได้ โดยอาศัยความจำในสิ่งที่ตนเองเคยเห็นและเป็นขั้นที่เด็กวัยนี้เริ่มใช้ภาษาในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ

สรุปว่า ขั้นการเคลื่อนไหวและสัมผัส (Sensorimotor Stage) เป็นขั้นของการพัฒนาการทางปัญญาความคิดก่อนที่เด็กจะพูดและใช้ภาษาได้ Piaget กล่าวว่าปัญญาความคิดของวัยเด็กในวัยนี้แสดงออกโดยการกระทำ (Action) สามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Stage) อายุ 18 เดือนถึง 7 ขวบ

1. เด็กวัยนี้จะเข้าใจภาษาและทราบว่าของต่างๆมีชื่อและใช้ภาษาเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา
2. เด็กเลียนแบบผู้ใหญ่ในเวลาเล่น (Deferred Imitation) หรือเลียนแบบได้โดยตัวแบบไม่ต้องอยู่หน้าสามารถเล่นบทสมมติ
3. ความตั้งใจที่ละอย่าง (Centration) วัยนี้จึงทำให้เด็กมีความคิดบิดเบือน (Distort) จากความเป็นจริง
4. มีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) ไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่นหรือไม่ได้เข้าใจว่าผู้อื่นคิดอะไร
5. เด็กวัยนี้ไม่สามารถจะแก้ปัญหาการเรียงลำดับ (Seriation) ได้
6. เด็กในวัยนี้จะไม่เข้าใจความคงตัวของสสาร (Conservation) เพราะเด็กวัยนี้จะใช้เหตุผลจากรูปร่างที่เห็น (States)

สรุปขั้นก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Stage) เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของปัญญาที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของรอบๆตัว หรือพัฒนาการด้านภาษา เริ่มต้นด้วยการพูดเป็นประโยค และเรียนรู้คำต่างๆ เพิ่มขึ้น เด็กจะรู้จักคิดในใจ แต่อย่างไรก็ตามความคิดของเด็กจะมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะตอนต้นๆ ของวัยนี้ เด็กวัยนี้มักเล่นสมมติ และมีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สามารถที่จะเข้าใจความคิดของผู้อื่น

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Concrete Operation Stage) อายุ 7-11 ปี

พัฒนาการทางเขาวนปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก สามารถที่จะอ้างอิงได้ด้วยเหตุผล และไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กวัยนี้สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ เกณฑ์ ได้และคิดย้อนกลับได้

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ (Formal Operational Stage) อายุ 11 ปี ถึงผู้ใหญ่

ขั้นนี้ เป็นสุดยอดทางเขาวนปัญญาและความคิดสามารถตั้งสมมติฐานและทฤษฎีมีความพอใจที่จะพิจารณาที่จะคิดเกี่ยวกับ สิ่งที่ไม่มีตัวตนหรือสิ่งที่เป็นนามธรรม

1.6.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ (Jerome S. Bruner)

Bruner (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2543) ให้ความเห็นว่า กระบวนการคิดการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และความต้องการพัฒนาของตัวเอง โดยลำดับของกระบวนการเรียนรู้ 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นสัมผัส (Enactive Representation)

ในวัยนี้ เด็กจะมีการพัฒนาการทางสติปัญญา โดยใช้การกระทำเป็นการเรียนรู้ หรือเรียกว่า Enactive Mode เด็กจะใช้การสัมผัส เช่น จับต้องด้วยมือ ผลัก ดึง สิ่งที่สำคัญ เด็กจะต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง เช่น การเลียนแบบ หรือการลงมือกระทำ

ขั้นที่ 2 ขั้นคิดจากภาพที่ปรากฏ (Iconic Representation)

ในพัฒนาทางขั้นนี้ จะเป็นการใช้ความคิด เด็กสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดจากการมองเห็น การสัมผัส โดยการนึกมโนภาพ การสร้างจินตนาการ พัฒนาการนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุของเด็ก ยิ่งโตขึ้นก็ยิ่งสร้างจินตนาการได้มากขึ้น การเรียนรู้ในขั้นนี้เรียกว่า Iconic Mode เด็กจะสามารถเรียนรู้โดยใช้ภาพแทนการสัมผัสของจริง Bruner ได้เสนอแนะให้นำไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์มาใช้ในการสอน เช่น บัตรคำ ภาพนิ่ง เพื่อที่จะช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้กับเด็ก

ขั้นที่ 3 ขั้นสัญลักษณ์ (Symbolic Representation)

ในพัฒนาการทางขั้นนี้ Bruner ถือว่าเป็นการพัฒนาการขั้นสูงสุดของความรู้ความเข้าใจ เช่น การคิดเชิงเหตุผล หรือการแก้ปัญหาวิธีการเรียนรู้ขั้นนี้เรียกว่า Symbolic Mode ซึ่งผู้เรียนจะใช้ในการเรียนได้เมื่อมีความเข้าใจในสิ่งที่เรียนนามธรรม

พื้นฐานของการพัฒนาการสอนแบบจิตตปัญญา เน้นตัวผู้เรียนโดยใช้ทฤษฎีของ Piaget ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนกลวิธีการสอนให้เป็นไปตามทฤษฎีของ Bruner การสอนแบบจิตตปัญญาเชื่อว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการประสานความรู้ใหม่ ประสบการณ์ใหม่ให้ต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิมผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในขณะเดียวกัน การให้คำอธิบายและเสริมความรู้จากครู โดยวิเคราะห์จากกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติ เป็นการขยายแนวคิดตามหลักการของ Bruner ซึ่งเชื่อว่าผู้เรียน จะได้เรียนสูงสุด ด้วยการค้นพบกิจกรรม

จากหลักการทางทฤษฎีดังกล่าว การจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา จะเน้นถึงการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีโอกาสใช้ประสบการณ์เดิมมาสานเชื่อมกับประสบการณ์ใหม่ ด้วยการใช้กระบวนการ คิดตามลำดับ ตามกิจกรรมการสอนที่ครูสร้างขึ้น หลักการสอนจิตตปัญญา เชื่อในการจัดกิจกรรมการสอนใด ๆ ก็ตาม ถ้าต้องการประสิทธิภาพต้องทำให้ผู้ผ่านกิจกรรมการสอน ดังนี้ (หทัยรัตน์ ทรวดทรง, 2550)

1. พัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติตามจุดประสงค์การเรียน
2. พัฒนาการกระบวนการคิด
3. มีส่วนร่วมในการเรียน
4. มีความสุขในการเรียน
5. สะสมนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตาราง 1 สาระสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักจิตวิทยา	แนวคิดหลักการ	การสอน
1) พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)	เพียเจต์ (Piaget)	<p>1) ควรเข้าใจพัฒนาการของเด็กเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติตามวัยไม่เร่งหรือข้ามขั้นแต่อาจจัดประสบการณ์เสริมช่วยให้พัฒนาได้เร็วขึ้น</p> <p>2) ภาษาและกระบวนการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่</p> <p>3) กระบวนการทางสติปัญญาเป็นการดูดซับไว้ปรับและจัดระบบให้เกิดโครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้นซึ่งต้องให้กลมกลืนเกิดสมดุลไม่ขัดแย้ง</p>	<p>1) จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยไม่ใช่การบังคับเมื่อเด็กไม่พร้อม ให้อิสระเด็กมีฉะนั้นอาจเกิดเจตคติทางลบ</p> <p>2) ให้ความสนใจและสังเกตเด็ก จะรู้ลักษณะเฉพาะของเด็ก</p> <p>3) การสอนภาพรวมก่อนภาพย่อยจะเข้าใจดีกว่า</p> <p>4) สอนสิ่งที่คุ้นเคยก่อนเสนอสิ่งใหม่ที่สัมพันธ์กับสิ่งเดิมจะจัดระบบความรู้ได้ดี</p> <p>5) เปิดโอกาสรับประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ เด็กจะดูดซับและส่งเสริมโครงสร้างทางปัญญา</p>

ทฤษฎีการเรียนรู้	นักจิตวิทยา	แนวคิดหลักการ	การสอน
	บรุนเนอร์ (Bruner)	<p>1) มนุษย์เลือกรับรู้สิ่งที่ตนสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning)</p> <p>2) การคิดอย่างหยั่งรู้เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จการเรียนรู้มี 3 ชั้นคือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชั้นความรู้จากการกระทำใช้ประสาทสัมผัสรับรู้ลงมือกระทำ เกิดความรู้ - ชั้นความคิดการสร้างมโนภาพได้และเรียนรู้จากภาพแทนของจริง - ชั้นสัญลักษณ์และนามธรรม <p>3) สร้างความคิดรวบยอดหรือจัดประสบการณ์อย่างเหมาะสม</p> <p>4) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีต้องให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง</p>	<p>1) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายแก่ผู้เรียน</p> <p>2) วิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมก่อนการสอน</p> <p>3) จัดหลักสูตรแบบเกลียวช่วยสอนเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดได้ทักวียโดยจัดให้เหมาะสมกับวัยจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี</p> <p>4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์</p> <p>5) การสอนความคิดรวบยอดแก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นและการสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี</p>

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีปัญญาเป็นกระบวนการทางสติปัญญาในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับตนเองด้วยการสร้างเสริมประสบการณ์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ 2 ลักษณะ คือ การหยั่งรู้ (Insight) และการรับรู้ (Perception) ได้ดีขึ้น ผู้เรียนจะเข้าใจและมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น (ทิตานา แคมมณี, 2545)

1.7 การนำความรู้ด้านจิตตปัญญาไปประยุกต์ใช้สำหรับการเรียนการสอน

ในการเรียนการสอนทุกวิชาสามารถบูรณาการโดยนำแนวคิดจิตตปัญญาไปใช้ได้เพราะ ปัญญาเป็นแนวคิดที่สามารถออกแบบกิจกรรมได้หลากหลายรูปแบบ เป้าหมายของจิตตปัญญา คือ การทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของทุกสรรพสิ่งในโลก เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันการกระทำใด ๆ ของบุคคลอย่างหนึ่งอย่างใดจะส่งผลต่อผู้อื่นหรือสิ่งอื่นไม่มากก็น้อย ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ของจิตตปัญญา จึงสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการเป็นพลเมืองและพลโลก (สถาบันจัดการความรู้, มปป.)

การใช้แนวคิดจิตตปัญญา เป็นแนวทางหนึ่ง que เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์มากขึ้นด้วยการเสริมสร้างให้เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองมีกระบวนการคิดไตร่ตรอง มีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขจากภายใน ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้มีทักษะในการใช้ชีวิตและสร้างสังคมที่เป็นสุขนั้นเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาหากแต่การสอดแทรกแนวคิดด้านนี้ให้กับผู้เรียนนั้น ไม่เหมือนศาสตร์ทางวิชาการที่สอนหรือให้ความรู้เฉพาะในเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หากแต่ต้องเป็นไปด้วย “กระบวนการเรียนรู้” ที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ (วิลาสินี เลิศตระกูล, 2552)

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 4 ประเด็น กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษานั้น มีจุดเปลี่ยนของสังคมนั้นกระแสวิชาหลักที่ควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขสถานการณ์หรือวิกฤติต่างๆของสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจฐานความรู้การพัฒนาสมองเพื่อความยั่งยืน การมุ่งสู่ความสุขด้วยศาสนาและจิตตปัญญา คือ การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญโดยมีแนวทางให้การศึกษาดังนี้ (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2553)

1. Criticality-Based คือ สอนให้มองโลกในแง่ดีให้มีความคิดวิจารณ์ญาณ/รู้จักวิเคราะห์/หาเหตุผล
2. Creativity-Based คือ สอนให้พัฒนาตัวเองให้เต็มที่ตามศักยภาพรู้จักสร้างสรรค์สิ่งใหม่
3. Productivity-Based คือ สอนให้มองที่ผลงานให้รู้จักสร้าง/ผลิต/คิดอะไรใหม่ ๆ
4. Responsibility-Based คือ สอนให้รู้จักตัวเองเสียสละให้ผลักดันสังคมให้ก้าวหน้า /ด้วยมือของเรา

1.8 ยุทธวิธีการสอนจิตตปัญญา

Cranton (2003) กล่าวว่า ไม่มียุทธวิธีการสอนใดที่เฉพาะ อาจจะใช้วิธีการบรรยาย การเล่าเรื่องโดยผู้เรียน หรือ การยกข้อความที่พบในบทความขึ้นมาเป็นตัวกระตุ้นการสะท้อนตนเอง เชิงวิพากษ์ของผู้เรียน ซึ่งมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและรู้สึก การสร้างสภาพแวดล้อม จะเกิดความท้าทายผู้เรียนในเรื่องความเชื่อสมมติฐาน และมุมมองผู้เรียน ในการเลือกยุทธวิธีการสอนอาจขึ้นอยู่กับความเข้าใจในบริบทของการเรียนการสอนขณะนั้น ซึ่งยุทธวิธีการจัดการเรียน การสอนมี ดังนี้

1.8.1 การเริ่มด้วยเหตุการณ์ที่กระตุ้นผู้เรียน (Creating an Activating Event) เช่น ภาพยนตร์ เอกสาร นวนิยาย เรื่องสั้นและบทกวี ที่เป็นมุมมองที่น่าสนใจและเกินความเป็นจริง เป็น

มุมมองที่แตกต่างหรือขัดแย้งกับมุมมองเดิมของผู้เรียน เพื่อที่จะกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงภายในของผู้เรียน

1.8.2 การตั้งสมมติฐาน (Articulating Assumptions) อาจใช้เทคนิคของการถามเชิงวิพากษ์ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ หรือใช้ประสบการณ์ส่วนบุคคล

1.8.3 การสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์ (Critical Self-Reflection) ครูต้องให้ออกาสผู้เรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับสมมติฐาน การสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์จะเกิดขึ้นนอกห้องเรียนมากกว่าการเป็นแบบอย่างของครูในการสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์ เป็นวิธีการที่สำคัญที่สุดสำหรับการสอน เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้เรียน

1.8.4 การเปิดกว้างต่อความหลากหลาย (Openness to Alternative) การเปิดมุมมองที่แตกต่างจากมุมมองเดิมเป็นเรื่องที่ยาก การที่ผู้เรียนตั้งสมมติฐานและสะท้อนสมมติฐานที่ตั้งขึ้น และอาจยกเลิกสมมติฐาน เมื่อมีมุมมองอื่น ๆ ที่ยอมรับได้ดีกว่า ผู้สอนควรจะทำอย่างไรที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขในการเผชิญกับมุมมองที่แตกต่าง ยุทธวิธีการสอน เช่น การใช้บทบาทสมมติ การโต้แย้งเชิงวิพากษ์ หรือการให้ผู้เรียนเขียนจดหมายหรือบันทึกสั้น ๆ ในมุมมองที่แตกต่าง

1.8.5 การอภิปราย (Discourse) ซึ่งแตกต่างจากการอภิปรายโดยทั่วไปโดยเริ่มต้นให้มีการนำเสนอและอภิปรายในประเด็นที่ดีที่สุด โดยต้องคำนึงถึงความต้องการและความครอบคลุมของสารสนเทศ เปิดมุมมองหลากหลายที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ มีการสะท้อนเชิงวิพากษ์ แต่ละมุมมอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ มีส่วนร่วม และยอมรับข้อสรุปที่ได้จากการอภิปราย ในยุทธวิธีนี้อาจจะมีผู้เรียนเป็นผู้สังเกตกระบวนการอภิปราย 1-2 คน และอาจบันทึกเทปวีดิทัศน์การอภิปรายเพื่อเปิดให้ผู้เรียนดู วิธีการอภิปรายอีกอย่างหนึ่งที่ใช้คือ สนทนา (Dialogue Journal)

1.8.6 การทบทวน และ ปรับสมมติฐานและมุมมอง (Revision of Assumption and Perspectives) ผู้สอนควรให้เวลากับผู้เรียนแต่ละคนในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและมุมมองของเขา และกระตุ้นให้ผู้เรียนหาเครือข่ายทั้งในชั้นเรียนและภายนอกที่มีประสบการณ์คล้ายคลึงกับผู้เรียน

1.8.7 การนำสมมติฐานและมุมมองที่ปรับแล้วไปใช้ (Acting on Revisions) ผู้สอนควรถัดสถานการณ์ที่ให้ออกาสผู้เรียนได้ทำตามสมมติฐานและมุมมอง อาจเป็นโครงการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติในสถานที่จริง เช่น โรงพยาบาล สถานประกอบการ เป็นต้น หรืออาจเป็นการไปออกค่าย หรือไปเยี่ยมชมสถานที่จริงหรืออาจจัดเป็นสถานการณ์จำลอง โดยให้ผู้เรียนวางแผนและให้เพื่อนช่วยสะท้อน แผนปฏิบัติก่อนนำไปใช้จริง

O'Sullivan (2003) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (Transformative Learning) เป็นเรื่องของประสบการณ์แบบฝังรากลึก เป็นเรื่องในระดับโครงสร้างของความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของคน (The Basic Premises of Thought, Feelings And Actions) เป็นกระบวนการที่กำหนดวิถีชีวิตของเราในการดำรงชีวิตในโลก เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจตนเอง การกำหนดจุดยืนของตนเอง ความสัมพันธ์ของเรากับเพื่อนมนุษย์และโลก รวมทั้งกับเพศ ผิว ชนชั้น และโลกทัศน์ของเรา เกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิด (Frame of Reference) ของตนเอง โดยการใคร่ครวญ วิพากษ์ความคิด ความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง จากข้อมูลที่ได้รับอย่างมีนัยสำคัญ แล้วเกิดสิ่งใหม่ขึ้นในความคิด ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ประกอบไปด้วยเรื่องของความเป็นเหตุเป็นผล การวิเคราะห์ และการคิด (Rational, Analytical and Cognitive) จาก

ข้อมูลที่ได้ และนำมาบูรณาการด้วยตรรกะของแต่ละบุคคล (Inherent Logic) (Meziow, 1997) นอกจากนี้จิตตปัญญา ยังเป็นกระบวนการของการหยั่งรู้ด้วยตนเองและอารมณ์ด้วย (Intuitive and Emotional Process) (Boyd and Myers, 1988)

Haynes (2005) แนะนำวิธีสอนในห้องเรียนโดยใคร่ครวญว่าผลการศึกษาใหม่และการสอนรากของการศึกษา คือ Educare ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้โดยกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ เช่น การสอนแบบสุนทรียสนทนาในชั้นเรียน โดยการคิด ฟัง อย่างใคร่ครวญ

Marilyn (2005) กล่าวว่า การสอนด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ไม่เน้นความสำคัญเกี่ยวกับเทคนิคการสอนแต่เน้นสอนเกี่ยวกับทัศนคติ ปลูกฝังความใจกว้าง ความมีน้ำใจใช้เทคนิคการฟังและเงี่ย ในมุมมองของ

Sun, Qi (2007) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ปัจจุบันสังคมโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดความเครียดและอาการเจ็บป่วย ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ในชั้นเรียนได้อย่างไรวิธีสอนคือ ทำผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย ครูผู้สอนให้ความสนใจสร้าง ความคุ้นเคยและส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการปรับเปลี่ยนวิธีคิด จะช่วยให้ผู้เรียนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Arnzen (2008) ได้เสนอเงื่อนไขสำคัญ 5 ประการ ในการส่งเสริมจิตตปัญญาที่สอดคล้องกับยุทธวิธีสอน คือ

1. เหตุการณ์กระตุ้น ที่แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของความรู้เดิมของตนเอง
2. โอกาสสำหรับผู้เรียนในการใช้ความรู้เดิมพิสูจน์ และรองรับสมมติฐานที่คาดไว้
3. การสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์จากการได้มาซึ่งสมมติฐาน ความเข้าใจถึงผลกระทบ และข้อจำกัดของสมมติฐาน
4. การอภิปรายเชิงวิพากษ์ ร่วมกับผู้เรียนอื่นๆและผู้สอน เป็นการตรวจสอบความคิด และวิธีการที่มีความหลากหลายของกลุ่ม
5. โอกาสสำหรับผู้เรียนในการทดสอบและประยุกต์ใช้มุมมองใหม่ (New Perspective)

Lana, Z (2008) ได้นำการสอนด้วยใจอย่างใคร่ครวญทดสอบด้วยการปฏิบัติในห้องเรียนโดยใช้ทักษะการศึกษาต่างๆ เห็นว่าครูผู้สอนไม่ควรใช้เวลาเรียนทั้งหมดในการพูด แต่ควรจะฟังนักเรียน และให้ความสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถามเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ โดยไม่ขัดแย้งเป้าหมายในการสอน คือการที่นักเรียนจะเน้นปัญหาในชั้นเรียนโดยละเอียดอย่างแผ่วเบาเป็นประสบการณ์ที่แสดงการเห็นอกเห็นใจ

O'Sullivan (2009) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (Transformative Learning) เป็นเรื่องของประสบการณ์แบบฝังรากลึกเป็นเรื่องในระดับโครงสร้างของความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของคน (The Basic Premises of Thought, Feelings, and Actions) เป็นกระบวนการที่กำหนดวิถีชีวิตของเราในการดำรงชีวิตในโลก เกี่ยวกับการทำความเข้าใจตนเอง การกำหนดจุดยืนของตนเอง

1.9 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา

ประเวศ วะสี (2550) ได้สรุปว่า จิตตปัญญา (Contemplative Education) มีรากฐานจากแนวคิดเรื่องไตรยางค์แห่งการเรียนรู้ อันได้แก่ 1) การเรียนรู้ในฐานะวัฒนธรรมเพื่อการทำเป็นคือเอาวิถีชีวิตร่วมกัน เป็นตัวตั้งไม่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง 2) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อการคิดเป็น คือ ใช้เหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้สิ่งที่รับรู้กลายเป็นความรู้ที่คมชัดลึกยิ่งขึ้น และ 3) การเรียนรู้ด้วยจิตตปัญญา เพื่อความรู้แจ้ง คือ การศึกษาจากการดูจิตของตนเองแล้วเกิดปัญญา โดยมีเป้าหมายหลักให้ผู้เรียนตื่นรู้ เกิดจิตสำนึกใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ เพื่อเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติอย่างแท้จริง การเอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้งนี้เอง ที่เป็นฐานใหญ่ที่สุดของการจัดการศึกษาแบบจิตตปัญญา ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ อย่างสมบูรณ์ระบบของการเรียนรู้มี องค์ 3 ที่เข้ามาประกอบกันเป็นรูปพระเจดีย์โดยเรียกการเรียนรู้แบบเอาชีวิตและการอยู่ร่วมกันว่า เป็นการเรียนรู้ในฐานะวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นฐานล่างสุดของเจดีย์แห่งการเรียนรู้เพื่อให้ทำเป็นโดยส่วนกลางเจดีย์คือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้คิดเป็นและส่วนยอดสุดของเจดีย์ คือ จิตตปัญญา

ภาพที่ 3 ภาพเจดีย์แห่งการศึกษา

ที่มา: ประเวศ วะสี (2550)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จิตตปัญญา เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติและเกิดการคิด โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานประกอบกับการทำงานร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการสอน ครูต้องใส่ใจต่อการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อปรับกลยุทธ์การสอนของครูที่จะทำการจัดกิจกรรมบรรลุจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนสนุกและเรียนรู้ในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจอย่างประทับใจ ประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน กุลยา ตันติผลาชีวะ อ้างอิงจาก ทัฬหีรัตน์ทรวทรวง, 2550)

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน เป็นงานขั้นต้นที่มีความสำคัญสำหรับการสอนแบบจิตตปัญญา ส่วนครูต้องทราบว่าครูจะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร อ่อน เก่ง ชน ต้อหรือมีปัญหาที่ต้องให้ความสนใจพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน นอกจากนี้ครูต้องรู้สภาพท้องถิ่นของผู้เรียนเพื่อประมวลประสบการณ์เข้ามา ออกแบบกิจกรรมจากข้อมูลที่ได้ ครูสามารถบูรณาการกิจกรรมการสอนที่ชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน

ขั้นนี้เป็นการสร้างความสามารถทางปัญญาให้แก่ผู้เรียนฝึกผู้เรียนให้รู้จักประมวล การประมวลข้อมูลความจริงที่ได้รับจากประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัด ซึ่งหลักการสอนสร้างมโนทัศน์ที่สำคัญนั้น ครูต้องให้ผู้เรียนคิดสะท้อนความคิด หาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการสอน

จุดประสงค์การสอนระดับอนุบาลแตกต่างจากการสอนในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ตรงที่การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กพัฒนาจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งมีประสบการณ์ตรงซึ่งเป้าหมายการศึกษานี้ผนวกกับแนวคิดทางจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จุดประสงค์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมี 3 ด้าน คือ

- การส่งเสริมพัฒนาการตามวัยในการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา
- การส่งเสริมพัฒนาการจิตนิยมที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกที่ดี การมีสุนทรีย์ต่อสิ่งแวดล้อมสังคม และตนเอง
- การส่งเสริมพุทธิปัญญา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาความรู้ ทักษะขั้นพื้นฐาน 5 ด้าน คือ ลักษณะนิสัย สังคม ภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน

ขั้นนี้เป็นขั้นของการพัฒนากิจกรรมการสอนที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา 5 ประการ คือ

- A(Active Learning) การปฏิบัติการคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน
- B(Behaving Well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงานและการมีส่วนร่วมในกลุ่ม
- C(Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม
- D(Discovery Learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน
- P(Progress) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง

ขั้นที่ 5 ดำเนินการสอน

การเรียนรู้แบบจิตตปัญญา มีขั้นตอนการสอนประกอบด้วยงานหลัก 5 ขั้น ที่ครูต้องดำเนินการ ดังนี้

- เตรียมความพร้อมก่อนสอนทุก ๆ ครั้ง ครูต้องเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วย กิจกรรมที่ครูเลือกสรรเพื่อนำเข้าสู่เรื่องที่เรียน ใช้เวลาประมาณ 3 – 5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนสงบจิตใจ และพร้อมที่จะเรียน
- บอกจุดประสงค์การสอนใช้เวลา 1 นาที เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าเรียนอะไรบ้าง จะได้ติดตาม ติดตามและสรุปผล ได้ถูกเมื่อสิ้นสุดการเรียน
- หาจุดสนใจ การเรียนรู้แบบจิตตปัญญาบางครั้งเราไม่สามารถดำเนินการสอนได้เลย ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียน ความต้องการ ประสบการณ์
- ดำเนินกิจกรรมการสอนตามแผน ขณะดำเนินกิจกรรมครูต้องประเมินตนเอง ตลอดเวลาว่ากิจกรรมนั้นกระตุ้นให้คิดหรือไม่ ผู้เรียนได้แสดงออกหรือไม่ เรียนรู้แบบร่วมมือหรือไม่ รู้ อะไรเพิ่มขึ้นด้วยการประเมินการสอนตลอดระยะเวลาการสอน
- สรุปบทเรียนจุดประสงค์หลัก คือ มุ่งประเมินสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ มีหลายวิธี ทั้งที่เป็น การร่วมกันสรุปและการทดสอบ

ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน

การประเมินภาพการสอน เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด การประเมินภาพนี้ต้องทำทุกระยะของกระบวนการสอน เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน การปฏิบัติของครูและประสิทธิภาพของหลักสูตร

1.9.1 กระบวนการเรียนรู้

ประเวศ วะสี (2550) เสนอว่า กระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา มีดังนี้

- 1.9.1.1 การเข้าถึงโลกทัศน์และชีวิตเรามองโลกมองธรรมชาติอย่างไร หากเราเข้าถึงความจริงจะพบความงามในนั้นเสมอ เมื่อเราเข้าถึงธรรมชาตีก็นำถึงความเป็นอิสระ
- 1.9.1.2 กิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับ ชุมชน ดนตรีศิลปะกิจกรรมอาสาสมัคร (Volunteer) สนทนาสนทนา (Dialogue) เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาจิตใจ
- 1.9.2.3 การปลีกวิเวกไปอยู่ในธรรมชาติสัมผัสธรรมชาติ (Retreat) ได้รู้ใจตนเองเมื่อจิตสงบเชื่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ จะเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น
- 1.9.2.4 การทำสมาธิ (Meditation) การศึกษาที่เน้นการมองนอกตัวและขาดความเชื่อมโยงทำให้มนุษย์สัมพันธ์ที่พัฒนาคุณภาพด้านในของตนเองสนใจแต่สิ่งภายนอกเช่น การมุ่งสร้างผลประโยชน์กำไรยึดแนวคิดบริโภคนิยม ระบบคุณค่าต่าง ๆ ในสังคมถูกบิดเบือนไป การเปรียบเทียบแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น กลายเป็นค่านิยมที่ได้รับการส่งเสริมแทนการเกื้อกูลและโอบอ้อมอารีต่อกันส่งผลให้โลกขาดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติขาดความสุขที่แท้จริงเกิดความแปลกแยกกระห่างกันคนในสังคมกับสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้นี้เป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดปัญญาทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักโดยเฉพาะการฝึกจิตให้มีสติ (จิตตะ) เป็นเรื่องที่ต้องหมั่น

เพียรเรียนรู้ด้วยตนเองว่าหนทางใดจึงจะเหมาะสมกับตนและเป็นเรื่องที่เรียนแทนกันไม่ได้บางคน อาจจะใช้เวลานานหรือใช้เวลาทั้งชีวิตแต่สำหรับโลกในยุคปัจจุบันเวลาเหลือน้อยเต็มทีวิกฤตการณ์ ต่างๆ รุมเร้าอันเป็นสัญญาณบอกเหตุให้รู้ว่าถึงเวลาแล้วที่กระบวนการความคิดของมนุษยชาติต้อง เปลี่ยนแปลง และสังคมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการคิดค้นกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆ อันจะ ก่อให้เกิดปัญญาาร่วมของสังคมเปรียบเสมือนยารักษาโรคที่ปกป้องคุ้มครองสังคมให้มีสุขภาพที่ดีและ จะเป็นสิ่งประเสริฐที่สุดที่มนุษย์จะพึงกระทำได้

1.9.2 ตัวอย่างการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนจิตตปัญญา

กุลยา ตันติผลาชีวะ (อ้างอิงจาก หทัยรัตน์ ทรวดทรง , 2550) กล่าวว่า จากแนวคิด ของทฤษฎี พบว่า การเรียนการสอนที่พัฒนาปัญญาผู้เรียน ต้องเข้าถึงความเป็นองค์รวมของผู้เรียน ได้แก่สภาพร่างกาย จิตใจ ปัญญา และบริบทของตัวผู้เรียนที่เป็นเงื่อนไขซึ่งถึงความต้องการและ ความสนใจในการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนนี้ ต้องมีลักษณะของการเรียนการสอนที่กระตุ้นความ สนใจผู้เรียน สร้างให้ผู้เรียนเกิดการร่วมคิดร่วมค้นและการรู้ตนเอง ตลอดเวลาของการสอนโดยผ่าน กิจกรรมสำหรับผู้เรียน 5 ประการ คือ การเรียนต้องลงมือกระทำด้วยความคิด(A) ต้องมีการแสดงออก (B) ต้องมีการเรียนแบบร่วมมือ (C) ซึ่งหมายถึงไม่ได้เรียนคนเดียว แต่เรียนเป็นกลุ่มย่อย 4-5 คน มีการ ค้นพบ (D) อาจค้นพบตัวเองด้านความรู้ หรือความเข้าใจตนเองในขณะเดียวกันก็รู้ว่าตนก้าวหน้าทางการ เรียนไปอย่างไร (P) โดยทั้งนี้ครูจะกระตุ้นให้กระบวนการสอน (A) ซึ่งการสอนแบบจิตตปัญญาเน้นมาก ครูผู้สอนต้องประเมินความสำเร็จของการสอนตลอดเวลาพร้อมแก้ไข และปรับปรุงบรรยากาศการ เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ การสอนแบบจิตตปัญญาจะเน้นถึงการปัญญาควบคู่ไปกับจิตใจที่สุนทรีย์ ความสัมพันธ์ของ องค์รวมผู้เรียน และการจัดการเรียนการสอนแบบจิตตปัญญามีความเกี่ยวเนื่อง กัน

1.9.3 บทบาทของครูผู้สอนแบบจิตตปัญญา

คุณสมบัติผู้สอนแบบจิตตปัญญา

การสอนแบบจิตตปัญญา เป็นการจุดชนวนของการเรียนรู้ที่มีความสุขและ ประทับใจครูที่ใช้การสอนแบบจิตตปัญญา ต้องมีความตระหนักถึงเป้าหมายการสอนบทบาทของครู และผู้เรียนตลอดเวลาว่าต้องการให้ผู้เรียนรู้อะไรรู้อย่างไรจึงสนุกและพบความรู้ได้ภายในเวลาที่ กำหนดครูที่สอนแบบจิตตปัญญาต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2545)

1. มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการตามวัยครูต้องรู้พัฒนาการของเด็กวุฒิภาวะของเด็กซึ่ง การรู้ภูมิหลังจะช่วยให้ครูรู้ขอบเขตความลึกของเนื้อหาการเชื่อมต่อเนื้อหากับประสบการณ์เดิมที่จะ นำมาสอน เพื่อพัฒนาพุทธิปัญญาทักษะและเจตคติของผู้เรียนได้ถูกต้องกับความต้องการเรียนรู้ของ ผู้เรียน

2. มีความเชื่อในปรัชญาการศึกษาพัฒนานิยมโดยที่การสอนแบบจิตตปัญญามีความ เชื่อว่า การสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่การให้เด็กเรียนอย่างอิสระแต่เป็นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติที่เป็นสุขและเรียนรู้ด้วยตนเองผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก

ครูต้องจัดประสบการณ์ที่จูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ประทับใจสามารถนำความรู้ไปใช้ทำงานได้อีกทั้งยังใส่ใจต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วย

3. มีความคิดสร้างสรรค์และสนุกที่จะสร้างกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนรู้อย่างฉลาดทั้งปัญญาและอารมณ์พร้อมเสมอที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้ผู้สอนที่มีประสิทธิภาพพร้อมยอมรับตำหนิ และแก้ไขทันที

4. มีความอดทนและไม่ท้อต่อการปรับกิจกรรมให้จูงใจให้ผู้เรียนให้ไปสู่จุดประสงค์ของการสอนให้ได้

การจัดชั้นเรียน

การจัดชั้นเรียนของการสอนแบบจิตตปัญญาไม่เคร่งครัดกับรูปแบบการจัดที่นั่งเรียน ผู้เรียนสามารถนั่งเรียนได้ตามปกติแต่ที่นั่งต้องเคลื่อนที่ได้คล่องตัวสำหรับการจัดกลุ่มหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ห้องเรียนต้องมีพื้นที่กว้างพอสำหรับทำกิจกรรมในห้องเรียนต้องมีอุปกรณ์ที่ช่วยให้ครูสามารถนำผลงานผู้เรียนแสดงได้ อย่างน้อยต้องมีป้ายนิเทศหรือมีพื้นที่ผนังห้องปะติดผลงานของผู้เรียนได้

หลักการสอน

โครงสร้างกิจกรรมการสอนของการสอนแบบจิตตปัญญาเหมือนวิธีการสอนทั่วไป แต่จุดสำคัญอยู่ที่การจูงใจให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำได้คิดได้แสดงออกเรียนรู้แบบร่วมมือและเห็นความก้าวหน้าของการเรียนในการดำเนินการสอนแต่ละครั้งครูต้องให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนดและผ่อนคลายโดยใช้หลักการสอนที่สำคัญ คือ

1. ครูต้องบอกจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีสอนทุกครั้งที่สอน
2. ครูต้องสังเกตผู้เรียนและประเมินสภาพการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

จากบรรยากาศการเรียนการสอน เช่น ผู้เรียนเบื่อหน่ายขาดความสนใจหรือแสดงพฤติกรรมรบกวนชั้นเรียนพร้อมใช้กิจกรรมรองหรือกิจกรรมเสริม เพื่อให้กิจกรรมการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจติดตามทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยความสุขและเรียนรู้

3. ครูต้องให้ผู้เรียนเสนอผลงานกลุ่มหน้าชั้นเรียนถ้าทำงานกลุ่มโดยครูจะต้องวิเคราะห์ผลงานและป้อนข้อมูลกลับให้ผู้เรียนเห็นข้อถูกข้อผิดและความรู้เพิ่มเติมโดยบรรยากาศการเรียนต้องมีความเป็นกันเองมีความเป็นวิชาการที่ผ่อนคลาย หลีกเลี่ยงการพูดหรือการกระทำที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความขบข้องใจหรืออาย ครูต้องตระหนักในความแตกต่างของผู้เรียน ความมีศักดิ์ศรีพร้อมแสดงการยอมรับให้ความช่วยเหลือแก้ปัญหาให้ผู้เรียนพร้อมช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้ทันที ที่ผู้เรียนต้องการคำแนะนำจากครูครูต้องช่วยชี้แนะและเสริมข้อความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนค้นและรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด

4. ครูต้องจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในสาระวิชาและกิจกรรมอย่างต่อเนื่องต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่าครูใส่ใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเสมอพร้อมชี้แนะสิ่งที่น่าสนใจไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์

5. ครูต้องใกล้ชิดกับผู้เรียนติดตามการเรียนของผู้เรียนเข้าร่วมในการทำงานกลุ่มกับผู้เรียนด้วยการแจกอุปกรณ์ด้วยตนเองทำเป็นส่วนร่วมของกลุ่ม

6. ครูต้องเริ่มการสอนตรงเวลาและจบตรงเวลาที่ครูกำหนดครูที่สอนแบบ จิตตปัญญา ต้องสามารถดำเนินกิจกรรมการสอนได้ครบตามหน่วยเวลาที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้

เป้าหมายการสอน

การสอนแบบจิตตปัญญามุ่งให้ครูผู้สอนผู้เรียนให้ค้นพบความรู้ตามมโนทัศน์ที่ครูจัดเป็นหน่วยการสอนโดยใช้หลักทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget และการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของ Bruner โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ จากกิจกรรมการสอนด้วยการลงมือปฏิบัติการและคิดด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยกิจกรรมการสอนที่สานประสบการณ์ที่เคยมี ประกอบกับการได้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นด้วยการเพิ่มพูนปัญญา สร้างเจตคติที่ดีและมีทักษะการเรียนรู้ เพิ่มขึ้นผลของการสอนต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนจากกิจกรรมลงมือปฏิบัติและคิดซึ่งเป็น สิ่งจูงใจภายในมากกว่าการจูงใจภายนอก ด้วยสิ่งของและรางวัล

สรุปได้ว่าการสอนแบบจิตตปัญญา เป็นการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ทางด้าน ปัญญาการค้นพบด้วยตนเองที่ส่งเสริมความองกงามทางด้านพุทธิปัญญาโดยคำนึงถึงจิตใจและความ แตกต่างของผู้เรียนจากกิจกรรมการสอนที่เด็กได้ลงมือกระทำทางด้านความคิดผู้เรียนมีการแสดงออก เรียนรู้แบบร่วมมือค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเองและเห็นความก้าวหน้าของตนเองโดยการประเมินเป็น ระยะทั้งกิจกรรมการสอนและผลจากการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเรียนและเกิดการ เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

1.10 กลวิธีในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวจิตตปัญญาที่ดี

เมื่อวิเคราะห์ลงสู่ภาคปฏิบัติจริง พบว่า การจัดกระบวนการจิตตปัญญา จำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องมุ่งเน้น ความสมดุลในความแตกต่าง ซึ่งสามารถแยกแยะได้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมที่สมดุลของการเรียนรู้ใน ฐานกาย ฐานใจ และฐานหัว โดยเน้นรูปแบบวิธี หลากหลายในการเรียนรู้ในทุกระดับ ทั้งระดับประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) ที่เป็นการ เรียนรู้จากการได้เผชิญและสัมผัสกับเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ โดยตรงการเรียนรู้ผ่านจินตนาการ (Image Learning) ที่เป็นการเรียนรู้ผ่านสัญลักษณ์ เช่น การเรียนรู้ผ่าน เส้น สี รูปทรงสัดส่วน ลำดับ ที่ต่อเนื่อง เสียง จังหวะ การเคลื่อนไหว การอุปมาอุปมัย บทกวี วรรณกรรม การเรียนรู้ในระดับนี้ มักจะยังเป็นองค์รวมและก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงที่ไปกระทบใจและรู้สึกได้ การเรียนรู้เชิงมโนทัศน์ (Conceptual Learning) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในระดับความคิดรวบยอดหรือแนวคิดที่ใช้ภาษาพูดเป็น หลักและการเรียนรู้เชิงระดับต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว มาปฏิบัติในชีวิตจริง (Heron, 1999)

2. การสร้างความสมดุลระหว่างพื้นที่ปลอดภัย (Comfort Zone) กับพื้นที่เสี่ยง (Risk Zone) คือการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่คุ้นชิน ต้องอาศัยความ กล้า ต้องฝืนตนเองในการกระทำบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างไป หรือต้องเผชิญกับความขัดแย้งที่ตน พยายามหลีกเลี่ยง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และก้าวพ้นความเป็นตัวตน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังคง รักษาความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และระมัดระวังไม่ให้เกิดพื้นที่อันตราย (Danger Zone) ที่จะส่งผล กระทบด้านลบต่อการเรียนรู้

3. การเคลื่อนเข้า-ออกจากศูนย์กลาง การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง(Decentering VS Centering) เป็นการออกแบบกิจกรรมให้เกิดการเคลื่อนออกจากความคิดเกี่ยวกับตนเอง รวมทั้งสถานการณ์หรือปัญหาที่กำลังเผชิญ เข้าสู่ประสบการณ์ใหม่ที่มีองค์ประกอบของ “ผล” หรือ การ “หลุด” ออกชีวิตประจำวัน เพื่อแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาสมมติที่ทำทนายอยู่เบื้องหน้าในเวลาอันจำกัด การเคลื่อนเข้าสู่การย้อนคิด ใคร่ครวญเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เห็นแบบแผนความเคยชินที่ตนเองมักนำมาใช้ในการแก้ไขสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งเฉพาะหน้าและในระยะยาวโดยมักไม่รู้ตัว กล่าวโดยสรุป คือการจัดสมดุลระหว่างการทำให้ “ผล” หรือ “หลุด” เพื่อให้เห็นตนเองกับการย้อนกลับมาตั้งสติและใคร่ครวญเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น

4. การสร้างสมดุลระหว่างการมีเวลาใคร่ครวญตามลำพังและการใช้เวลาอยู่ร่วมกับผู้อื่น คือ การจัดกิจกรรมที่ให้แต่ละคนมีโอกาสได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้อื่นในลักษณะของชุมชน ร่วมรับฟัง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกัน เพื่อให้เกิดจากเรียนรู้ที่หลากหลายได้สัมผัสและเผชิญกับประสบการณ์ตรงที่เปิดโลกทัศน์ของตนให้กว้างขึ้น ในขณะที่ต้องมีจังหวะที่เปิดให้มีช่วงเวลาของการได้อยู่ตามลำพังเพื่อใคร่ครวญต่อประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละช่วงกิจกรรม หรือสำรวจภาวะอารมณ์ความรู้สึกที่กำลังเกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อน้อมนำการเรียนรู้สู่ใจ

5. สมดุลของการแบ่งกลุ่มเรียนรู้ คือ การกำหนดขนาดและวิธีการ แบ่ง (Size and Selection Procedure) กลุ่มเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ โดยกระบวนการจะต้องตระหนักถึงข้อดีและข้อเสียที่ แตกต่างกันไป ระหว่างการแบ่งกลุ่มผู้เรียนรู้ขนาดเล็ก 2 - 4 คน)ขนาดกลาง 6 -10 คน)และขนาดใหญ่ (มากกว่า 8 คน)ตลอดจนการจัดกระบวนการที่ให้สมาชิกทั้งหมดเข้าร่วมเป็นกลุ่มเดียวกัน รวมถึงวิธีการแบ่งกลุ่มที่จะเลือกใช้ คือ การแบ่งกลุ่มโดยให้สมาชิกเลือกกันเอง กลุ่มที่ใช้การแบ่งแบบสุ่ม กลุ่มที่กำหนดหัวข้อการแบ่งทั้งนี้ต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของกระบวนการแบ่งกลุ่มในจังหวะนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ๆ

6. ความยืดหยุ่นภายใต้กรอบโครงสร้าง(Flexibility Within Structure) หมายถึงการสร้างสมดุลระหว่างความยืดหยุ่นในระหว่างการค้าเนินกระบวนการกับกรอบโครงสร้างของกระบวนการตามเป้าหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ คือ กระบวนการจำเป็นต้องวางกระบวนการที่สะท้อนเป้าหมายและเนื้อหาของกระบวนการเรียนรู้ตามที่กำหนดด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งคาดการณ์ล่วงหน้าว่า กระบวนการแต่ละช่วงรวมทั้งกิจกรรมแต่ละอย่างจะส่งผลอย่างไรต่อพลวัตของกลุ่ม และจะนำไปสู่การเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในลักษณะและมิติใดบ้าง แต่ขณะเดียวกัน เนื่องจากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมักแตกต่างจากสิ่งที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า

1.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัคพงษ์ สุขมาตย์ (255) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนเมืองปัตตานี จำนวน 35 คน ที่มีการจัดห้องเรียนแบบคละกันได้มา ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ (1) แบบวัดความพึงพอใจของ นักเรียนของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา(2) แบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (3) แบบสำรวจความต้องการของครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (4) แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร เป็นแบบประเมินที่แยกออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร และตอนที่ 2 ประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร โดยใช้แบบแผนการทดลอง แบบสองกลุ่มทดสอบก่อน - หลัง เป็นเวลา 20 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเองความมีเมตตากรุณาและจิตสาธารณะ เปลี่ยนไปจากหลังจากการทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าหลักสูตรมีประสิทธิผลขั้นที่ 4 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร จากการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่าทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้อง แต่หลังการทดลองใช้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรโดยปรับเวลาในการจัดกิจกรรม และปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

เทพกัญญา พูลนวล (2553) ได้ศึกษาผลการใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย พฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสงขลาวิทยาคม จำนวน 334 คน โดยทดลองกับกลุ่มทดลองและกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 35 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1. แผนการจัดการเรียนรู้รู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยภาษาสื่อสาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญา จำนวน 6 แผน ใช้สอน 18 คาบ ๆ ละ 50 นาที 2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย 3. แบบประเมินพฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 4. แบบสอบถามความสุขในการเรียนรู้ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญา มีความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีพฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ โดยใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาในระดับมาก

นรินทรา สีนสุวงศ์วัฒน์ (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลคูเมือง อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 3 กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 22 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินผลการเรียน แบบประเมินภาระชิ้นงาน/กิจกรรม แบบสังเกตและแบบบันทึกพฤติกรรม แบบสังเกตและแบบบันทึกพฤติกรรมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผลการศึกษา พบว่า ด้านการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานภายในตนเองและการเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวมนักเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในอันที่จะปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยและเห็นคุณค่าของการกระทำความดีและการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและกรอบของการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของโรงเรียนและชุมชนที่ตนอาศัย นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำความดีและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพราะเมื่อทำความดีแล้วได้รับการชื่นชมยกย่องจากครูและ เพื่อนๆอยากจะทำชกชวนให้ผู้อื่นทำความดีเพราะเห็นว่าผลของการทำความดีเป็นความสุขทางใจและผลจากการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงถึง ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย พบว่า ด้านการยอมรับ นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองโดย

การแสดงความรักต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ทั้งในโรงเรียนและชุมชนบ่อยครั้งขึ้น เมื่อมีการนำเสนอชิ้นงานหน้าชั้นเรียนนักเรียนจะตั้งใจฟังและร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างสนุกสนาน และแสดงความรักต่อผู้พูดและปฏิบัติตัวเป็นผู้ฟังที่ดีบ่อยครั้งขึ้นนักเรียนลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ลงไม่เข้าไปใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นการไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น นักเรียนเข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลังและปฏิบัติตามข้อตกลงที่ตั้งไว้ ด้านสามัคคีธรรมนักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จช่วยสมาชิกกลุ่ม /เพื่อนทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบในผลงานที่ทำ ด้านปัญญาธรรม นักเรียนพูดหรือแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตอบคำถามหรืออธิบายเหตุผลในการตัดสินใจให้ผู้อื่นเข้าใจแก้ปัญหาต่างๆโดยใช้เหตุผล

ชนากานต์ บุญศรี (2553) ศึกษาเรื่องผลของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบจิตตปัญญา ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เด็กปฐมวัย อายุ 3 - 4 ปี ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนหวังดี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา คัดเลือกโดยสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ (1) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบจิตตปัญญา (2)แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (3) แบบบันทึกผลการประเมินความสามารถในการเรียนรู้ทางสังคม โดยวิธีการสังเกตก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า (1)เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบจิตตปัญญา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้แบบจิตตปัญญา มีความสามารถในการเรียนรู้ทางสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ฉิรนนท์ มีสา (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องศาสนพิธี โดยสอดแทรก กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา เป็นครูผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน1 คนและนักเรียน จำนวน25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสังเกตการสอนในชั้นเรียน แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน แบบบันทึกการสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน แบบบันทึกการเขียนอนุทินของ นักเรียนบันทึกประจำวันของผู้ศึกษา แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสอดแทรก กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 96 และนักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่อการเรียนโดยใช้กระบวนการ จิตตปัญญาศึกษาในระดับมากที่สุด นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองและเกิดจิตสำนึกเพื่อส่วนร่วมโดยมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ในกาปฏิบัติศาสนพิธีได้ถูกต้องมากขึ้น สามารถที่จะปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักปฏิบัติศาสนพิธี ต้องการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติศาสนพิธีและเห็นว่าการปฏิบัติศาสนพิธี เป็นสิ่งที่ดีที่ชาวพุทธควรปฏิบัติเพราะเป็นการสืบทอดศาสนาและเป็นการสร้างกุศลให้กับตนเอง ต้องการให้ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมาทำบุญและปฏิบัติศาสนพิธีให้ถูกต้องมากขึ้นและมีความโน้มเอียงทาง ความคิด ความรู้สึกในทางที่ดีงาม ทำให้เกิดความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติศาสนพิธีรวมถึงความต้องการที่จะชักชวนให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติศาสนพิธีให้ถูกต้อง และต้องการที่จะแนะนำให้ผู้ปฏิบัติศาสนพิธีที่ยังไม่ถูกต้องให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง

ฉันทิ ธาตุทอง (2552) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้น กระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีสังกัดคณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1,200 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ปีการศึกษา 2552 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดลองการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาเอกสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 จำนวน 47 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย แบบประเมินทักษะทางปัญญา ชุดกิจกรรมประเมินลักษณะการคิด แผนการจัดการเรียนรู้และคู่มือการจัดการเรียนรู้ ชุดสื่อประสมและคู่มือการใช้ชุดสื่อประสมจิตตปัญญาศึกษา ก็พบว่าผู้เรียนมีทักษะทางปัญญาสูงขึ้นกว่าก่อนการใช้รูปแบบการเรียนรู้และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

Prince of Songkla University
Pattani Campus

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้หลายท่านดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2526) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นเช่นเดียวกับ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526) ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายยอมรับผลการกระทำและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นด้วยความมานะพากเพียรไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใด ๆ

วิภา พงษ์พิจิตร (2529) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงถึงความเอาใจใส่และรับเป็นภาระหน้าที่การงานพยายามทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับ

กรมวิชาการ (2542) ให้ความหมายว่า หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ แล้ว นักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศหลายท่านก็ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2531) ได้สรุปความหมายและยกตัวอย่างของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง การรู้จักหน้าที่ที่ตนต้องกระทำ ต้องปฏิบัติไม่นึกถึงแต่สิทธิเพียงอย่างเดียว เช่นเป็นนักเรียนมีสิทธิที่จะมาเรียนหนังสือความรับผิดชอบของการเป็นนักเรียน คือต้องมาเรียนสม่ำเสมอไม่หนีเรียนความรับผิดชอบจึงเป็นการกระทำที่พึงกระทำหรือควรกระทำตามสถานภาพของบุคคล

คะเนิงรัตน์ ลาโพธิ์ (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ทั้งต่อตนเองและสังคมด้วยความผูกพันความพากเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะเป็นผลดี หรือผลเสียไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูกไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นทั้งพร้อมพยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

จूरรัตน์ นันทยทวิกุล (2538) ที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่มีความละเอียดรอบคอบมีการวางแผนมีความขยันหมั่นเพียรอดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายยอมรับผลการกระทำไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นซึ่ง

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540) ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนที่ดีด้วยการแสดงออกในลักษณะของการรู้จักหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจเอาใจใส่การศึกษาเล่าเรียนขยันหมั่นเพียรเข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาเมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในบทเรียนก็พยายามค้นคว้าและซักถามจากสมาชิกใน

กลุ่มหรือครูผู้สอนด้วยความสนใจเอาใจใส่ในการแก้ไขข้อบกพร่องและผิดพลาดด้วยความเต็มใจแม้จะถูกตำหนิและแก้ไขหลายครั้ง

ปรีชา ชัยนิยม (2542) ที่ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันพากเพียรและความละเอียดรอบคอบตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ต่อตนเองและสังคมเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยมีความรับผิดชอบและรับชอบในการกระทำของตนเองทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

อมรรวรรณ แก้วผ่อง (2542) และอมรรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์ (2542) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อใกล้เคียงกัน คือ ความสนใจความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จไปด้วยดียอมรับสิ่งที่ตนกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสียโดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดหมายเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามที่ใฝ่ใจงานมา

นอกจากนี้ พัฒนาวดี อนุสรณ์เทวินทร์ (2544) ได้สรุปความหมายของคำว่าความรับผิดชอบว่า หมายถึง พฤติกรรมความตั้งใจ เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยความมานะ พยายาม เอาใจใส่และตรงต่อเวลาเพื่อให้งานนั้นสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และ

รัตนารณ พลชา (2544) ได้อธิบายว่าความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลพยายามปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จโดยยอมรับผลที่ดีหรือไม่ดีในสิ่งที่ได้ทำลงไปพร้อมทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ประนอม สุขนาคะ (2545) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยอมรับผลการกระทำและพยายามปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องด้วยตนเอง

ศิรินันท์ วรรณกิจ (2545) ได้กล่าวไว้ว่าความรับผิดชอบ คือ การที่บุคคลประพฤติและปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจเอาใจใส่ระมัดระวังที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลงด้วยดียอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและเป็นผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดกั้นหน้าที่ของตนให้แก่ผู้อื่น

โสภภาพรรณ อัครราศีวะโรจน์ (2545) ให้ความหมายไว้ว่า รู้จักหน้าที่และปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น ยอมรับในการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียไม่ปิดกั้นความผิดให้ผู้อื่น คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำหรือคำพูดของตน และพร้อมที่จะปรับปรุงการกระทำให้ดีขึ้น

จริญญา เฉลาประโคน (2546) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบ คือ คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความสำนึกในการกระทำควบคุมพฤติกรรมรวมทั้งแสดงถึงการรู้จักหน้าที่ของตนและมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งต่อตนเองและต่อสังคมให้สำเร็จลุล่วงยอมรับผลการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสียพร้อมทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

นัยนา จันทมิตร (2547) ให้ความหมายไว้ว่า ความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามและละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รักษาสิทธิและหน้าที่ของตนด้วย

ความเต็มใจ ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้น โดยไม่ทอดทิ้งแม้จะมีอุปสรรคนานาประการก็ตาม อีกทั้งยังมีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จอย่างดีตามความสามารถของบุคคลนั้น เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานต่าง ๆ จะแสดงพฤติกรรมให้สังเกตได้ เช่น ความสนใจ ความตั้งใจเอาใจใส่และขยันหมั่นเพียรที่จะ ปฏิบัติงานให้สำเร็จไม่เลื่องงาน ติดตามงานและยอมรับผลจากงานที่ตนกระทำโดยมีความพร้อมในการปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้นเสมอ

ส่วน ธาวิณี โสธายะเพ็ชร (2549) ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อหน้าที่ของตนเองที่พึงกระทำและแสดงออกต่อสังคมตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนเองได้รับอย่างเอาใจใส่ไม่ละเลยมีความตรงต่อเวลาซื่อสัตย์รักษาสัจจะต่อคำพูด มีความกล้าที่จะรับผิดชอบและรับชอบในสิ่งที่ตนเองประพฤติปฏิบัติทั้งการกระทำและคำพูด

โสภาพร เสนีย์โสธร (2551) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง ตระหนักในหน้าที่ของสังคมการปฏิบัติงานได้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนดมีความละเอียดรอบคอบเพื่อ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ยอมรับในสิ่งที่ตนทำทั้งดีและไม่ดีหากมีข้อผิดพลาดก็พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไข

กันยา พลายมี (2553) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำในสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยความตั้งใจมุ่งมั่น พยายาม พากเพียรและเต็มใจ ไม่ละทิ้งหรือหลีกเลี่ยง ทอดทิ้งงานปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและหากมีข้อผิดพลาดก็ใส่ใจแก้ไข ข้อบกพร่องด้วยความเต็มใจ

นักวิชาการต่างประเทศได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้มากมาย ดังนี้

Funk and Wagnalls (1961) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกถึงการรับผิดชอบในการกระทำของตนมีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ สามารถจัดการเงินและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังหมายถึงความสามารถในการตอบสนองต่อหน้าที่หรือข้อตกลงที่ตั้งไว้ตามอุดมคติ และหลักศีลธรรมด้วย

Gordon (1963) อธิบายความรับผิดชอบ เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีความเพียรพยายามและตั้งใจปฏิบัติงาน จดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จหรือมุ่งมั่นใน งานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จหรือมุ่งมั่นในงานที่ทำแม้มีอุปสรรค

Smith (1968) ได้ให้คำจำกัดความของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบเป็นแนวโน้มของบุคคลที่จะรู้สึกหรือกระทำต่อสถานการณ์หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมาย

จากความหมายของความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า หมายถึง การตระหนักในหน้าที่ของตนเอง มีความมุ่งมั่น ตั้งใจเรียน มีความรับผิดชอบในที่นี้ การทำงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ทอดทิ้งงานแม้จะมีอุปสรรคและยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย พยายามปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น

2.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

ประเภทของความรับผิดชอบได้มีนักวิชาการและกลุ่มต่างๆ ได้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลายทัศนะ ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันและแตกต่างกัน ดังนี้

กลุ่มพัฒนากำลังคน (2526) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว หมายถึง ความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยมีเป้าหมายแน่ชัดว่าจะดำเนินชีวิตตามแผนที่วางไว้ด้วยความอดทน อดทน มุ่งมั่นเพื่อตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จโดยสามารถวางแผนชีวิตตนเองได้ โดยคำนึงความสามารถของตนเอง สามารถดำเนินชีวิตตามแผนที่วางไว้ได้เป็นผลสำเร็จ

2) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน หมายถึง ความรับผิดชอบในการวางแผนการทำงานของ ตนได้อย่างมีขั้นตอนและสามารถดำเนินการโดยใช้ความสามารถส่วนตน ปฏิบัติงานตาม แผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีความเข้าใจและสามารถวางแผนการทำงานได้อย่างมีขั้นตอน มีความสามารถทำงานตามแผนงานที่วางไว้ได้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ ยอมรับผลของการทำงานและสามารถปรับปรุงแก้ไขแผนงานให้ดีขึ้น

ในขณะที่คณะกรรมการการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักบริหาร กลุ่ม สื่อมวลชนกลุ่มสมาคมมูลนิธิและกลุ่มพัฒนากำลังคน (2526) ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบในตนเอง หมายถึงการรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงอย่างดีที่สุดโดยทำงานในหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลา ที่กำหนดฝึกตนให้เป็นคนตรงต่อเวลาอยู่เนืองนิตย์

2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ที่มีต่อครอบครัวปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมแก่ฐานะและหน้าที่ของตนในครอบครัวและร่วมกิจกรรมของครอบครัว

3. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคมและปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ส่วนรวม และไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

ประเทิน มหาพันธ์ (2530) และประภัสสร ไชยชนะใหญ่ (2539) กล่าวถึงบุคคลมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบอยู่ 2 ประการ คือ

1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายโรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ตกเป็นทาสกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ จัดหาเรื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสมและหมั่นศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จ

2) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความเอาใจใส่ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อมีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายามปรับปรุงงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น รู้จักวางแผนงานและปกป้องความบกพร่องเสื่อมเสียในวงงานที่ตนรับผิดชอบ

ไชยรัตน์ ปราณี (2531 อ้างอิงจาก กาญจนา ไชยพันธุ์และคณะ, 2542) แบ่งประเภทความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่ช่วยเหลือตัวเองได้ รู้จักว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย เพราะฉะนั้นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองย่อมจะไตร่ตรองดูให้รอบคอบก่อนว่า สิ่งที่ตนเองทำลงไปนั้นจะมีผลดีผลเสียหรือไม่และจะเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีเท่านั้น

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่างตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสังคมไม่มากก็น้อย บุคคลทุกคนจึงต้องมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมที่ต้องปฏิบัติต่อสังคมดังต่อไปนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองได้แก่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมการรักษาทรัพย์สินของสังคม การช่วยเหลือผู้อื่น และการให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัวได้แก่การเคารพเชื่อฟังผู้ปกครองการช่วยเหลืองานบ้านและการรักษาชื่อเสียงของครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียนได้แก่ความตั้งใจเรียน การเชื่อฟังครูอาจารย์การปฏิบัติตามกฎของโรงเรียนและการรักษาสมบัติของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อนได้แก่การช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนทำผิดการช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสมการให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิดการไม่ทะเลาะและเอาเปรียบเพื่อน และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งมีความเห็นที่สอดคล้องกัน (กรมวิชาการ, 2544 และจริญญา เฉลาประโคน, 2546) ได้สรุปประเภทของความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อผู้อื่น โดยความรับผิดชอบต่อตนเองนั้น จะเป็นเรื่องที่เกิดผลโดยตรงต่อตนเอง การดูแลสุขภาพ ความปลอดภัยของตนเอง รวมถึงหน้าที่การทำงานและการกระทำ ผลการกระทำของตนเองด้วย สำหรับความรับผิดชอบต่อผู้อื่นนั้นจะเป็นสังคมตั้งแต่กลุ่มเล็กๆ เช่น เพื่อนนักเรียนห้องเรียนโรงเรียน ไปจนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมที่กว้างขึ้นเช่นชุมชนสังคมจนกระทั่งถึงความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและนอกจากนี้ (ภาวิณี โสธายะเพชร, 2549) สรุปประเภทของความรับผิดชอบต่อผู้อื่นว่าความรับผิดชอบต่อผู้อื่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักหน้าที่เอาใจใส่ให้ความสนใจต่อบทบาทที่ตนได้รับไม่ละเลยประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างจริงจังและเต็มที่ไม่ว่าจะเรื่องใดๆก็ตามเช่นการเรียนการทำงานการเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นต้น 2) ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเองไม่ให้ผู้อื่นและสังคมเดือดร้อนจากการกระทำของตนในทางกลับกันต้องรู้จักหน้าที่ความเอาใจใส่ในบทบาทหรือภารกิจที่ได้รับจากกลุ่มหรือสังคมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ด้วยโดยการปฏิบัติให้สำเร็จตามเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนของสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าความรับผิดชอบแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การสำนึกในบทบาทหน้าที่ที่ตนเองต้องปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองมีร่างกายแข็งแรง ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม หมั่นศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จและดำรงชีวิตด้วยการรู้จักประมาณตน

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองที่ดีที่พึงปฏิบัติ รับผิดชอบต่อครอบครัว รับผิดชอบต่อเพื่อน และความรับผิดชอบต่อองค์กรที่ตนเองสังกัด โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นและให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง คือ การรู้จักหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงอย่างดีที่สุดโดยทำงานในหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลาที่กำหนด ฝึกตนให้เป็นคนตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เพียรพยายามไม่ละทิ้ง มีการตรวจทานงานที่ทำไป พยายามปรับปรุงแก้ไขงานและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่เบียดเบียนผู้อื่นและการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเหมาะสม เป็นต้น

2.3 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

นักวิชาการได้กล่าวถึงถึงความสำคัญของความรับผิดชอบไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ (2537) ความสำคัญของความรับผิดชอบ ไว้ว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างยิ่งเป็นปัจจัยข้อสำคัญที่ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุขการที่สังคมขาดความสงบสุขอันกล่าวได้ว่าเกิดจากบุคคลกลุ่มหนึ่งขาดคุณสมบัติ 5 ประการดังกล่าวคือ

1. ความรับผิดชอบ
2. ความสม่ำเสมอ
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความซื่อสัตย์
5. ความพยายามในการพึ่งตนเอง

ซึ่งการขาดความรับผิดชอบเป็นสาเหตุประการหนึ่งของปัญหาต่าง ๆ ในสังคมซึ่งหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ยังได้ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายว่า ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐานซึ่ง ได้แก่ ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัยรับผิดชอบต่อ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วยความรับผิดชอบจึงมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2514) ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความรับผิดชอบ คือ ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดี ที่สำคัญอย่างหนึ่งนอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อ และความเกรงใจซึ่งลักษณะของความเป็นพลเมืองดี คือนิสัยและการกระทำของบุคคลซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนา และกฎหมายบ้านเมืองรวมถึงลักษณะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เนื่องจากว่าความรู้สึกรับผิดชอบนี้ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบเคารพสิทธิของผู้อื่นทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์ สุจริต ความเป็นคนมีความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข

นอกจากนั้นความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย (จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธมนาวิน, 2521)

นักจิตวิทยาหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่าความรับผิดชอบ เป็นลักษณะหนึ่งซึ่งแสดงวุฒิภาวะทางด้านอุปนิสัยและเป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตในสังคม เนื่องจากสังคมแต่ละแห่ง บุคคลแต่ละบุคคลมีบทบาทที่จะกระทำหลายอย่างมากมายด้วยกัน ถ้าทุกคนในสังคมรู้จักรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อมทำให้เกิดสันติตลอดจนความงอกงามในสังคมนั้น การปลูกฝังให้คนไทยมีสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อ สังคมและประเทศชาติก็ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข (สมศักดิ์ ชินพันธ์ , 2523 และกรมการศาสนา, 2525 และอนุวัติ คุณแก้ว, 2538)

คณิงรัตน์ ลาโพธิ์ (2535) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความรับผิดชอบ ไว้ว่าความรับผิดชอบ เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นคุณลักษณะที่พึงมีในสังคมควรปลูกฝังให้เกิดในตัวบุคคลทุกคนซึ่งถ้ากล่าวไปแล้ว หากบุคคลมีความรับผิดชอบจะมีผล ดังนี้

1. บุคคลที่มีความรับผิดชอบย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายได้ทันเวลา
2. บุคคลที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือได้รับการยกย่องสรรเสริญและ เป็นคุณประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและยกย่องต่อสังคม
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น

กันยา พลายมี (2553) สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อบุคคลนั้นการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้เป็นพลเมืองดีช่วยให้สังคม มีระเบียบวินัย และสงบสุขหากขาดความรับผิดชอบจะทำให้ชีวิต ล้มเหลวทั้งด้านการงานและครอบครัวรวมไปถึงประเทศชาติ

สรุปได้ว่า 1 ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่ควรจะต้องส่งเสริมปลูกฝังและพัฒนาให้กับเด็กทุกคนเกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบเป็นอย่างยิ่งเพราะความ รับผิดชอบเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้สภาพสังคมของประเทศชาติ เกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อย สงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองต่อไป

2.4. ลักษณะของความรับผิดชอบ

นักวิชาการชาวต่างประเทศและชาวไทยได้กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ หลายท่าน ดังนี้

พิจิตรรา พงศ์จินดากร (2525) กล่าวว่า ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะมีลักษณะดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง
2. มีความอดทน ต่อสู้อุปสรรคอย่างไม่ย่อท้อ
3. มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิม

4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
5. ยึดมั่นในกฎเกณฑ์
6. เป็นที่ไว้วางใจได้ ตรงต่อเวลา และซื่อสัตย์
7. กล้าเผชิญกับความจริง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526) ได้กล่าวถึง สาระสำคัญและลักษณะของ ความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเอียด รอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย โดยมีลักษณะของพฤติกรรม ดังนี้

- 1.1 ตั้งใจเรียน
- 1.2 เข้าห้องเรียนทันเวลา
- 1.3 เข้าห้องเรียนทุกชั่วโมง
- 1.4 ส่งงานอาจารย์ทันตามกำหนด
- 1.5 ผลการเรียนสม่ำเสมอทุกภาคการศึกษา
- 1.6 มีผลการเรียนดีขึ้นทุกภาคการศึกษา
- 1.7 ไม่เคยทุจริตในการสอบ
- 1.8 ร่วมกิจกรรมการเรียนทุกชั่วโมง
- 1.9 รู้สึกรักอยากเรียน
- 1.10 ตรวจทานงานที่ทำเสร็จแล้ว

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา การรักษาผลประโยชน์และเกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ตลอดจนการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษา โดยมีลักษณะของพฤติกรรม ดังนี้

- 2.1 ไม่ขีดเขียนโต๊ะเรียน
- 2.2 แต่งเครื่องแบบถูกต้อง
- 2.3 ไม่ทะเลาะวิวาทนอกสถานศึกษา
- 2.4 ไม่ทำลายสิ่งของในสถานศึกษา

2.5 ไม่พยายามหลีกเลี่ยงที่จะสวมเครื่องแบบสถานศึกษา

2.6 เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2526) ได้กล่าวถึง ลักษณะของความรับผิดชอบในแต่ละด้านว่ามีลักษณะของพฤติกรรม ดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมายเมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียนก็พยายามศึกษา ค้นคว้า ซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิดแล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเองอยู่เสมอ มีผลการเรียนผ่านทุกวิชาในทุกภาคเรียน

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ของสถานศึกษารักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียน ผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อยไม่ทะเลาะวิวาทกับโรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนนักเรียนที่จะหลงผิดอันทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียงและเมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนตามความสนใจ และความสามารถของตนเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนเป็นนักกีฬา นักแต่งคำขวัญเรียงความ ฯลฯ

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตนและรู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาการที่สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกันเมื่อมีปัญหาที่ปรึกษาและให้พ่อแม่รับทราบแก้ปัญหาของตนเองทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของ เครื่องใช้ภายในบ้านและอื่นๆ

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ ความเจริญให้ชุมชนและสังคม อย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคมให้ความรู้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆของสังคม เช่น ความสกปรกการรักษาสาธารณสมบัติ การเสียภาษี และการรับบริการจากสถานบริการต่าง ๆ

อรรถัย จันทวิชานวงศ์ (2533) กล่าวว่าความรับผิดชอบสามารถแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรม ต่อไปนี้

1. เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ
2. มีความเพียรพยายาม
3. ใช้ความสามารถเต็มที่
4. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
5. มีความซื่อสัตย์
6. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์
7. มีวินัยในตนเอง
8. มีความละเอียดรอบคอบ
9. ตรงต่อเวลา
10. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญอุปสรรค
11. ยอมรับผิดชอบผลการกระทำของตน
12. ปรับปรุงงานในหน้าที่ที่มีตนเองและสังคมให้ดีขึ้น

จรรยาบรรณ นันทวิทยากร (2538) ได้สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อย ติดตามงาน ไม่ละเลยทอดทิ้ง หรือหลีกเลี่ยง และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักใคร่ครวญ ในงานที่ทำ เพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดีผลเสียอย่างไรบ้างวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดและหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานดูว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง

3. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำและทำ ด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง อาสางานไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงานริเริ่มงานแสวงหางานใหม่ๆอยู่เสมอ

4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกายความคิดและจิตใจที่จะทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆได้นานๆ จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใดๆ มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็งควบคุมตนเองได้ดี เมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน

5. มีความตรงต่อเวลา หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปไม่ว่าผลของงานนั้นจะออกมาดี หรือไม่ดีก็ตาม

6. การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปไม่ว่าผลของงานนั้นจะออกมาดี หรือไม่ดีก็ตาม

7. การปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้วถ้าไม่ดีก็ต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

นภดล ภวนะวิเชียร (2540) ได้กล่าวถึง ลักษณะของพฤติกรรมหลักที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่าประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการคือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ คือ
 - 1.1 รับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำ
 - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ
 - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
 - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งที่สำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องมีการบังคับมีพฤติกรรม ดังนี้
 - 2.1 สัมผัสใจทำหน้าที่
 - 2.2 ควบคุมตนเองได้

3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจเอาใจใส่พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
 - 3.2 มีระเบียบวินัย
 - 3.3 มีความซื่อสัตย์
 - 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
 - 3.5 มีสติ
4. ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนงานเสร็จพฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
 - 4.1 มีความอดทน
 - 4.2 มีความเพียร
 - 4.3 มีการเตรียมการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
 - 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
 - 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง
5. ยอมรับผลการกระทำของตนประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้
 - 5.1 ติดตามผลการกระทำของตน
 - 5.2 มีเหตุผล
 - 5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน

Browne and Cohn (1958) ได้กล่าวถึง ลักษณะของความรับผิดชอบ ไว้ว่าความรับผิดชอบ มีลักษณะที่สามารถไว้วางใจได้ มีความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ทำงานอย่างแข็งขัน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความปรารถนาทำให้ดีกว่าเดิม

สรุปได้ว่า ลักษณะของความรับผิดชอบที่จะทำให้งานในหน้าที่ที่รับผิดชอบสำเร็จลุล่วงได้นั้น ควรประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ ตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการเรียน มีความเพียรพยายามและละเอียด รอบคอบ ในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยไม่ทอดทิ้งแม้จะมีอุปสรรคนานาประการก็ตาม และยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ในที่นี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ อรทัย จันทวิชานวงศ์ (2533) โดยมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้ เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ มีความเพียรพยายาม ใช้ความสามารถเต็มที่ รู้จักหน้าที่ และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี มีความซื่อสัตย์ เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ มีวินัยในตนเอง มีความละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญอุปสรรค ยอมรับผิดชอบผลการกระทำของตน ปรับปรุงงานในหน้าที่ของตนเองและสังคมให้ดีขึ้น

2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบโดยตรงยังไม่มีผู้ใดกล่าวถึงมีเพียงแต่ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกล่าวหาตึงถึง พอที่จะนำไปใช้ได้คือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ดังที่ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2545) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีทั้งสองไว้สรุปได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget ซึ่ง Piaget ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 2 ขั้นคือ

1.1 เฮเทอโรนอโนมัส (Heteronomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางจริยธรรม มาจากผู้มีอำนาจเหนือคนและถือว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามเปลี่ยนแปลงได้ ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นเฮเทอโรนอโนมัส เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5 - 8 ขวบรับกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมมาจากบิดา มารดาครูและเด็กเด็กรวยนี้จะมีความเชื่อถือดังต่อไปนี้

- 1.1.1 พฤติกรรมใดจะถูกต้อนหรือดีก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรมได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
- 1.1.2 กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และแก้ไขไม่ได้
- 1.1.3 ทุกคนมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาดถ้าใครทำกฎเกณฑ์เป็นคนดีและคนที่ไม่ทำตามกฎเกณฑ์เป็นคนไม่ดี
- 1.1.4 การประเมินตัดสินว่าใคร “ผิด” “ถูก” ไม่คำนึงถึงความต้องการ แรงจูงใจ หรือเจตนาของผู้ทำ

1.2 ออโทโนมัส (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ คือ ความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นออโทโนมัส

เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะเป็นเด็กที่มีอายุ 9 ขวบขึ้นไปเด็กรวยนี้จะมี ความเชื่อดังต่อไปนี้

- 1.2.1 กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่า จะเปลี่ยน
- 1.2.2 กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติยอมรับกฎเกณฑ์นั้น
- 1.2.3 การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม
- 1.2.4 การประเมินตัดสินว่าใคร “ผิด” “ถูก” คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจ หรือเจตนาของผู้กระทำ

2 ทฤษฎีพัฒนาทางจริยธรรมของ Kohlberg ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับแต่ละระดับ แบ่งเป็น 3 ชั้นระดับและชั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg มีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconventional Level) ในระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ดีและไม่ดีจากผู้มีอำนาจเหนือคนเช่นบิดามารดา ครูหรือเด็กโตและมักจะคิดถึงผลลัพธ์ที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ซึ่ง Kohlberg ได้แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟังถ้าเด็กถูกทำโทษจะคิดว่าตนผิดจะเลิ้งไม่ทำอีก แต่ถ้าได้รับคำชมหรือรางวัลก็คิดว่าตนทำถูกและจะทำอีกเพื่อหวังรางวัล

ชั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตนเด็กจะทำตามกฎข้อบังคับเพื่อหวังของตอบแทนหรือรางวัล

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) ในระดับนี้ผู้ทำถือว่า การประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครองกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกเป็นสิ่งที่ควรจะทำไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ตนระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี” เป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ

ชั้นที่ 2 กฎและระเบียบคนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือคนที่ปฏิบัติตามระเบียบ บังคับหรือกฎหมาย

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจาร์ณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Postconventional Level) ระดับนี้มีการตีความหมายด้วยวิจาร์ณญาณก่อนการตัดสินว่าถูกหรือผิดหรือไม่ควร ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 สัญญาและสังคมชั้นนี้เน้นคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งถูกต้องควรปฏิบัติตามแต่ก็มีการแก้ไขได้โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ชั้นที่ 2 หลักการและคุณธรรมสากลเป็นหลักเพื่อมนุษยธรรมเพื่อความเสมอภาคและยุติธรรมสิ่งถูกและผิดขึ้นอยู่กับมโนธรรมที่บุคคลยึดถือ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

พรรณิผุดเกิด (2541) ศึกษาผลของการใช้สัญญาการเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และ ความรับผิดชอบ ในการเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2541 โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จำนวน 60 คน แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน ใช้การสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลากกลุ่มทดลองให้เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนและกลุ่มควบคุมให้เรียนโดยไม่ใช้สัญญาการเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แผนการสอน โดยใช้สัญญาการเรียน แผนการสอนโดยไม่ใช้สัญญาการเรียน แบบทดสอบประจำหน่วยย่อย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความรับผิดชอบทางการเรียน แบบประเมินพฤติกรรมความรับผิดชอบ ผลการศึกษาพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม

ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียนสูงกว่าของนักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียน สูงกว่าของนักเรียนที่เรียนโดยไม่ ใช้สัญญาการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน หลังจากที่ใช้สัญญาการเรียน สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน หลังจากที่ใช้สัญญาการเรียน สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้สัญญาการเรียน กับความรับผิดชอบในการเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้สัญญาการเรียน ไม่แตกต่างกัน

ยูวีตา โส๊ะประจัน (2549) ศึกษาผลของการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อกับการใช้สัญญาเงื่อนไขที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนเทศบาล ๕ (บ้านตลาดเก่า) จำนวน 60 คน โดยสุ่มออกเป็น 2 กลุ่มทดลอง ๆ ละ 30 คนกลุ่มที่ 1 ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อกับการใช้สัญญาเงื่อนไข ส่วนกลุ่มที่ 2 ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อเป็นระยะเวลา 7 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบทดสอบทดสอบวัดความรับผิดชอบทางการเรียน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อกับการใช้สัญญาเงื่อนไข และนักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความรับผิดชอบทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อกับการใช้สัญญาเงื่อนไขมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความรับผิดชอบทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิริรัตน์ บุตรสิงห์ (2551) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยวิธีจิกซอว์ 2 กับการสอนตามปกติ โรงเรียนอนุบาลลานสัก อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายุทธยานี เขต 2 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 30 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยวิธีจิกซอว์ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามปกติ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบวัดความรับผิดชอบต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยวิธีจิกซอว์ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยวิธีจิกซอว์ 2 มีความรับผิดชอบต่อการเรียน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จิราภรณ์ นาคเรือง (2552) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่

ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการคิดหวมกหไกและการจัดการเรียนรู้แบบซินดิเคท กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองขามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 จำนวน 20 คน ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคการคิดหวมกหไก กลุ่มทดลอง 2 จำนวน 20 คน ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซินดิเคท ระยะเวลาในการทดลอง 20 คาบ ๆ ละ 1 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ เทคนิคการคิดหวมกหไก และแผนการจัดการเรียนรู้ แบบซินดิเคท แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อตนเอง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ แบบเทคนิคการคิดหวมกหไกและกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซินดิเคท ไม่แตกต่างกันจากการสังเกต พบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความกระตือรือร้นและร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดี ทำให้บรรยากาศการเรียนรู้สนุกสนานจึงส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ทั้งสองวิธี มีการพัฒนาได้ใกล้เคียงกัน

กฤติยา เอี้ยงหมี่ (2553) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านยางสามต้น ปีการศึกษา 2553 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร เขต1 จำนวน25 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย) แบบทดสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) กิจกรรมกลุ่ม 3) แบบสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนในกลุ่มทั้งหมดมีพฤติกรรมการทำงานร่วมกันในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนอยู่ในระดับดี และความพึงพอใจของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จะเห็นว่า ความรับผิดชอบเป็นจิตลักษณะที่สามารถพัฒนาได้ หากได้มีการวางแผน เตรียมการเรียน การสอน ที่มีคุณภาพดีพอ ดังนั้น การนำการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ ก่อให้เกิดประโยชน์และเป็นผลดีต่อ ผู้เรียนฝึกให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มๆได้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ปัญหาเกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในกลุ่มได้แสดงออกเกิด ความสนุกสนาน ทำให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีความรับผิดชอบสูงจึงมีคุณค่าต่อการจัดการเรียนรู้อย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

4. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติแตกต่างกัน
3. ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้
4. ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีความแตกต่างกัน

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านความรู้

- 1.1 ทำให้ทราบผลของการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
- 1.2 ทำให้ทราบผลของการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาที่มีผลต่อความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
- 1.3 เป็นความรู้แก่ครูทั่วไปในการนำการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา ไปใช้ในรายวิชาอื่นๆ

2. ด้านการนำไปใช้

- 2.1 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจ ศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาต่อไป
- 2.2 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการเลือกวิธีการสอน เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนมีความรู้ คู่คุณธรรม และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น
- 2.3 เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาไปประยุกต์ใช้ในการสอนและบูรณาการในวิชาอื่น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร (Target Population) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 จากจำนวน 33 โรงเรียน จำนวน 980 คน โดยมีหลักการในการเลือกดังนี้

1.1 เป็นนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้เข้ารับการทดลอง (Subjects) มีมากกว่า 1 ห้องเรียน

1.2 เป็นโรงเรียนที่จัดห้องเรียนแบบผลสัมฤทธิ์ โดยมีนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน ซึ่งโรงเรียนที่เข้าเกณฑ์ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนด ทั้งหมด 19 โรงเรียน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัวแปร ดังนี้

2.1.1 การจัดการเรียนรู้ แปรค่าเป็น 2 ระดับ

2.1.1.1 การจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา

2.1.1.2 การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2.1.2 ช่วงเวลา แปรค่าเป็น 2 ระดับ

2.1.2.1 ก่อนการจัดการเรียนรู้

2.1.2.2 หลังการจัดการเรียนรู้

2.2 ตัวแปรตาม มี 2 ตัวแปร คือ

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.2 ความรับผิดชอบทางการเรียน

3. ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระที่ 3 เรื่อง เศรษฐศาสตร์ ใช้เวลาในการวิจัย 8 สัปดาห์ จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **จิตตปัญญา** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึง คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวคิดของประเวศ วะสี (2550)

2. **การจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา** หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากภายในตน เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง เข้าใจตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนผลิตความรู้ขึ้นมาเองมีการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ เข้ากับความรู้อิงเดิม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยมุ่งถึงจิตตปัญญาที่เน้นทักษะปฏิบัติการทางความคิด ตื่นตัวและสนุกที่จะเรียนรู้จนเกิดปัญญา และส่งเสริมพุทธิปัญญาด้วยการเพิ่มพูนและขยายข้อความรู้ที่จำเป็นต้องให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างชัด และจำได้จากกิจกรรมการสอนโดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543)

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน หมายถึง ครูผู้สอนต้องทราบว่า จะสอนชั้นไหน วิชาอะไร ลักษณะผู้เรียนเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมมีความสอดคล้องกับผู้เรียน

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สะท้อนความคิดผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ เข้ากับความรู้อันเดิม และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการสอน หมายถึง การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ

1. การส่งเสริมพัฒนาการตามวัยในการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา
2. การส่งเสริมพัฒนาการเจตคติที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตสำนึกที่ดี
3. การส่งเสริม พุทธิปัญญา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาความรู้ ทักษะขั้นพื้นฐาน 5 ด้าน

คือ ลักษณะนิสัย สังคม ภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน หมายถึง เป็นขั้นของการพัฒนากิจกรรมการสอนที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา 5 ประการ คือ

A(Active learning) การปฏิบัติการศึกษาในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

B(Behaving well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงานและการมีส่วนร่วมในกลุ่ม

C(Cooperative learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม

D(Discovery learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

P(Progress) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง

ขั้นที่ 5 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การนำกิจกรรมการเรียนรู้ แบบจิตตปัญญา ตามกระบวนการ A B C D P มาจัดกิจกรรมกับผู้เรียนตามที่ได้ออกแบบไว้

ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด โดยการสังเกตขณะทำกิจกรรมและจากใบงาน

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถทางปัญญาของนักเรียนในการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ความรับผิดชอบทางการเรียน หมายถึง จิตลักษณะของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเอาใจใส่ต่อการเรียน มีความเพียรพยายามและละเอียด รอบคอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยไม่ทอดทิ้งแม้จะมีอุปสรรคนานาประการก็ตามและยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ในที่นี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ อรรถัย จันทวิธานวงศ์ (2533) โดยมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้

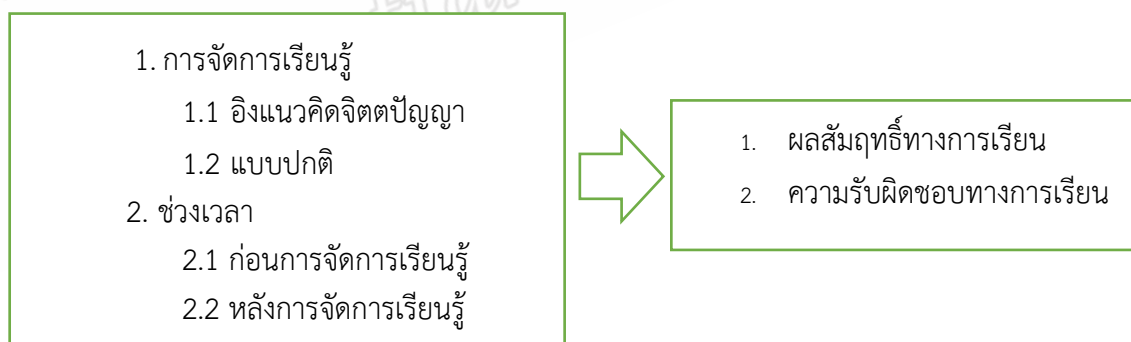
1. เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ
2. มีความเพียรพยายาม
3. ใช้ความสามารถเต็มที่
4. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
5. มีความซื่อสัตย์
6. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์
7. มีวินัยในตนเอง
8. มีความละเอียดรอบคอบ
9. ตรงต่อเวลา
10. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญอุปสรรค
11. ยอมรับผิดชอบผลการกระทำของตน
12. ปรับปรุงงานในหน้าที่ของตนเองและสังคมให้ดีขึ้น

5. **นักเรียน** หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา เขต 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

บทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. แบบแผนการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ
5. วิธีดำเนินการและเก็บรวบรวมข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 3 จังหวัดยะลา จำนวน 3 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 105 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนห้องละ 35 คน ซึ่งทำการสุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลาก ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มมา 2 ห้องเรียน และจับฉลากอีกครั้งเพื่อกำหนดการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มตัวอย่างดังนี้ (Cluster Sample)

1.2.1 กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านอัยเยอร์เวง ใช้การจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา จำนวน 35 คน

1.2.2 กลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านอัยเยอร์เวง ใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 35 คน

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามลักษณะดังนี้

1. เป็นนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ห้องเรียน
2. เป็นโรงเรียนที่จัดห้องเรียนแบบผลสัมฤทธิ์ โดยมีนักเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อนค้ำกัน
โรงเรียนที่เข้าเกณฑ์ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนด ทั้ง 2 โรงเรียน
3. หลังจากนั้นทำการทดสอบก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้ ทั้ง กลุ่ม แล้วเปรียบเทียบคะแนน
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียน (Independent)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน			t	Sig.
	N	\bar{X}	S.D.		
กลุ่มทดลอง	35	17.08	4.55	2.35	0.022
กลุ่มควบคุม	35	14.66	4.08		

จากตารางที่ 2 จะพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนที่จะได้รับการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 17.08$) และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 14.66$) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

	ความรับผิดชอบ			t	Sig.
	ทางการเรียน				
	N	\bar{X}	S.D.		
กลุ่มทดลอง	35	103.97	16.36	-1.91	0.59
กลุ่มควบคุม	35	110.80	13.27		

จากตารางที่ 3 จะพบว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนที่จะได้รับการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบทางการเรียนของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 103.97$) และคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบทางการเรียนของกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 110.80$) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบทางการเรียนก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

2. แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผน การวิจัยแบบ Randomized Pretest–Posttest Control Group Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) โดยมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง (2 ครั้ง)
E	T ₁ T ₂	X ₁	T ₃ T ₄
C	T ₁ T ₂	X ₂	T ₃ T ₄

เมื่อ

E แทน กลุ่มทดลอง

C แทน กลุ่มควบคุม

T1 แทน การทดสอบก่อนการทดลอง

T2 แทน การทดสอบหลังการทดลอง

X1 แทน การจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

X 2 แทน การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

T3 แทน การทดสอบก่อนการทดลอง

T4 แทน การทดสอบหลังการทดลอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนเตรียมการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา จำนวน 1 แผนการเรียนรู้ เพื่อนำไปทดลองสอน และนำผลมาแก้ไขปรับปรุงก่อนทดลองจริง

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 8 แผนการเรียนรู้ 24 ชั่วโมง เรื่อง เศรษฐศาสตร์

3.3 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ 24 ชั่วโมง เรื่อง เศรษฐศาสตร์

3.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 40 ข้อ

3.5 แบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ

4. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 แผนเตรียมการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องเศรษฐศาสตร์ จำนวน 1 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 1 คาบ ใช้สอนกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

4.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ตามโครงสร้างของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตลอดจนหนังสือแบบเรียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา จากตำรา บทความ หนังสือและงานวิจัย

4.1.3 วิเคราะห์จุดมุ่งหมายมาตรฐาน การเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เหมาะสมสำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยใช้เนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

4.1.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน

4.1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

4.1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความสอดคล้อง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4.1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องในการใช้ ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมกับเวลาที่กำหนดแล้วนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

4.1.8 นำแผนเตรียมการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาไปจัดการเรียนรู้เพื่อการเตรียมความพร้อมของนักเรียนต่อไป

4.2 แผนการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 24 ชั่วโมง ใช้สอนกลุ่มทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

4.2.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ตามโครงสร้างของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตลอดจนหนังสือแบบเรียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2.2 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตปัญญา จากตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัย

4.2.3 วิเคราะห์จุดมุ่งหมายมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เหมาะสม สำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยใช้เนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

4.2.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน

4.2.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลาสอน 24 คาบ คาบ ละ 1 ชั่วโมง ซึ่งรายละเอียดดังนี้

4.2.5.1 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

4.2.5.2 สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

4.2.5.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

4.2.5.4 สาระการเรียนรู้

4.2.5.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตปัญญา ซึ่งจัดตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน หมายถึง การกำหนดเรื่องให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัด ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สะท้อนความคิด ผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ เข้ากับความรู้เดิม และหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกี่ยวข้องแล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ หมายความว่า การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้แกนกลาง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน หมายถึง ขั้นตอนของการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตปัญญา 5 ประการ ABCDP ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นเตรียมครูเตรียมนักเรียน**เข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเตรียมความพร้อมที่สอดคล้องกับเรื่องที่เรียน ทบทวนประสบการณ์เดิมและชี้แจงจุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งให้นักเรียนทราบ

2. **ขั้นดำเนินการ**ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่มีคุณสมบัติสำคัญของการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาตามกระบวนการ ABCDP ทั้งนี้กิจกรรมไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจอยู่ในขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป แต่ละกิจกรรมมีความหมาย

A (Active learning) การปฏิบัติการคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

B (Behaving well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงานและการมีส่วนร่วมในกลุ่ม

C (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม

D (Discovery learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

P (Progress) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง

ขั้นที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง นำกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาตามกระบวนการ A B C D มาจัดกิจกรรมกับผู้เรียนตามที่ออกแบบกิจกรรมไว้

ขั้นที่ 6 ประเมินการสอน หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนโดยสังเกตขณะทำกิจกรรมซักถาม ตอบปากเปล่า ทำกิจกรรมจากใบความรู้

4.2.5.6 สื่อการสอน

4.2.5.7 การวัดและการประเมินผล

ตาราง 5 แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้	เนื้อหา	จำนวนชั่วโมง
1	ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	2
2	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ	3
3	เศรษฐกิจพอเพียง	3
4	เกษตรตามแนว "ทฤษฎีใหม่"	3
5	สหกรณ์	2
6	การประยุกต์หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน	3
7	บทบาทและหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	3
8	การฝากเงินและการถอนเงิน	3
9	การกู้ยืมเงิน	2
รวม		24

4.2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ตรวจแก้ไข พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
เพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

4.2.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจแก้ไข
พิจารณาความสอดคล้อง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
เพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4.2.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องใน
การใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมกับเวลาที่กำหนดแล้วนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้
ให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

4.2.9 นำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาไปจัดการเรียนรู้เพื่อการเตรียมความ
พร้อมของนักเรียนต่อไป

**4.3 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง เศรษฐศาสตร์ จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 24
คาบ** ซึ่งใช้สอนกลุ่มทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

4.3.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ตามโครงสร้างของ
หลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากหนังสือ
แบบเรียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.3.2 วิเคราะห์จุดมุ่งหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้
เหมาะสม สำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยใช้เนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

4.3.3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการ
เรียนการสอน

4.3.4 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนแผนใช้เวลาสอน 24 คาบ คาบละ 1
ชั่วโมง จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งรายละเอียดดังนี้

4.3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

4.3.4.2 สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

4.3.4.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

4.3.4.4 สาระการเรียนรู้

4.3.4.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบปกติ ซึ่งจัดตามขั้นตอน

ดังนี้

4.3.4.5.1 **ขั้นเตรียมการ** มีการนำเข้าสู่บทเรียน ทบทวนความรู้เดิม แจ้างจุดประสงค์การเรียนรู้และตั้งนักเรียนสู่เนื้อหาใหม่

4.3.4.5.2 **ขั้นดำเนินการสอน** ประกอบด้วย การเสนอเนื้อหาการเรียนให้กับนักเรียน โดยครูผู้สอน ใช้การอธิบายการสนทนาซักถาม โต้ตอบปากเปล่า อภิปราย การทำแบบฝึกหัด การใช้หนังสือ รูปภาพประกอบการสอน

4.3.4.5.3 **ขั้นสรุปบทเรียน** ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาสาระ หลักการร่วมกัน

4.3.4.5.4 **ขั้นวัดผลและประเมินผล** เป็นการตรวจสอบเพื่อวินิจฉัยว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ถ้านักเรียนยังไม่บรรลุตามจุดประสงค์ก็จะได้รับการสอนซ่อมเสริมก่อนเรียนเนื้อหาต่อไป โดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการตอบคำถาม การตรวจแบบฝึกหัด และการตรวจแบบทดสอบ

4.3.4.6 สื่อการสอน

4.3.4.7 การวัดและการประเมินผล

4.3.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจแก้ไข พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

4.3.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจแก้ไข พิจารณาความสอดคล้อง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4.3.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมกับเวลาที่กำหนดแล้วนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

4.3.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติไปจัดการเรียนรู้ เพื่อการวิจัยต่อไป

4.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบปรนัย จำนวน 65 ข้อ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.4.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ผู้วิจัยต้องการประเมิน

4.4.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ผู้วิจัยต้องการประเมิน และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ตามจุดประสงค์ ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกัน รวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ และงานวิจัย

4.4.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้ครอบคลุมเนื้อหา จำนวน 65 ข้อ เป็นข้อทดสอบแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัว เลือกตอบถูกต้อง ข้อละ 1 คะแนนตอบผิดได้ 0 คะแนน

4.4.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบลักษณะการใช้คำถาม ตัวเลือก ความ สอดคล้องระหว่างจุดประสงค์และพฤติกรรมที่ต้องการวัด รวมทั้งภาษาคำถามและตัวเลือก แล้วคัด ข้อสอบที่ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อและจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง

การพิจารณาตรวจสอบโดยใช้เกณฑ์กำหนดคะแนน ดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้
- 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้

นำผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณแต่ละข้อเพื่อหาค่าความสอดคล้อง ของแบบทดสอบกับจุดประสงค์ โดยยอมรับ 0.5 ขึ้นไป ส่วนข้อสอบที่ค่าดัชนีน้อยกว่า 0.5 นำไป ปรับปรุงแก้ไขให้ได้ตามเกณฑ์

4.4.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 จังหวัดยะลา จำนวน 35 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

4.4.6 นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนแล้ว มาวิเคราะห์ค่าความยาก (Difficulty Index) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของข้อสอบแต่ละข้อ (Nitko, 1983) คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ . 20 ขึ้นไป และค่าความยากระหว่าง . 20-.80 จำนวน 40 ข้อ จากข้อสอบ 65 ข้อ โดยข้อสอบที่ตัดออก จำนวน 25 ข้อ และปรับปรุงเกี่ยวกับข้อคำถามและ คำตอบ

4.4.7 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่คัดเลือกไว้ จำนวน 40 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน โรงเรียนบ้านใหม่วันครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Ebel and Frisbie, 1986) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .80

4.4.8 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรมที่ผ่านการคัดเลือกและหาคุณภาพครบทุกขั้นตอนไปจัดพิมพ์ฉบับจริง แล้วนำไปเก็บข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

4.5 แบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

4.5.1 กำหนดนิยามความรับผิดชอบที่ใช้ในการศึกษา พฤติกรรมตามที่ได้กำหนดไว้
กล่าวคือ

1. เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ
2. มีความเพียรพยายาม
3. ใช้ความสามารถเต็มที่
4. รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี
5. มีความซื่อสัตย์
6. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์
7. มีวินัยในตนเอง
8. มีความละเอียดรอบคอบ
9. ตรงต่อเวลา
10. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญอุปสรรค
11. ยอมรับผิดชอบผลการกระทำของตน
12. ปรับปรุงงานในหน้าที่ของตนเองและสังคมให้ดีขึ้น

4.5.2 ศึกษาความหมาย ทฤษฎีแนวคิดหลักการ เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมิน วัด
ความรับผิดชอบทางการเรียนจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัย

4.5.3 สร้างแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ ซึ่งผู้วิจัย
ได้ปรับปรุงและพัฒนามาจาก กันยา พลายมี (2553) โดยมีวิธีการสร้างและหาคุณภาพแบบประเมิน
วัดความรับผิดชอบทางการเรียนดังนี้

4.5.3.1 กำหนดลักษณะของความรับผิดชอบทางการเรียน และสร้าง
ข้อความตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้ ซึ่งลักษณะแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนเป็น
มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ ที่ครอบคลุม

เกณฑ์การตรวจให้คะแนนของแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนตรวจให้คะแนน
ตามขั้นตอนความรู้สึกรอง (Krathwohl) และคณะ (Krathwohl, 1964, อ้างอิงจาก ล้วน สายยศ
และอังคณา สายยศ, 2543) ดังนี้

ให้ 5 คะแนน	สำหรับคำตอบว่า	ปฏิบัติเป็นประจำ
ให้ 4 คะแนน	สำหรับคำตอบว่า	ปฏิบัติบ่อย
ให้ 3 คะแนน	สำหรับคำตอบว่า	ปฏิบัติบ้าง
ให้ 2 คะแนน	สำหรับคำตอบว่า	ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
ให้ 1 คะแนน	สำหรับคำตอบว่า	ไม่เคยปฏิบัติ

4.5.4 นำแบบประเมินวัดความรับผิดชอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

ตรวจสอบลักษณะการใช้คำถาม ตัวเลือก ความถูกต้อง ด้านภาษาและนำมาปรับปรุงแก้ไขด้านความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่แสดงออกถึงคุณลักษณะที่ต้องการวัด โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 -1.00

4.5.5 นำแบบ ประเมิน วัดความรับผิดชอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คน

4.5.6 นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบ ประเมิน มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก(r) ของแบบทดสอบรายข้อโดยหาจากสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson'Product Moment Correlation : r_{xy}) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย

4.5.7 นำแบบ ประเมิน วัดความรับผิดชอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 40 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา จากสูตร แอลฟา ครอนบาค (Alpha Cronbach) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .89

4.5.8 นำแบบประเมินวัดความรับผิดชอบที่ผ่านการคัดเลือกและหาคุณภาพครบทุกขั้นตอนแล้วไปจัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริง แล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

5. วิธีดำเนินการและเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1 ขอนหนังสือจากภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในการขอความร่วมมือจากโรงเรียนอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างล่วงหน้า เพื่อร่วมกำหนด วัน เวลา ในการทดลองสอนและเก็บข้อมูลการวิจัย

5.2 ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 เพื่อทำการทดลองสอนตามกระบวนการในแผนการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจนครบ 8 แผนการจัดการเรียนรู้โดยการทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน

5.3 นำผลทดสอบมาตรวจสอบให้คะแนน

5.4 นำคะแนนที่ได้จากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา และวัฒนธรรม มาวิเคราะห์หาค่าสถิติ เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้การทดสอบ

5.5 นำผลการวิเคราะห์มาสรุปและอภิปรายผล

6. วิธีการดำเนินการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

6.1 ระยะเวลาการทดลอง

6.1.1 การเตรียมตัวของครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยศึกษาการจัดการเรียนรู้ เตรียมสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ที่ต้องใช้ วิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้และประเมินผลสำหรับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

วิธีการคัดกรองนักเรียน เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

6.1.1.1 สุ่มห้องเรียนโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายแบบสุ่มกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากห้องเรียน มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียน จากประชากร 3 ห้องเรียน

6.1.1.2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ได้ เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง และ กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 35 คน โดยใช้การสอบก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้

- กลุ่มทดลอง ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- กลุ่มควบคุม ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

6.1.2 เตรียมนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการทดลอง ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมผู้วิจัยอธิบายชี้แจงและทำการตกลงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเรื่องเวลาเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในวิธีการจัดการเรียน

6.1.3 จัดทำรายชื่อนักเรียนกลุ่มทดลอง

6.1.4 เตรียมสถานที่โดยจัดสภาพห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมและเอื้ออำนวยในการสอนทุกครั้ง

6.2 ระยะเวลาการทดลอง

6.2.1 ทำแบบทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและ ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ

6.2.2 ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนเองทั้งสองกลุ่ม โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาในการสอนเท่ากัน คือกลุ่มละ 24 คาบ ส่วนวิธีการจัดการเรียนรู้ต่างกัน ดังนี้

- กลุ่มทดลอง ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- กลุ่มควบคุม ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

6.3 ระยะเวลาหลังการทดลอง

6.3.1 เมื่อสิ้นสุดการทดลองทำการทดสอบ (Post Test) กับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียน ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนการทดลอง โดยใช้เทคนิคสลับข้อ

6.3.2 ตรวจสอบผลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียนแล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีทางสถิติด้วย เพื่อทดสอบสมมติฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1.1 การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้สูตร ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

$\sum R$ แทน ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P แทน ค่าความยากง่ายของข้อทดสอบ
R แทน จำนวนนักเรียนที่ตอบถูก
N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

ขอบเขตของค่า P และความหมาย

- 0.81 – 1.00 เป็นข้อสอบที่ง่ายมาก
- 0.61 – 0.80 เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย (ใช้ได้)
- 0.41 – 0.60 เป็นข้อสอบที่ยากง่ายพอเหมาะ (ดี)
- 0.21 – 0.40 เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก (ใช้ได้)
- 0.00 – 0.20 เป็นข้อสอบที่ยากมาก

1.3 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้สูตรดังนี้ (ลิ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543)

$$R = \frac{H - L}{N}$$

เมื่อ R แทน ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ
H แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงที่ตอบถูก
L แทน จำนวนคนในกลุ่มต่ำที่ตอบถูก
N แทน จำนวนคนในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ขอบเขตของค่า r และความหมาย

0.40 ขึ้นไป อำนาจจำแนกสูง คุณภาพดีมาก
0.30- 0.39 อำนาจจำแนกปานกลาง คุณภาพดี
0.20- 0.29 อำนาจจำแนกค่อนข้างต่ำ คุณภาพพอใช้
0.00- 0.19 อำนาจจำแนกต่ำ คุณภาพใช้ไม่ได้

1.4 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยวิธีของคูเดอริชาร์ดโดยใช้
สูตร KR-20 ดังนี้ (ลิ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536)

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_i^2} \right\}$$

เมื่อ r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
K แทน จำนวนข้อสอบทั้งหมด
p แทน สัดส่วนของผู้ตอบถูก
q แทน สัดส่วนของผู้ตอบผิด
 S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของคะแนนรวม

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยใช้สูตร ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$S.D = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ Oneway MANOVA (Steven, Jame, 2002)

$$F = \frac{1 - \Lambda^{1/s}}{\Lambda^{1/s}} \left(\frac{ms - p(k-1)/2 + 1}{p(k-1)} \right)$$

โดยที่ $\Lambda = \frac{|W|}{|T|} \quad \Lambda = \frac{|W|}{|T|}$

$$m = N - 1 - (p+k)/2$$

$$s = \sqrt{\frac{p^2(k-1)^2 - 4}{p^2 + (k-1)^2 - 5}}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าที่ใช้พิจารณา	F – Distribution
	N	แทน จำนวนคน	
	k	แทน จำนวนกลุ่ม	
	p	แทน จำนวนตัวแปร	
	W	แทน determinant ของเมตริกซ์ของผลรวมของกำลังสองและผลรวมของผลคูณภายใน	
	T	แทน determinant ของเมตริกซ์ของผลรวมของกำลังสองและผลรวมของผลคูณทั้งหมด	

2.4 การทดสอบที (t-test) ชนิดตัวอย่างประชากรสัมพันธ์กัน (Dependent Samples) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่ม ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

$$df = n - 1$$

เมื่อ	D	แทน ผลต่างของคะแนนแต่ละคู่
	n	แทน จำนวนคู่
	$\sum D$	แทน ผลรวมของผลต่างของคะแนน
	$\sum D^2$	แทน ผลรวมของผลต่างของคะแนนแต่ละคู่ยกกำลังสอง

2.5 การทดสอบที (t-test) ชนิดตัวอย่างประชากรไม่สัมพันธ์กัน (Independent Samples) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

$$df = n_1 - n_2 - 2$$

เมื่อ	\bar{X}_1, \bar{X}_2	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
	S_1^2, S_2^2	แทน ค่าแปรปรวนของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
	n_1, n_2	แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

2.6 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดความรับผิดชอบทางการเรียน ด้วยวิธีของครอนบราซโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient; α)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ

α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ

s_i^2 แทน ความแปรปรวนของแบบทดสอบรายข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของแบบทดสอบทั้งฉบับ

การพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α)	การแปลความหมายระดับความเที่ยง
มากกว่า .9	ดีมาก
มากกว่า .8	ดี
มากกว่า .7	พอใช้
มากกว่า .6	ค่อนข้างพอใช้
มากกว่า .5	ต่ำ
น้อยกว่า หรือ เท่ากับ .5	ไม่สามารถรับได้

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยศึกษา “ผลของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของข้อมูลได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนประชากรในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย(Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการแจกแจงแบบที (t-Distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
* *	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบการอธิบาย ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ด้วยสถิติ MANOVA

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาดังปรากฏในตาราง 5 ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ก่อนการทดลอง	35	13.74	3.39	-11.727	0.000
หลังการทดลอง	35	20.97	3.94		

P < .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลอง (\bar{X} =20.97) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง (\bar{X} =13.74) ดังนั้นจะเห็นได้ว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

ผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาดังปรากฏในตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา

ความรับผิดชอบทางการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ก่อนการทดลอง	35	112.97	18.79	-13.835	0.000
หลังการทดลอง	35	162.43	19.61		

P < .01

จากตาราง 6 พบว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา ก่อนการทดลอง กับหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยของความรับผิดชอบทางการเรียนหลังการ ทดลอง (\bar{X} =162.43) สูงกว่าคะแนนก่อนการทดลอง(\bar{X} =112.97) ดังนั้นความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติด้วยสถิติ Manova สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังได้รับการจัดการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ MANOVA

Source	Dependent Variable	SS	df	MS	F	Sig.
Corrected Model	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	762.300(a)	1	762.300	47.161	.000
	ความรับผิดชอบทางการเรียน	26306.414(b)		26306.414	93.949	.000
Intercept	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	21859.557	1	21859.557	1352.372	.000
	ความรับผิดชอบทางการเรียน	1432288.129	1	1432288.129	5115.192	.000
วิธีสอน	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	762.300	1	762.300	47.161	.000
	ความรับผิดชอบทางการเรียน	26306.414	1	26306.414	93.949	.000
Error	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	1099.143	68	16.164		
	ความรับผิดชอบทางการเรียน	19040.457	68	280.007		
Total	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	23721.000	70			
	ความรับผิดชอบทางการเรียน	1477635.000	70			
Corrected Total	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	1861.443	69			
	ความรับผิดชอบทางการเรียน	45346.871	69			

P < .01

จากตาราง 7 เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนเป็นรายตัวแปร พบว่า ค่าเฉลี่ยของทั้ง 2 ตัวแปร กล่าวคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียน มีความแตกต่างกัน ระหว่าง กลุ่มที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตปัญญาและ กลุ่มที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้แบบปกติ ในการตรวจสอบด้วยการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า ค่าเฉลี่ยตัวแปรของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียน เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มจิตปัญญาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียนหลังการทดลอง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มจิตปัญญาและกลุ่มแบบปกติ ก็พบว่า กลุ่มจิตปัญญามีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มแบบปกติ ทั้ง 2 ตัวแปร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ด้วยเช่นกัน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 4

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ สมมติฐาน วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ ข้อมูล การสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาธิตเรียนรู้อิงสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้กับหลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
4. เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิด จิตตปัญญาสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาและการจัดการเรียนรู้แบบปกติแตกต่างกัน
3. ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้
4. ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาและการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีความแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนห้องละ 35 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับฉลากเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

- กลุ่มทดลองเรียนโดยการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- กลุ่มควบคุม เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ตามลักษณะดังนี้

1.1 เป็นนักเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มากกว่า 1 ห้องเรียน

1.2 เป็นโรงเรียนที่จัดห้องเรียนแบบคณะผลสัมฤทธิ์ โดยมีนักเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน ซึ่งโรงเรียนที่เข้าเกณฑ์ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนด ทั้งหมด 19 โรงเรียน

1.3 หลังจากนั้นทำการทดสอบก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 2 กลุ่ม แล้วเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบทางการเรียนด้วย T-Test (Independent)

ตาราง ๒ เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน				
	N	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	35	17.08	4.55	2.35	0.022
กลุ่มควบคุม	35	14.66	4.08		

จากตาราง ๒ จะพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนที่จะได้รับการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 17.08$) และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 14.66$) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 3 เปรียบเทียบคะแนนความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

	ความรับผิดชอบ			t	Sig.
	ทางการเรียน				
	N	\bar{X}	S.D.		
กลุ่มทดลอง	35	103.97	16.36	-1.91	0.59
กลุ่มควบคุม	35	110.80	13.27		

จากตาราง 3 จะพบว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนที่จะได้รับการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบทางการเรียนของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 103.97$) และคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบทางการเรียนของกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 110.80$) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทั้ง 2 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบทางการเรียนก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

2. แบบแผนการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผน การวิจัยแบบ Randomized Pretest-Posttest Control Group Design. (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้การวิจัยดังนี้

1. แผนเตรียมการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตปัญญา จำนวน 1 แผนการเรียนรู้ เพื่อนำไปทดลองสอน และนำผลมาแก้ไขปรับปรุงก่อนทดลองจริง
2. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตปัญญา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ 24 ชั่วโมง เรื่อง เศรษฐศาสตร์
3. แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ 24 ชั่วโมง เรื่อง เศรษฐศาสตร์
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 40 ข้อ
5. แบบทดสอบความรับผิดชอบทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนเตรียมการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ จำนวนแผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 1 คาบ ใช้สอนกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ตามโครงสร้างของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อจัดจนหนังสือแบบเรียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา บทความ หนังสือ และงานวิจัย

1.3 วิเคราะห์จุดมุ่งหมายมาตรฐานการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เหมาะสม สำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยใช้เนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

1.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความสอดคล้อง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน ๓๕ คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมกับเวลาที่กำหนดแล้วนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

1.8 นำแผนเตรียมการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาไปจัดการเรียนรู้เพื่อการเตรียมความพร้อมของนักเรียนต่อไป

2. แผนการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ จำนวนแผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน ๒ ชั่วโมง ใช้สอนกลุ่มทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ตามโครงสร้างของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ เพื่อจัดจนหนังสือแบบเรียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัย

2.3 วิเคราะห์จุดมุ่งหมายมาตรฐานการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เหมาะสมสำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยใช้เนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอน

2.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 24 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง ซึ่งรายละเอียดดังนี้

2.5.1 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

2.5.2 สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

2.5.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.5.4 สาระการเรียนรู้

2.5.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา ซึ่งจัดตาม

ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน หมายถึง การกำหนดหัวเรื่องให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สะท้อนความคิด ผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ เข้ากับความรู้อันเดิม และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องแล้วพัฒนาเป็นมโนทัศน์

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้แกนกลาง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

ขั้นที่ 4 ออกแบบกิจกรรมการสอน หมายถึง ขั้นตอนของการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งคุณสมบัติสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา 5 ประการ A B C D P ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นเตรียม** ครูเตรียมนักเรียนเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเตรียมความพร้อมที่สอดคล้องกับเรื่องที่เรียน ทบทวนประสบการณ์เดิม และชี้แจงจุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ แต่ละครั้งให้นักเรียนทราบ

2. **ขั้นดำเนินการ** ครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่มีคุณสมบัติสำคัญของการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาตามกระบวนการ A B C D P ทั้งนี้กิจกรรมไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับ กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจอยู่ในขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป แต่ละกิจกรรมมีความหมายดังนี้

A (Active learning) การปฏิบัติความคิดในการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

B (Behaving well) การแสดงออกระหว่างเรียน ทั้งเพื่อการแสดงผลงาน และการมีส่วนร่วมในกลุ่ม

C (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม

D (Discovery learning) การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน

P (Progress) การก้าวหน้าในการเรียน ซึ่งสังเกตได้โดยครูและผู้เรียนเอง

ขั้นที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง นำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาตามกระบวนการ A B C D มาจัดกิจกรรมกับผู้เรียนตามที่ออกแบบกิจกรรมไว้

ขั้นที่ 6 ประเมินการสอน หมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนโดยสังเกตขณะทำกิจกรรมซักถาม ตอบปากเปล่า ทำกิจกรรมจากใบความรู้

2.5.6 สื่อการสอน

2.5.7 การวัดและการประเมินผล

2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

2.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขพิจารณาความสอดคล้อง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมกับเวลาที่กำหนดแล้วนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

2.9 นำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาไปจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียนต่อไป

3. แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง เศรษฐศาสตร์ จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ ใช้เวลาสอน 24 คาบ ซึ่งใช้สอนกลุ่มทดลอง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ตามโครงสร้างของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากหนังสือแบบเรียน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 วิเคราะห์จุดมุ่งหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้เหมาะสม สำหรับเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยใช้เนื้อหาในวิชาสังคมศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.3 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอน

3.4 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวนแผนใช้เวลาสอน 24 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งรายละเอียดดังนี้

3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

3.4.2 สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

3.4.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

3.4.4 สาระการเรียนรู้

3.4.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งจัดตามขั้นตอนดังนี้

3.4.5.1 **ขั้นเตรียมการ**มีการนำเข้าสู่บทเรียน ทบทวนความรู้เดิม แจ้างจุดประสงค์การเรียนรู้และตั้งนักเรียนสู่เนื้อหาใหม่

3.4.5.2 **ขั้นดำเนินการสอน**ประกอบด้วย การเสนอเนื้อหาการเรียนให้กับนักเรียน โดยครูผู้สอน ใช้การอธิบายการสนทนาซักถาม โต้ตอบปากเปล่า อภิปราย การทำแบบฝึกหัด การใช้หนังสือ รูปภาพประกอบการสอน

3.4.5.3 **ขั้นสรุปบทเรียน**ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาสาระ หลักการร่วมกัน

3.4.5.4 **ขั้นวัดผลและประเมินผล**เป็นการตรวจสอบเพื่อวินิจฉัยว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ถ้านักเรียนยังไม่บรรลุตามจุดประสงค์ก็จะได้รับการสอนซ่อมเสริมก่อนเรียนเนื้อหาต่อไป โดยการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการตอบคำถาม การตรวจแบบฝึกหัด และการตรวจแบบทดสอบ

3.4.6 สื่อการสอน

3.4.7 การวัดและการประเมินผล

3.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

3.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบแก้ไข พิจารณาความสอดคล้อง และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขเป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

3.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไข แล้ว ไซทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมกับเวลาที่กำหนดแล้วนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองจริง

3.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติไปจัดการเรียนรู้ เพื่อการวิจัยต่อไป

4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบปรนัย จำนวน 65 ข้อ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ผู้วิจัยต้องการประเมิน

4.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ผู้วิจัยต้องการประเมิน และเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ ตามจุดประสงค์ ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกัน รวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ และงานวิจัย

4.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมให้ครอบคลุมเนื้อหา จำนวน 65 ข้อ เป็นข้อทดสอบแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือกตอบถูกได้ ข้อละ 1 คะแนนตอบผิดได้ 0 คะแนน

4.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบลักษณะการใช้คำถาม ตัวเลือก ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์และพฤติกรรมที่ต้องการวัด รวมทั้งภาษาคำถามและตัวเลือก แล้วตัดข้อสอบที่ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อและจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง

การพิจารณาตรวจสอบโดยใช้เกณฑ์กำหนดคะแนน ดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้
- 1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้

นำผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณแต่ละข้อเพื่อหาค่าความสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์ โดยยอมรับ 0.5 ขึ้นไป ส่วนข้อสอบที่ค่าดัชนีน้อยกว่า 0.5 นำไปปรับปรุงแก้ไขให้ได้ตามเกณฑ์

4.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 จังหวัดยะลา จำนวน 35 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

4.6 นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนแล้ว มาวิเคราะห์ค่าความยาก (Difficulty Index) และค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Power) ของข้อสอบแต่ละข้อ (Nitko, 1983) คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ . 20 ขึ้นไป และค่าความยากระหว่าง 20-80 จำนวน 40 ข้อ จากข้อสอบ 65 ข้อ โดยข้อสอบที่ตัดออก จำนวน 25 ข้อ และปรับปรุงเกี่ยวกับข้อคำถามและคำตอบ

4.7 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่คัดเลือกไว้ จำนวน 40 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน โรงเรียนบ้านใหม่วันครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Ebel and Frisbie, 1986) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .80

4.8 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ผ่านการคัดเลือกและหาคุณภาพครบทุกขั้นตอนไปจัดพิมพ์ฉบับจริง แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

5. แบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนขั้นตอนการสร้งดั่งนี้

5.1 กำหนดนิยามความรับผิดชอบที่ใช้ในการศึกษา พฤติกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ

5.1.1 เอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ

5.1.2 มีความเพียรพยายาม

5.1.3 ใช้ความสามารถเต็มที่

5.1.4 รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี

5.1.5 มีความซื่อสัตย์

5.1.6. เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์

5.1.7. มีวินัยในตนเอง

5.1.8. มีความละเอียดรอบคอบ

5.1.9. ตรงต่อเวลา

5.1.10. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญอุปสรรค

5.1.11. ยอมรับผิดชอบผลการกระทำของตน

5.1.12. ปรับปรุงงานในหน้าที่ของตนเองและสังคมให้ดีขึ้น

5.2 ศึกษาความหมาย ทฤษฎีแนวคิดหลักการ เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนจากเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัย

5.3 สร้างแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนามาจาก กันยา พลายมี (2553) โดยมีวิธีการสร้างและหาคุณภาพแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนดังนี้

5.3.1 กำหนดลักษณะของความรับผิดชอบทางการเรียน และสร้างข้อความตามคุณลักษณะ ที่กำหนดไว้ ซึ่งลักษณะแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ

เกณฑ์การตรวจให้คะแนนของแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนตรวจให้คะแนนตามขั้นตอนความรู้สึกรู้สึกของ (Krathwohl) และคณะ (Krathwohl, 1964, อ้างอิงจาก ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543) ดังนี้

ให้ 5 คะแนน สำหรับคำตอบว่า ปฏิบัติเป็นประจำ

ให้ 4 คะแนน สำหรับคำตอบว่า ปฏิบัติบ่อย

ให้ 3 คะแนน สำหรับคำตอบว่า ปฏิบัติบ้าง

ให้ 2 คะแนน สำหรับคำตอบว่า ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง

ให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบว่า ไม่เคยปฏิบัติ

5.4 นำแบบประเมินวัดความรับผิดชอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบลักษณะการใช้คำถาม ตัวเลือก ความถูกต้อง ด้านภาษาและนำมาปรับปรุงแก้ไขด้านความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่แสดงออกถึงคุณลักษณะที่ต้องการวัด โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00

5.5 นำแบบประเมินวัดความรับผิดชอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านใหม่วันครู จำนวน 35 คน

5.6 นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบ ประเมินมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ รายข้อโดยหาจากสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation : r_{XY}) (ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543)

5.7 นำแบบประเมินวัดความรับผิดชอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 40 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา จากสูตร แอลฟา ครอนบาค (Alpha Cronbach) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .89

5.8 นำแบบประเมินวัดความรับผิดชอบที่ผ่านการคัดเลือกและหาคุณภาพครบทุกขั้นตอนแล้วไปจัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริง แล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการและเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือจากภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนวศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในการขอความร่วมมือจากโรงเรียนอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างล่วงหน้า เพื่อร่วมกำหนด วัน เวลา ในการทดลองสอนและเก็บข้อมูลการวิจัย
2. ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 เพื่อทำการทดลองสอนตาม กระบวนการในแผนกจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่ม ตัวอย่างจนครบ 8 แผน การจัดการเรียนรู้โดยการทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน
3. นำผลทดสอบมาตรวจสอบให้คะแนน
4. นำคะแนนที่ได้จากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา และ วัฒนธรรม มาวิเคราะห์หาค่าสถิติ เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้การทดสอบ
5. นำผลการวิเคราะห์มาสรุปและอภิปรายผล

วิธีการดำเนินการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ระยะก่อนการทดลอง

1.1 การเตรียมตัวของครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยศึกษาการจัดการเรียนรู้ เตรียมสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ที่ต้องใช้ วิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้และประเมินผลสำหรับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

วิธีการคัดกรองนักเรียน เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

1.1.1 สุ่มห้องเรียนโดยวิธีสุ่มอย่างง่ายแบบสุ่มกลุ่ม(Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากห้องเรียน มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง 2 ห้องเรียน จากประชากร 3 ห้องเรียน

1.1.2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ได้ เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 35 คน โดยใช้การสอบก่อนการได้รับการจัดการเรียนรู้

- กลุ่มทดลอง ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- กลุ่มควบคุม ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

1.2 เตรียมนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการทดลอง ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมผู้วิจัยอธิบายชี้แจงและทำการตกลงกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในเรื่องเวลาเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรม บทบาทของนักเรียนในวิธีการจัดการเรียน

1.3 จัดทำรายชื่อนักเรียนกลุ่มทดลอง

1.4 เตรียมสถานที่โดยจัดสภาพห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมและเอื้ออำนวยในการสอนทุกครั้ง

2. ระยะดำเนินการทดลอง

2.1 ทำแบบทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ

2.2 ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนเองทั้งสองกลุ่ม โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาในการสอนเท่ากัน คือกลุ่มละ 24 คาบ ส่วนวิธีการจัดการเรียนรู้ต่างกัน ดังนี้

- กลุ่มทดลอง ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา
- กลุ่มควบคุม ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

3. ระยะหลังการทดลอง

3.1 เมื่อสิ้นสุดการทดลองทำการทดสอบ (Post Test) กับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียน ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนการทดลอง โดยใช้เทคนิคสลับข้อ

3.2 ตรวจสอบผลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียนแล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีทางสถิติด้วย เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1.1 การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้สูตร ดังนี้ (พงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับจุดประสงค์ในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

$$\frac{\sum R}{N} \text{ แทน ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ}$$

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P แทน ค่าความยากง่ายของข้อทดสอบ
R แทน จำนวนนักเรียนที่ตอบถูก
N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

ขอบเขตของค่า P และความหมาย

0.81	- 1.00	เป็นข้อสอบที่ง่ายมาก
0.61	- 0.80	เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย (ใช้ได้)
0.41	- 0.60	เป็นข้อสอบที่ยากง่ายพอเหมาะ (ดี)
0.21	- 0.40	เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก (ใช้ได้)
0.00	- 0.20	เป็นข้อสอบที่ยากมาก

1.3 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้สูตรดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543)

$$R = \frac{H - L}{N}$$

เมื่อ	R	แทน	ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ
	H	แทน	จำนวนคนในกลุ่มสูงที่ตอบถูก
	L	แทน	จำนวนคนในกลุ่มต่ำที่ตอบถูก
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ขอบเขตของค่า r และความหมาย

- 0.40 ขึ้นไป อำนาจจำแนกสูง คุณภาพดีมาก
- 0.30- 0.39 อำนาจจำแนกปานกลาง คุณภาพดี
- 0.20- 0.29 อำนาจจำแนกค่อนข้างต่ำ คุณภาพพอใช้
- 0.00- 0.19 อำนาจจำแนกต่ำ คุณภาพใช้ไม่ได้

1.4 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้วยวิธีของคูเดอริชาร์ดโดยใช้สูตร KR-20 ดังนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536)

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_i^2} \right\}$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	K	แทน	จำนวนข้อสอบทั้งหมด
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ตอบถูก
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ตอบผิด
	S^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของคะแนนรวม

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยใช้สูตร ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$S.D = \sqrt{\frac{n \sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อะหว่างกลุ่ม
 ทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติ Oneway MANOVA (Steven, Jame, 2002)

$$F = \frac{1 - \Lambda^{1/s}}{\Lambda^{1/s}} \left(\frac{ms - p(k-1)/2 + 1}{p(k-1)} \right)$$

โดยที่ $\Lambda = \frac{|W|}{|T|} \quad \Lambda = \frac{|W|}{|T|}$

$$m = N - 1 - (p+k)/2$$

$$s = \sqrt{\frac{p^2(k-1)^2 - 4}{p^2 + (k-1)^2 - 5}}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าที่ใช้พิจารณา	F – Distribution
	N	แทน จำนวนคน	
	k	แทน จำนวนกลุ่ม	
	p	แทน จำนวนตัวแปร	
	W	แทน determinant ของเมทริกซ์ของผลรวมของกำลังสองและผลรวมของผลคูณภายใน	
	T	แทน determinant ของเมทริกซ์ของผลรวมของกำลังสองและผลรวมของผลคูณทั้งหมด	

24 การทดสอบที (t-test) ชนิดตัวอย่างประชากรสัมพันธ์กัน (Dependent Samples) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่ม ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

$$df = n - 1$$

เมื่อ	D	แทน ผลต่างของคะแนนแต่ละคู่
	n	แทน จำนวนคู่
	$\sum D$	แทน ผลรวมของผลต่างของคะแนน
	$\sum D^2$	แทน ผลรวมของผลต่างของคะแนนแต่ละคู่ยกกำลังสอง

25 การทดสอบที (t-test) ชนิดตัวอย่างประชากรไม่สัมพันธ์กัน (Independent Samples) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

$$df = n_1 - n_2 - 2$$

เมื่อ \bar{X}_1, \bar{X}_2 แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
 S_1^2, S_2^2 แทน ค่าแปรปรวนของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
 n_1, n_2 แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

2.6 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดความ
 รับผิดชอบทางการเรียน ด้วยวิธีของครอนบราชโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha
 coefficient; α)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ

α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ

s_i^2 แทน ความแปรปรวนของแบบทดสอบรายข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของแบบทดสอบทั้งฉบับ

การพิจารณาจากเกณฑ์การประเมินความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราช ดังนี้
 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α)	การแปลความหมายระดับความเที่ยง
มากกว่า .9	ดีมาก
มากกว่า .8	ดี
มากกว่า .7	พอใช้
มากกว่า .6	ค่อนข้างพอใช้
มากกว่า .5	ต่ำ
น้อยกว่า หรือ เท่ากับ .5	ไม่สามารถรับได้

สรุปการวิจัย

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา มีความรับผิดชอบทางการเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความรับผิดชอบทางการเรียน ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Prince of Songkla University
Pattani Campus

การอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายตามลำดับสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้” ผลจากทวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0 สมมติฐานนี้ จึงได้รับการสนับสนุนสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้นภายหลังการได้รับการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ในระหว่างการเรียนรู้นักเรียนมีพฤติกรรมที่สงบนิ่ง ตั้งใจฟัง จดจ่อกับการเรียนการสอนตลอดเวลา สามารถควบคุมตนเองให้อยู่กับการเรียนการสอนตลอดชั่วโมงเรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญาที่มีขั้นตอนการเรียนรู้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นต่อเนื่อง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ “ค่อย ๆ” ใช้เวลาเรียนรู้ และ “อยู่” กับสิ่งนั้น ๆ อย่างเนิ่นช้าค่อย ๆ ซึมซับ รับรู้ทุกแง่มุมอย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่เร่งรีบหาคำตอบ ไม่รีบสรุป ไม่รีบตัดสินใจใดๆ ให้พื้นที่กับความเป็นไปได้ต่าง ๆ รวมถึงความไม่รู้ให้ได้เข้ามาอยู่ในจิตใจอย่างเต็มที่ ใคร่ครวญถึงสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ รวมถึงเป็นการใคร่ครวญเชื่อมโยงมาถึงสถานะต่าง ๆ ภายในใจของตนเองด้วยเป็นการหยั่งรู้อย่างมีสติ มีความผ่อนคลาย และเปิดรับดังจะเห็นได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ได้รวบรวมวิธีการเรียนการสอนที่มีการสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันเมื่อผู้เรียนให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมด้วยกลุ่มเพื่อน ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยการพัฒนาการเติบโตร่วมกันไปของ นักเรียนทุกคน มิใช่เน้นไปที่รายบุคคล เพราะกระบวนการกลุ่มมีส่วนสำคัญในการช่วยกันสร้างการเรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันให้ข้อชี้แนะ ชื่นชม ให้กำลังใจ ดูแล ตักเตือน รวมถึงให้บทเรียนต่อกัน ซึ่งศูนย์จิตตปัญญาศึกษา(2550) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้เชิงจิตตปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล สอดคล้องกับ อัครพงศ์ สุขมาตย์ (2553) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเมืองปัตตานี จำนวน 35 คน ใช้เวลาทดลองสอนเป็นเวลา 20 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ชั่วโมงรวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ คุณลักษณะความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตากรุณา และจิตสาธารณะ เปลี่ยนไปจากหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า หลักสูตร มีประสิทธิผลขั้นที่ 4 การปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตรจากการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้อง แต่หลังการทดลองใช้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตร โดย ปรับเวลาในการจัดกิจกรรม และปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ นรินทร สีนสูงค์วัฒน์ (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 22 คน โรงเรียนอนุบาลคูเมืองอำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษา พบว่า ด้านการเปลี่ยนแปลงพื้นฐาน

ภายในตนเองและการเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวมนักเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองในอันที่จะปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยและเห็นคุณค่าของการกระทำความดีและการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและกรอบของการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของโรงเรียนและชุมชนที่ตนอาศัย นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำความดีและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพราะเมื่อกระทำความดีแล้วได้รับการชื่นชมยกย่องจากครูและเพื่อน ๆ อยากรจะชักชวนให้ผู้อื่นกระทำความดี เพราะเห็นว่าผลของการกระทำความดี เป็นความสุขทางใจและผลจากการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงถึง ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย พบว่า ด้านการยอมรับ นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองโดยการแสดงความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ทั้งในโรงเรียนและชุมชนบ่อยครั้งขึ้น เมื่อมีการนำเสนอชิ้นงานหน้าชั้นเรียนนักเรียนจะตั้งใจฟังและร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างสนุกสนานและแสดงความเคารพต่อผู้พูดและปฏิบัติตัวเป็นผู้ฟังที่ดีบ่อยครั้งขึ้นนักเรียนลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเข้ามาใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นการไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น นักเรียนเข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลังและปฏิบัติตามข้อตกลงที่ตั้งไว้ ด้านสามัคคีธรรมนักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จช่วยสมาชิกกลุ่ม /เพื่อนทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบในผลงานที่ทำ ด้านปัญญาธรรม นักเรียนพูดหรือแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตอบคำถามหรืออธิบายเหตุผลในการตัดสินใจให้ผู้อื่นเข้าใจแก้ปัญหาต่างๆโดยใช้เหตุผล นอกจากนี้ Holland (2006) ได้ศึกษาจิตตปัญญาศึกษาในสถานที่ที่ไม่ได้วางแผนไว้ : กรณีการสอนที่ตั้งใจในรัฐ Acanzar และประเทศออสเตรเลีย วิจัยพบว่า การทำสมาธิและสติได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาพ หลักสูตรนี้จะบรรจุรวมอยู่ในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนความเข้าใจส่วนบุคคล แนวโน้มนี้มีโอกาสที่จะพัฒนาหลักสูตร ประสบการณ์ ที่ส่งเสริมทั้งสุขภาพและการเรียนรู้ผ่านการเรียนการสอน หลักสูตรดังกล่าวเป็นที่เชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า หลักสูตรจิตตปัญญาศึกษายังจะต้องมาทาบวิธีการประเมินที่ถูกต้องเพื่อที่จะปฏิบัติตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัยในยุคปัจจุบันจากการที่นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญามีพัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นลำดับ จะเห็นได้จากการที่นักเรียนเข้าใจวิธีการสอนและบทบาทของตนเองมากขึ้นโดยการที่ได้รับความรู้และทักษะจากการจัดการเรียนรู้เป็นเวลา 8 สัปดาห์ นักเรียนเกิดความเข้าใจ สังเกตได้จากนักเรียนสามารถบันทึกกิจกรรม ตอบคำถาม แสดงความคิดเห็น ได้ตอบ กล้าแสดงออก ประเมินตนเอง และจากการทำกิจกรรมภายในกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนดีขึ้น ตามลำดับ และจากการทำใบความรู้ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พัฒนาขึ้น สังเกตจากที่ก่อนได้รับการเรียนรู้และหลังได้รับการจัดการเรียน พบว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมให้บรรยากาศในชั้นเรียนผ่อนคลาย เป็นกันเอง สอดคล้องกับอิป ศรีสกุลไชยรัก (2551) ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับวิธีการ ในการประยุกต์ใช้จิตตปัญญาว่า พื้นที่ที่ส่งเสริมต่อกระบวนการจิตตปัญญา ควรเป็นพื้นที่หรือสถานที่ที่มีความสงบ ร่มรื่นและสร้างความผ่อนคลายให้มนุษย์เกิดการ วางใจได้ จากความสำคัญของแนวคิดและกระบวนการจิตตปัญญา ซึ่งมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง พื้นที่ทางกายภาพ จึงน่าจะส่งผลต่อการรับรู้ของนักเรียนได้ ยกตัวอย่างเช่น หากเราอยู่ในที่มืด ไม่ปลอดโปร่ง เราก็จะเกิดความไม่ไว้วางใจในพื้นที่นั้นๆ อาจจะทำให้เกิดความกลัว กังวลใจ จิตเราก็จะไม่ตั้งมั่น และนำไปสู่การขาดสติ ไม่มีสมาธิในการเรียนดังนั้น สอดคล้องกับ จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2551)

ได้ศึกษาจิตตปัญญาศึกษาในประเทศไทย ผลปรากฏว่า ในการจัดการเรียนรู้ในสามรายวิชาของสาม คณะ ในมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมาก ได้แก่ ปัจจัยภายในคือการตระหนักรู้ ใคร่ครวญ ปัจจัยภายนอก คือกัลยาณมิตรผู้สอนการเรียนแบบองค์รวมและปัจจัยเกื้อหนุน คือการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และประเมินผล จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ อิงแนวคิดจิตตปัญญาจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนได้จริง

พฤติกรรมนักเรียนที่สอดคล้องกับจิตตปัญญา เมื่อได้วิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนในภาพรวม ระหว่างเรียน ปรากฏดังนี้ นักเรียนส่วนใหญ่มีความพร้อมในการเรียน มีความตั้งใจ สนใจในการเรียน นักเรียนสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ได้นักเรียนส่วนใหญ่พูดและฟังเพื่อนอย่างใคร่ครวญ นักเรียนมั่นใจที่จะพูดเพราะหัวข้อที่ให้พูดเปิดกว้างตามความคิดของนักเรียน ไม่มีคำตอบที่ผิด ไม่แบ่งพรรคแบ่งกลุ่ม เก่ง ปานกลาง อ่อน มีความไว้ใจซึ่งกันและกัน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจฟังเพื่อนอย่าง ใคร่ครวญเมื่อนักเรียนได้ฟังการนำเสนอผลงานของแต่ละกลุ่มแล้ว นักเรียนแต่ละคนได้สะท้อนความคิดเห็นต่อผลงานและความคิดของเพื่อน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ได้ฟังอย่างใคร่ครวญ นักเรียนสามารถทบทวนความรู้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนถามตนเอง และตอบในใจอย่างใคร่ครวญ ว่านักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างในช่วงนี้

สมมติฐานที่ 2 กล่าวว่า “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ระหว่างการจัดการเรียนรู้ อิงแนวคิดจิตตปัญญา และการจัดการเรียนรู้แบบปกติแตกต่างกันมาก การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0 1 สมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนที่แตกต่างกันจึงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย ด้วยเหตุนี้ นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานที่ไม่เหมือนกัน มีความสามารถต่างกัน โดยแบ่งเป็น เก่ง ปานกลาง อ่อน นักเรียนกลุ่มเก่งจะเตรียมความพร้อมก่อนเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ รับประทานอาหาร หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน มีเป้าหมายในการเรียน มีการวางแผนในการเรียน มีความสามารถในการคิด อุดหนุน และพึ่งพาตนเองได้ มีความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มองโลกในแง่ดี มีบุคลิกภาพเปิดเผยชอบแสดงออก ไหวพริบดี มีเหตุผล มีจุดมุ่งหมายในชีวิต มีความตั้งใจที่จะทำงานให้ดีที่สุด ซึ่งจะแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มอ่อน ที่ไม่มีการเตรียมความพร้อมทั้งในการเรียนและในทุกด้าน ขาดเป้าหมายในการเรียน ขาดการวางแผนการเรียน ทั้งการคิด การทำงานตลอดจนการตัดสินใจ มีความพยายามน้อย มีวิธีการเรียนที่ไม่กระตือรือร้น ขาดความเข้าใจในตนเอง ขาดความมั่นใจในตนเอง รู้สึกด้อย ไม่มีคุณค่า พฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น โดยที่การจัดการเรียนรู้ อิงแนวคิดจิตตปัญญาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน ให้ไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อได้รับการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 แบบ ก็จะได้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มจิตตปัญญาจะมีคะแนนสูงต่างจากนักเรียนกลุ่มแบบปกติ Maddox (1965) ได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนอกจากจะขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพด้วย ซึ่งความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของแต่ละคน และนอกจากจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาและ

ความสามารถทางสมองร้อยละ 50-60 แล้ว ยังขึ้นอยู่กับความพยายามและวิธีการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพร้อยละ 30-40 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ปิยะรัตน์ อินทะสุข (2557) ที่ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกิ่งเพชร สำนักงานเขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 30 คน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และฉิรนนท์ มีสา (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้องค์ความรู้โดยสอดแทรก กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 96 และนักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่อการเรียนโดยใช้ กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในระดับมากที่สุดจากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ องค์แนวคิดจิตตปัญญาสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลากหลาย วิชา และพัฒนาได้ทุกระดับชั้น ตั้งแต่ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

สมมติฐานที่ 3 กล่าวว่า “ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ ” ผลจากการ วิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิด จิตตปัญญา สูงกว่าความรับผิดชอบทางการเรียนก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 สมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้เชิง แนวคิด จิตตปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาความคิด จิตใจ อารมณ์ ภายนอกตนเอง และตระหนักรู้ตนเองและคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐานความเชื่อมั่นใน ความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) โดยเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีศักยภาพ สามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใน กระบวนการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาเรียนรู้ อย่างซ้ำๆ ให้สามารถรับรู้ทุกแง่มุมอย่างละเอียดลุ่มลึก ไม่เร่งหาคำตอบ ไม่ด่วนสรุป ไม่รีบตัดสินใจ ใดๆ ให้พื้นที่กับความเป็นไปได้ต่าง ๆ รวมถึงความไม่รู้ให้ได้เข้ามาอยู่ในจิตใจอย่างเต็มที่ อย่างอิสระ เกิดการค้นพบคำตอบด้วยตัวเองจึงทำให้ “เกิดการเรียนรู้จากภายในด้วยตัวเอง ” อันเป็นแนวทางของ จิตตปัญญาศึกษาสอดคล้องกับ ธิป ศรีสกุลไชยรัก และ ฌภัทร ชัยชนะศิริ (2553) กล่าวถึง พื้นที่ ส่งเสริมต่อการการพัฒนาจิตตปัญญาว่า สามารถส่งผลต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก ทั้งในด้านกายภาพและ จิตใจ นำพาให้มนุษย์ไปสู่ความสมบูรณ์สูงสุดได้ ประกอบด้วย คือ 1) ธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมของ ที่ตั้งที่มีความชัดเจนสมบูรณ์ (Sense of Place) เป็นเสมือนสื่อกลางที่มีความดี ความจริงและความงาม ทำให้มนุษย์เกิดการรับรู้ทางจิตวิญญาณ ซึ่งความสงบทำให้เกิดสมาธิ นำไปสู่สติและเกิดปัญญา ทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกได้ซึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (2551) อธิบายไว้ว่า การพัฒนา มนุษย์เป็นไปพร้อมกันอย่างมีบูรณาการ เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพทั้ง 3 ด้าน คือ 1) พัฒนา พฤติกรรม ในที่นี้อาจหมายถึงการพัฒนาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนด้วย 2) จิตใจ (สมาธิ)

และ 3) ปัญญา เมื่อฝึกแล้วได้ผล สิ่งที่ฝึกกลายเป็นวิถีชีวิตที่ปฏิบัติได้เป็นประจำ ความรับผิดชอบก็เช่นเดียวกัน เมื่อได้รับการฝึกฝนเป็นประจำและต่อเนื่อง จะช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบที่ดีขึ้น

ดังใน รักขมล ตั้งคุณกิตติ (2555) ที่ได้ศึกษาหลักสำคัญของกระบวนการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ กรณีศึกษาโรงเรียนสัตยาไส โดยเน้นย้ำการฝึกวินัย ปฏิบัติจริงในกิจวัตรประจำวันแก่นักเรียน จนเป็นวิถีชีวิตสู่การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ดังในรายงาน บันทึก ผลการศึกษาความว่า วินัยเป็นจุดเริ่มต้นของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ เพราะวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมให้เหมาะสมกับการพัฒนา เล่าให้เห็นภาพดังนี้ “ตั้งแต่เข้าเดินมาเข้าห้องพระ แล้วออกมาเข้าแถวก่อนเดินไปกินข้าวที่โรงอาหาร มีรุ่นพี่พีพีพี คอยดูแลคุมแถวน้อง เดินไปเคารพธงชาติ แล้วขึ้นห้องเรียน” (SO4, กันยายน 2554) วิชาแรกของทุกวัน คือ วิชาคุณค่าความเป็นมนุษย์ ก่อนเริ่มเรียนสาระวิชาต่างๆ ตามหลักสูตร ซึ่งแต่ละวิชายังมีบูรณาการสอดแทรกเนื้อหาคุณค่าความเป็นมนุษย์ทุกช่วงชั้นและเด็กทุกคนต้องสวดมนต์ ฝึกสมาธิทุกวัน วันละหลายครั้ง ตั้งแต่เข้าห้องพระ ก่อนเริ่มเรียนทุกวิชา จนถึงก่อนนอน ดังนั้นกิจวัตรประจำวันที่สุดคล้องกับกระบวนการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ ทุกคนต้องปฏิบัติอย่างจริงจังตามเวลาที่กำหนดไว้และต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ หล่อหลอมให้เกิดความประพฤติชอบ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ เริ่มเข้าสู่บทเรียน โดยให้นักเรียนทุกคนสวดมนต์ตามศาสนาที่ตนเองนับถือ ขอพรต่อพระเจ้า นั่งสมาธิก่อน เริ่มเรียนทุกวิชา กลับถึงบ้านสิ่งแรกที่จะทำคือทำการบ้าน ที่ครูมอบหมาย ฝึกทำเช่นนี้ทุกๆวัน จะเกิดพฤติกรรมเคยชิน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในตนเมื่อนับถือให้เกิดความประพฤติชอบดังกล่าวนี้มาจากทัศนคติและนิสัยความเคยชินที่ได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กเล็กจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ยึดถือปฏิบัติเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยหลักเหตุาน ความต้องการ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองของนักเรียน สรุปได้ว่าการฝึกฝนวินัย ที่ปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องและจริงจังในกิจวัตรประจำวันจนเป็นวิถีชีวิตส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญานั้น มีผลมากต่อความคิด คำพูดและการกระทำในการดำเนินชีวิตจริง การปลูกฝังความรับผิดชอบจึงเกิดจากทัศนคติและนิสัยความเคยชินนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในตน (Self Transformation) การใคร่ครวญภายใน กระจกหน้ารู้ด้วยตนเอง และการมีสติในชีวิตประจำวัน ทำให้เห็นคุณค่าในตนเองอย่าง ชัดเจนซึ่ง วิยดา เหล่าตระกูล (2552) พบว่าการเปลี่ยนแปลงในตนเองของนักเรียนมี 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติมุมมองและพฤติกรรมที่มีต่อโลกและชีวิต ด้านการรู้จักตนเองและเข้าใจผู้อื่นและการมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของทุกสรรพสิ่งนักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองและเกิดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีพฤติกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่น รับผิดชอบบ้านทันทีเมื่อถึงชั่วโมงเรียน เข้าเรียนและส่งงานตรงเวลา รับผิดชอบขณะที่เมื่อเห็นโดยที่ไม่มีใครสั่ง

สมมติฐานที่ 4 กล่าวว่า “ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดปัญหาและการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีความแตกต่างกัน ” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา มีความรับผิดชอบทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมมติฐานนี้จึงได้รับการสนับสนุน อาจเป็นเพราะเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ มีความสามารถต่างกัน เก่ง ปานกลาง อ่อน ต่างกัน นักเรียนกลุ่มเก่งจะเตรียมความพร้อมก่อนเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ รับผิดชอบหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีเป้าหมายในการเรียน มีการวางแผนการเรียน มีความสามารถในการคิด เพียรพยายาม และตนเองได้รับรับผิดชอบ เชื่อมั่นในตนเองสูง มองโลกในแง่ดี กล้าแสดงออก ไร่แรงแจ่มใส ไหวพริบดี มีเหตุผล เชื่อฟังครูผู้สอน ไม่ยอมแพ้ มีเป้าหมายในชีวิต ซึ่งจะแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มอ่อน ที่ขาดการเตรียมความพร้อมในการเรียน ขาดเป้าหมายในการเรียนและการวางแผนการเรียน การคิดการตัดสินใจ พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น แต่ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความรับผิดชอบทางการเรียนให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เมื่อ ประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 แบบก็จะเห็นได้ว่า นักเรียนกลุ่มจิตตปัญญา มีคะแนนสูงต่างจากนักเรียนกลุ่มแบบปกติ สอดคล้องกับ Flaherty and Reutzel (1964) พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ นอกจากนั้นแล้วยังสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญส่ง ทันตานนท์ (2535) ที่ได้สำรวจความคิดเห็นของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากที่สุดคือ พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อเรียน และในการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเรียนที่มีความแตกต่างกันมากที่สุดระหว่างนักเรียนเก่งกับนักเรียนอ่อน คือ พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อเรียน ดังเช่นที่ Gordon (1963) อธิบายความรับผิดชอบ เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีความเพียรพยายามและตั้งใจปฏิบัติงาน จดจ่อกับงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จหรือมุ่งมั่นในงาน ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จหรือมุ่งมั่นในงานที่ทำแม้มีอุปสรรค

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

1.1 ในการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตต ปัญญา ครูควรชี้แนะระดับขั้นนักเรียนอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่อง ตลอดเวลาและทั่วถึง โดยหมั่นสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของนักเรียน เพื่อการได้ เข้าใจและใส่ใจว่านักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างไร

1.2 ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้งควรเป็นไปตามกำหนดให้ครบกระบวนการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ ใช้สื่อที่เหมาะสม เพื่อนำไปพัฒนาการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนให้ดีขึ้น

1.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตต ปัญญา ควรพิจารณาให้เหมาะกับนักเรียน ให้มีวุฒิภาวะทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เช่น นักเรียนที่รับผิดชอบ มีความพร้อมและให้ความร่วมมือ เพราะการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา จำเป็นต้องใช้สภาวะจิตใจที่นิ่งสงบ มั่นคง มีสมาธิและสามารถมองเห็นปัญหาที่เป็นกระบวนการที่องค์รวม (Holistic) คือ มีทักษะการมองเห็น ธรรมชาติหรือสรรพสิ่งสามารถเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นตัวผลักดัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ครูผู้สอนและผู้สนใจควรศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ด้วยเช่น แรงจูงใจในการเรียน ความพึงพอใจในการเรียน

2.2 ครูผู้สอนและผู้สนใจควรศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาควบคู่ ไปกับการจัดการเรียนรู้แบบอื่น เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการ การจัดการเรียนการสอนแบบบทบาทสมมติ ฯลฯ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ได้

2.3 ครูผู้สอนและผู้สนใจ ควรกำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญา โดยใช้เวลาให้เหมาะสม

2.4 ครูผู้สอนและผู้สนใจอาจ นำการจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดจิตตปัญญาไป ใช้ศึกษากับรายวิชาอื่นๆ ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา

บรรณานุกรม

- กาญจนา ไชยพันธุ์ และฉันทนา กล่อมจิต. (2542). *การพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของวัยรุ่นในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดขอนแก่นโดยการใช้การสั่งจิตร่วมกับการให้คำปรึกษาและการใช้ตัวแบบบุคคลจริงร่วมกับการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- กรมการศาสนา. (2525). *คู่มือการศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2542). *แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข (เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการโครงการทดลองรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กไทย)* กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กรมวิชาการ. (2544). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กรมสามัญศึกษา. (2526). *ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องความรับผิดชอบ*. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2536). *การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (ร่างครั้งที่ 3/3)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กัญญา กำศิริพิมาน. (2553). *การปฏิบัติงานเรื่องจิตตปัญญาศึกษาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานความก้าวหน้า งวดที่ 3 โครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- กัญญา พลายมี. (2553). *การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบ ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา , มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี).*
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2543). *การสอนแบบจิตตปัญญา: แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา* . กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโปรดักส์.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักงาน (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณิศจิรต์ ลาโพธิ์. (2535). *ผลการนำกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

โครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ลำดับที่ 18. (2554). ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.

จิรัฐกาล พงศ์ภคเสถียร. 2551. *จิตตปัญญาศึกษาในประเทศไทย. รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551* (หน้า 33-54). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

จิรัฐนต์ นันทัยทวีกุล. (2538). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

จริญญา เฉลาประโคน. (2546). *การพัฒนาเครื่องมือประเมินพฤติกรรมรับผิดชอบและเหตุผลเชิงจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พัชรุณาวิน. (2521). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 1: พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ชนากานต์ บุญศรี. (2553). *ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบจิตปัญญาที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กปฐมวัย*. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยทักษิณ).

ชลลดา ทองทวี, จิรัฐกาล พงศ์ภคเสถียร, ธีระพล เต็มอุดม, พงษธร ตันติฤทธิศักดิ์ และสรยุทธ รัตนพจนารถ. (2551). *จิตตปัญญาศึกษา: การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไชยรัตน์ ปรานี. (2531). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามคู่มือครู*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

ณภัทร ชัยชนะศิริ. (2553). *จิตตปัญญาवास*. กรุงเทพฯ: แพลน พรินต์ติ้ง เฮาท์.

ทิตนา แคมมณี. (2545). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการจัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: นิชินแอตเวอร์ไทซิง กรุ๊ป .

เทพกัญญา พูลนวล. (2553). *ผลการใช้วิธีสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย พฤติกรรมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยทักษิณ).

ธนา นิลชัยโกวิทย์. (2551). *การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและจิตตปัญญาศึกษา*. นครปฐม: โรงพิมพ์โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธนา นิลชัยโกวิทย์, อติสร จันทรสขุ, พงษธร ตันตฤทธิศักดิ์ และอัญชลี สติเรศรัษฎ์. (2551). *รายงานโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและ กระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอติสร จันทรสขุ. (2552). *ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจิตตปัญญา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธาวินี โสธายะเพชร. (2549). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมคุณธรรมเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อให้นักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนในเครือเซนต์ปอล เดอชาร์ต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 1*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิป ศรีสกุลไชยรัก. (2551). *แนวคิดทางจิตตปัญญาศึกษาและปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญาวาส*. นครปฐม : โรงพิมพ์โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธิป ศรีสกุลไชยรัก และณภัทร ชัยชนะศิริ. (2553). *จิตตปัญญาवासอวาสแห่งปัญญา*. กรุงเทพฯ: แพลนพรินต์ติ้งเฮาท์.

- ธีรนนท์ มีสา. (2553). การพัฒนาการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพิธี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยสอดแทรก กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา . (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- นภดล ภาวนะวิเชียร. (2540). การศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอเซ็นและแรทส์ . (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- นรินทรา สีนสงศ์วัฒน์. (2553). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา. (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- นัยนา จันทมิตร. (2547). ผลของการสอนแบบกิจกรรมโครงงานในวิชาภาษาไทยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมะขาม สรรเสริญ จังหวัดจันทบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญส่ง ทันทานนท์. (2535). การศึกษาลักษณะนิสัยและเจตคติในการเรียนของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6. อุบลราชธานี: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10.
- บุญวัฒนา บุญธรรม. (2554). การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาการรู้คิดของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 12(2), 129-139.
- ปตท. (2552). จิตตปัญญาศึกษาสื่อการศึกษาการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ Contemplative Education: Education for Human Development. วารสารสื่อพลัง, 17(1), 18-23.
- ประภัสสร ไชยชนะใหญ่. (2539). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบของ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการใช้ชุดการสอนมินิคอร์สกับคู่มือครูของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา . (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).
- ประเทิน มหาจันทร์. (2530). การสอนอ่านเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประเวศ วะสี. (2538). การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน2.
- ประเวศ วะสี. (2544). ปฏิรูปการศึกษาในทัศนะของ ศ.น.พ. ประเวศ วะสี. กรุงเทพฯ: โฟร์พริ้นติ้ง.

- ประเวศ วะสี. (2547). การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน. ใน *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. ประเวศ วะสี, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสำนักกรักบ้านเกิด.
- ประเวศ วะสี. (2549). *การพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน: สุขภาวะชุมชนเป็นรากฐานของสุขภาวะทั้งหมด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2549). ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2550). *วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21: ศูนย์ หนึ่ง เก้า*. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.
- ประเวศ วะสี. (2550). *มหาวิทยาลัยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2550). *เรียนรู้ด้วยใจอย่างไร้ครมวญ การศึกษาดั่งเส้นทางแสวงหาทางจิตวิญญาณ*. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- ประเวศ วะสี. (2554). *กระบวนการนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- ปิยะรัตน์ อินทสุข. (2557) *การพัฒนาารูปแบบการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา).*
- ปรีชา ชัยนิยม. (2542). *การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของครูต่อการสอนความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).*
- พรรณี ทองทับ. (2545). *ผลการเรียนแบบร่วมมือที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาน มิตร).*
- พรรณี ผุดเกตุ. (2541). *ผลของการใช้สัญญาการเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).*

- พิจิตรา พงษ์จินดากร. (2525). การทดลองสอนความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ . (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา , มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). จะพัฒนาคนได้อย่างไร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนาวดี อนุสรณ์เทวินทร์. (2544). การใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนลุมพุก (วันครู 2503) อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- มหาตมะคานธี. (2553). จิตตปัญญาศึกษา : ความกล้าหาญในกระบวนการเรียนรู้, ใน โครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ลำดับที่ 18. (หน้า 84) นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยูวีตา โสสะประจิน. (2553). ผลของการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไขที่ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 วันที่ 24 สิงหาคม 2550.
- รัตนภรณ์ พลชา. (2544). ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมการมีระเบียบวินัยในการเรียนโดยใช้ตัวแบบบุคคลจริงให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภูกระดึงวิทยา อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- รักษมล ตั้งคุณกิตติ. (2555). หลักสำคัญของกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์กรณีศึกษาโรงเรียนสัตยาไสย, ใน จิตตภาวนากับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน. (หน้า 491-520). นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

- วิจักขณ์ พานิช. (2550). *เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญการศึกษาตั้งเส้นทางแสวงหาทางวิญญาณ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิมลศรี สุขิลาภรณ์. (2555). *การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เพลินพัฒนาโมเดล: ทั้งนักเรียนและครู พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ: กรีน พรินท์.
- วิภา พงษ์พิจิตร. (2529). *ลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการวิจัยการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ศิรินันท์ วรรณทกิจ. (2545). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบ ต่อตนเองและส่วนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีวิเคราะห์แบบ สหสัมพันธ์ คาโนนิกอล*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ).
- ศุภย์จิตตปัญญาศึกษา. (2550). *จิตภาวนากับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Meditation and Transformation)*. นนทบุรี: โอเค มีเดียเนทเวิร์ค.
- ศุภย์จิตตปัญญาศึกษา. (2551). *หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2514). *การพัฒนาคุณภาพประชากรไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สิริรัตน์ บุตรสิงห์. (2551). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อการเรียน วิชาสังคมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยวิธีจิ๊กซอว์ 2 กับการสอน ตามปกติ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์).
- สิรินทิพย์ สมคิด. (2551). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนพรหมศรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา จิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ (2542). “พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม” *วารสารวิชาการกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการปีที่ 2 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน 2542* หน้า 31-36

โสสภาพรรณ อักษราศิวโรจน์. (2545). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1: โรงเรียนโคกลีพืทยาธรรมค์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น . (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

โสภาพร เสนีย์โสตร. (2551). แบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความมีวินัย และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1. (ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย).

สำเนียง ศิลป์ประกอบ. (2540). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความรับผิดชอบในการเรียนและความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยบทเรียนสำเร็จรูปกับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู . (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สกศ. วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สลักจิต ตรีธรมโสภาส. (2553). การศึกษาผลการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา รายวิชาจิตวิทยาสำหรับครูนักศึกษาโปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป . (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและการพัฒนาการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม).

สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สมศักดิ์ ชินพันธ์. (2523). ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียนกับความรู้สึกรับผิดชอบและมโนภาพแห่งตน. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

สุพัตรา สุภาพ. (2531). สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2545). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2552). *แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

หทัยรัตน์ ทรวอดทรง. (2550). *การศึกษาความสามารถทางพุทธิปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบจิตปัญญา*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

อมรรวรรณ แก้วผ่อง. (2542). *การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่ม และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดน้อยในกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

อรรวรรณ พาณิชปฐมพงศ์(2542) *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

อรทัย จันทวิชานวงษ์. (2523). *รูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น ป.4*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

อัคพงศ์ สุขมาตย์. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

อนุวัฒน์ คุณแก้ว. (2538). *การวัดและการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. (ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

อังคณา บุญสีเสด. (2551). *คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1* (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา จิตวิทยาการแนะแนว, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร).

ภาษาอังกฤษ

Boyd, R.D. and Myers, J.G. (1988). Transformative Education. *International Journal of Lifelong Education*, 7(4), 261–284.

Browne, C.G. and Cohn, Thomas S. (1958). *The Study of Leadership*. Illinois: The Interstate Printers and Publishers.

Ebel, R.L. and Frisbie, D.A. (1986). *Essentials of Educational Measurement* (4th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.

Funk and Wagnalls. (1961). *New Standard Dictionary of The English Language*. Vol2. New York.: 95.

Flaherty Reutzel. (1965). "Personality in Primary School Children Part I"
The British Journal of Education Psychology. 9

Good, C. V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.

Gordon. (1963). *Manual of Personal Profile*. New York : Harcourt Brace and World Inc.

Hart. (2004). Opening the Contemplative Mind in The Classroom. *Journal of Transformation Education*, 2(14), 29-30.

Haynes, Deborah J. (2005). Contemplative Practice and The Education of The Whole Person. *ARTS: The Arts in Religious and Theological Studies*, 16(2), 158-176.

Heron. (1992). *Feeling and Personhood: psychology in Another Key*. London: SAGE Publication.

Heron. (1999). *The Complete Facilitator's Handbook*. London: Kogan Page Limited.

James, William. (1980). *Principles of Psychology*. New York: H. Holt.

Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. (1964). *Taxonomy of Educational Objectives Book II: Affective Domain*. New York: Longman.

Lana, Z. (2008). Education For Tolerance and Compassion: Is There A Place For Meditation In A College Classroom?. *College Teaching method & Styles Journal*, 25(4): 34-35.

Maddox, H. (1965). *How to Study*. London: The English Language Book Society.

Mezirow, J. (1997). Transformative Learning: Theory to Practice. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 74(Summer), 5-12.

Neuman, T. P. (1996). *Critically Reflective Learning in A Leadership Development Context*. Madison. WA.: University of Wisconsin.

- Nitko, A.J. (1983). *Educational Test and Measurement : An introduction*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- O'Sullivan, E. (2003). Bringing a Perspective of Transformative Learning to Globalized Consumption. *International Journal of Consumer Studies*, 27(4): 326–333.
- Peter, G.G. and Steven, S.P. (2006). Joining Hearts and Minds: A Contemplative Approach to Holistic Education in Psychology. *Journal of College & Character*, 20(6): 10.
- Smith, H.C. (1968). *Personality Development*. New York: McGraw-Hill.
- Stevens, James P. (2002). *Applied Multivariate Statistic for The Social Science*. (4th ed.) New Jersey : Lawrence Erlbaum.
- Sun, Q. (2007). The Value and Role of Contemplative Practices for Effective Teaching and Transformative Learning in Adult and Higher Education. In L. Servage & T. Fenwick (Eds), *Learning in Community: Proceedings of the Adult Education Research Conference (AERC) and the Canadian Association for the Study of Adult Education (CASAE)* (pp. 755-756). Halifax, Nova Scotia: Mount St. Vincent University, Canada.
- Taylor, E. W. (1998). *The theory and Practice of Transformative Learning: A Critical review*. N.P.: ERIC Clearing house.
- York, L. and Kasl. E. (2002). Toward a Theory and Practice for Whole-person Learning: Reconceptualizing Experience and The role of Affect. *Adult Education Quarterly*, 52(3), 176-192.

เอกสารออนไลน์ภาษาไทย

- กรมประชาสัมพันธ์. (2554, 20 กุมภาพันธ์). *ปัญหาการศึกษาของเด็กไทย*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.unigang.com/Article/3976>.
- จารุพรรณ กุลดิลก. (2553, 23 กันยายน). *จิตตปัญญาศึกษา*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.jitwivat.org/docs/articles/060311jarupan>.
- จิตตปัญญาศึกษาคืออะไร*. (2557, 20 กรกฎาคม). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.ce.mahidol.ac.th>.

จิตตปัญญาศึกษาการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์. (2557, 20 กรกฎาคม). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.livetogether.org>.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2553, 23 กันยายน). *ทางเลือกใหม่*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://gotoknow.org/blog/contemplativeeducation>.

ณัฐพร วังวิญญู. (2557, 15 กันยายน). *จิตตปัญญาศึกษา...การเรียนรู้แบบเอาชีวิตเข้าแลก*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://contemplative-knowledge.blogspot.com>.

ปรีดา เรืองวิชาธร. (2557, 15 กันยายน). *ความกล้าหาญในกระบวนการเรียนรู้*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/112909>.

พิมพ์ภาภรณ์ กลั่นกลิ่น และจิตติมา สุขเลิศตระกูล. (2557, 20 มิถุนายน). *ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://www.cmnb.org/cmnb/files/ann_01_2802_2008.pdf.

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559. (2557, 25 มิถุนายน). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://docs.google.com/file/d/0B_ydwwTMCL8xaXprNGtpZEc1YlE/edit.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557, 31 กรกฎาคม). *การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://www.nubkk.nu.ac.th/.../ศ.ดร.ไพฑูรย์_กระบวนทัศน์ใหม่%20ม.นเรศวร%2020กพ53.ppt.

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. (2557, 10 กรกฎาคม). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://math.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2015/PDF/Curriculum%202544.pdf>.

วิธาน ฐานะวุฒม์. (2557, 30 กรกฎาคม). *จิตตปัญญาศึกษากับคลื่น*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://jitwivat.blogspot.com/2006/04/blog-post_29.html.

วิดา เหล่าตระกูล. (2554, 15 มกราคม). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.show.nineplusdesign.com/index.php>.

วิลาสินี เลิศตระกูล. (2557, 30 กรกฎาคม). *จิตตปัญญาศึกษากับพัฒนานักศึกษา*. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.share.psu.ac.th/blog/pukpuy/14921>.

อุสณี ภายแก้ว. (2558, 12 สิงหาคม). การแก้ปัญหาการขาดความรับผิดชอบในการทำงานและการส่งงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านราษฎร์พัฒนา โดยใช้เทคนิคการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1VwEfSAqUK0J:https://xa.yimg.com/>.

เอกสารออนไลน์ภาษาอังกฤษ

Arnzen, M. (2008, July 18). *The Unlearning : Horror and Transformative Theory*. [Online]. Retrieved from http://www.blogs.Setonhill.edu/Mike_Arnzen/010220.html.

Cranton, P. (2003, March 10). *Teaching for Transformation*. [Online]. Retrieved from <http://www.education.gsu.edu/CtL/FLC/Foundations/Transformational.pdf>.

Contemplative Education Course Descriptions. (2006, July 12). [Online]. Retrieved from <http://www.contemplativemind.org>.

Duerr, M. (2009, September 29). *The Tree of Contemplative Practices*. [Online]. Retrieved from <http://www.contemplativemind.org/practices/tree.html>.

Marilyn, N. (2005, February 11). *Conference on Contemplative Practices and Education: Making Peace in Ourselves and in the World*. Teachers College, Columbia University. [Online]. Retrieved from http://www.contemplativemind.org/Transformative_Learning.

Susan, L. (2007, October 10). *Transformative Learning in Adulthood*. [Online]. Retrieved from <http://www.ericdigests.org/1990-2/adulthood.html>.

Transformative Learning. (2007, September 21). Retrieved from Wikipedia http://www.org/Wiki/Transformative_Learning.

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

ภาคผนวก ข

ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและ
แบบประเมินวัดความรับผิดชอบ

ตารางที่ 8 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน $\sum R$	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
2	-1	-1	+1	-1	-0.33	ตัดทิ้ง
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4	-1	+1	+1	1	0.33	ปรับปรุง
5	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
11	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
14	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
15	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
16	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
17	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
18	+1	+1	-1	1	0.33	ปรับปรุง
19	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
20	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
21	-1	-1	+1	-1	-0.33	ตัดทิ้ง
22	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
23	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
25	-1	+1	+1	1	0.33	ปรับปรุง
26	-1	-1	0	-2	-0.66	ตัดทิ้ง
27	-1	-1	-1	-3	-1	ตัดทิ้ง
28	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
29	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
30	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อที่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ΣR	$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
31	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
32	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
33	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
34	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
35	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
36	-1	+1	+1	1	0.33	ปรับปรุง
37	-1	+1	+1	1	0.33	ปรับปรุง
38	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
39	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
40	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
41	-1	-1	+1	-1	-0.33	ตัดทิ้ง
42	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
43	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
44	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
45	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
46	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
47	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
48	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
49	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
50	-1	+1	+1	1	0.33	ปรับปรุง
51	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
52	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
53	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
54	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
55	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
56	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
57	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
58	-1	-1	-1	-1	-1	ตัดทิ้ง
59	+1	+1	-1	1	0.33	ปรับปรุง

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ข้อที่	คะแนนผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ΣR	$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
60	-1	-1	-1	-3	-1	ตัดทิ้ง
61	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
62	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
63	-1	-1	+1	-1	-0.33	ตัดทิ้ง
64	-1	-1	+1	-1	1	ใช้ได้
65	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
66	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
67	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
68	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
69	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
70	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
71	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
72	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
73	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
74	-1	-1	-1	-3	-1	ตัดทิ้ง
75	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
76	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
77	-1	-1	+1	-1	-0.33	ตัดทิ้ง
78	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
79	-1	-1	+1	-1	-0.33	ตัดทิ้ง
80	+1	+1	-1	1	0.33	ปรับปรุง

ตารางที่ 9 สรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ

แบบทดสอบ	จำนวนข้อสอบที่ใช้ได้	จำนวนข้อสอบที่ตัดออก	จำนวนข้อสอบที่ปรับปรุง	รวม
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	61	11	8	80

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตาราง 10 แสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความรับผิดชอบทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์	ข้อสอบ	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	ผลการพิจารณา
		1	2	3			
		+1	0	-1			
1. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	1. เตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมเสมอ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	2. ไม่ส่งเสียงดังหรือคุยกับเพื่อนในขณะที่ครูสอน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	3. ตั้งใจฟังและจดบันทึกเนื้อหาบทเรียนที่ครูกำลังอธิบาย	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	4. ไม่ขาดเรียน โดยไม่มีสาเหตุ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	5. ไม่เดินออกจากห้องในขณะที่ครูสอน	0	0	0	0	0	ตัดออก
	6. ไม่รีบออกจากห้องเมื่อหมดคาบสอน	-1	-1	-1	-1	-	ตัดออก
	7. มีการซักถามในสิ่งที่นักเรียนข้องใจ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	8. มีการโต้ตอบ แสดงความคิดเห็นตอบคำถาม	+1	0	0	1	0.33	ตัดออก
	9. ทบทวนเนื้อหาบทเรียนอีกครั้งเมื่อกลับถึงบ้าน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	10. มีการสรุปบทเรียนเมื่อเสร็จสิ้นการสอน	0	0	+1	1	0.33	ตัดออก
	11. ไม่รบกวนสมาธิในการเรียนของผู้อื่นขณะที่ครูสอน	+1	+1	0		0.33	ตัดออก
	12. ช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้เพื่อนๆ หลังเสร็จสิ้นการสอน	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	13. มีความกระตือรือร้นทำแบบฝึกหัดที่ครูมอบหมาย	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	14. มีความสนใจ กล้าแสดงออกนำเสนองานหน้าชั้นเรียน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้

ตาราง 10 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ข้อสอบ	ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	ผลการพิจารณา
		1	2	3			
2.ตรงเวลา	15. มาโรงเรียนทันเข้าแถวเคารพธงชาติ	+1	0	+1	2	0.66	ตัดออก
	16. เข้าห้องเรียนตรงเวลา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	17. ส่งงานทันเวลาที่กำหนด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	18. คืนหนังสือที่ยืมจากครูตรงเวลา เช่น หนังสือ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	19. เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตรงต่อเวลา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	20. ไม่ทำงานผิดพลาดวันประกันพรุ่ง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3.ไม่เบียดเบียนผู้อื่น	21. ไม่ลอกการบ้านของเพื่อน	0	0	+1	1	0.33	ตัดออก
	22. ไม่ลอกข้อสอบของเพื่อน	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	23. ไม่ใช้เพื่อนทำการบ้านให้ตนเอง	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	24. ไม่ยืมอุปกรณ์การเรียนของเพื่อน	0	+1	-1	0	0	ตัดออก
	25. ไม่ผลัดภาระงานของตนเองให้ผู้อื่นเมื่อทำงานกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	26. ไม่ขโมยงานและแบบฝึกหัดของเพื่อนเป็นของตนเอง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	27. ไม่เห็นแก่ตัวช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4.ตระหนักในหน้าที่ของตนเอง	28. ตั้งใจทำงานกลุ่มที่ครูมอบหมาย	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	29. แสดงบทบาทที่ตนได้รับมอบหมายจากกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	30. สนใจและตั้งใจ ดู ฟัง สังเกตกลุ่มอื่น	+1	+1	0	2	0.66	ใช้ได้
	31. ช่วยกลุ่มคิดและตอบคำถาม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้

ตาราง 10 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ข้อสอบ	ความเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	ผลการ พิจารณา
		1	2	3			
	32. มีการแสดงความคิดเห็น และซักถาม ภายในกลุ่ม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	33. รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายใน กลุ่ม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	34. ช่วยกลุ่มทำงานอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	35. ไม่ทอดทิ้งงานแม้มีอุปสรรค	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	36. ทบทวนบทเรียนก่อนครูสอนทุกครั้ง	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	37. ทำการบ้านเมื่อมีเวลาว่าง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5.มีความ ละเอียด รอบคอบ	38. มีการตรวจความเรียบร้อยของงานที่ นักเรียนทำก่อนส่งครูทุกครั้ง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	39. มีการตรวจทานงานหลังได้รับการ ตรวจจากครู	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	40. รับผิดชอบต่อปรับปรุงงานที่ผิดพลาดให้ดีขึ้น	+1	0	+1	2	0.66	ใช้ได้
	41. มีการเตรียมตัว ก่อนออกมานำเสนอ งานหน้าชั้นเรียนทุกครั้ง	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
6.มีความ ซื่อสัตย์	42. เมื่อทำแบบฝึกหัดผิด ยอมรับและ แก้ไขปรับปรุง	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	43. เมื่อทำข้อสอบหรือแบบฝึกหัดไม่ได้ ก็ ไม่ลอกเพื่อน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	44. เมื่อทำข้อสอบหรือแบบฝึกหัดไม่ได้ รีบปรึกษาและขอคำแนะนำจากครูทันที	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	45. ยอมรับผลการกระทำของตนเองไม่ดี หรือไม่ดี	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
	46. พร้อมแก้ไขปรับปรุงตนเองทันทีเมื่อ ได้รับการเตือน	0	+1	+1	2	0.66	ใช้ได้
	47. ไม่ปลอมแปลงหรือคัดลอกลายเซ็น ของครู	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้

ตาราง 11 สรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แบบประเมิน	จำนวนข้อสอบที่ใช้ได้	จำนวนข้อสอบที่ตัดออก	รวม
แบบประเมินวัดความ รับผิดชอบทางการเรียน กลุ่ม สาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	40	7	47

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ค
การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r)
ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมและแบบประเมินวัดความรับผิดชอบ

ตารางที่ 10 แสดงค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อที่	ความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา
1	0.37	0.45	คัดเลือกไว้
2	0.55	0.40	คัดเลือกไว้
3	0.55	0.50	คัดเลือกไว้
4	0.37	0.35	คัดเลือกไว้
5	0.47	0.55	คัดเลือกไว้
6	0.75	0.30	คัดเลือกไว้
7	0.45	0.30	คัดเลือกไว้
8	0.72	0.25	คัดเลือกไว้
9	0.32	0.45	คัดเลือกไว้
10	0.72	0.05	ตัดออก
11	0.35	0.10	ตัดออก
12	0.42	0.05	คัดเลือกไว้
13	0.60	0.10	ตัดออก
14	0.27	0.15	คัดเลือกไว้
15	0.55	0.20	ตัดออก
16	0.67	0.35	คัดเลือกไว้
17	0.55	0.40	คัดเลือกไว้
18	0.62	0.25	ตัดออก
19	0.47	0.55	คัดเลือกไว้
20	0.50	0.30	คัดเลือกไว้
21	0.70	0.10	ตัดออก
22	0.42	0.25	คัดเลือกไว้
23	0.45	0.10	ตัดออก
24	0.22	0.15	ตัดออก
25	0.75	0.25	คัดเลือกไว้
26	0.50	0.00	ตัดออก
27	0.70	0.50	คัดเลือกไว้
28	0.45	0.10	ตัดออก
29	0.42	0.15	ตัดออก
30	0.62	0.45	คัดเลือกไว้
31	0.35	0.20	ตัดออก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	ความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา
32	0.50	0.50	คัดเลือกไว้
33	0.42	0.15	ตัดออก
34	0.42	0.25	คัดเลือกไว้
35	0.57	0.65	คัดเลือกไว้
36	0.27	0.45	คัดเลือกไว้
37	0.50	0.40	คัดเลือกไว้
38	0.70	0.60	คัดเลือกไว้
39	0.80	0.20	ตัดออก
40	0.35	0.20	ตัดออก
41	0.27	0.45	คัดเลือกไว้
42	0.55	0.40	คัดเลือกไว้
43	0.45	0.00	ตัดออก
44	0.60	0.45	คัดเลือกไว้
45	0.67	0.25	คัดเลือกไว้
46	0.50	0.30	คัดเลือกไว้
47	0.35	0.20	คัดเลือกไว้
48	0.60	0.20	คัดเลือกไว้
49	0.35	0.10	ตัดออก
50	0.37	0.35	คัดเลือกไว้
51	0.35	0.20	คัดเลือกไว้
52	0.40	0.10	ตัดออก
53	0.15	0.20	คัดเลือกไว้
54	0.50	0.20	คัดเลือกไว้
55	0.27	0.05	ตัดออก
56	0.40	0.30	คัดเลือกไว้
57	0.12	-0.05	ตัดออก
58	0.52	0.05	ตัดออก
59	0.35	0.20	ตัดออก
60	0.45	0.30	คัดเลือกไว้
61	0.35	0.50	คัดเลือกไว้
62	0.47	0.15	ตัดออก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ข้อที่	ความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา
63	0.40	0.50	คัดเลือกไว้
64	0.92	0.15	ตัดออก
65	0.42	0.15	ตัดออก

ตารางที่ 11 สรุปค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แบบทดสอบ	จำนวนข้อสอบที่ใช้ได้	จำนวนข้อสอบที่ตัดออก	รวม
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	40	25	65

ตารางที่ 12 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งฉบับ

แบบทดสอบ	จำนวนนักเรียน	จำนวนข้อสอบ	ค่าความเชื่อมั่น
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	35	40	
			.80

ตารางที่ 13 แสดงค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน ทั้งฉบับ

แบบทดสอบ	จำนวนนักเรียน	จำนวนข้อสอบ	ค่าความเชื่อมั่น
ประเมินความรับผิดชอบทางการเรียน	35	40	
			.89

ตารางที่ 14 การประเมินผลแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์	การผลิตสินค้าและบริการ	เศรษฐกิจพอเพียง	สหกรณ์	ธนาคาร
ความรู้	2	2	2	2
ความจำ	2	2	2	2
ความเข้าใจ	2	2	2	2
การวิเคราะห์	2	2	2	2
การสังเคราะห์	2	2	2	2
การประมาณค่า	2	2	2	2
รวม (ข้อ)	10	10	10	10
รวมทั้งหมด 40 ข้อ				

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แผนการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา

แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แบบประเมินวัดความรับผิดชอบทางการเรียน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

การจัดการเรียนรู้เชิงแนวคิดปัญหา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

เวลา 2 ชั่วโมง

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 3.1 ป.5/1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ

2. สาระสำคัญ

สินค้าและบริการต่างๆ จะมีจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการหลายประการ เช่น เทคโนโลยีการผลิต พลังงาน วัตถุดิบ พฤติกรรมของผู้บริโภค

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

- 3.1 ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ ด้วยความเข้าใจ
- 3.2 เขียนแผนภาพเค้าโครงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการได้
- 3.3 เข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการและสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. สาระการเรียนรู้

4.1 สาระการเรียนรู้

- 4.1.1 การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ
- 4.1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค
- 4.1.3 ปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

4.2 ทักษะ/กระบวนการ

- 4.2.1 ทักษะการอธิบาย
- 4.2.2 ทักษะการอ่าน
- 4.2.3 ทักษะการสังเกต
- 4.2.4 ทักษะการแสดงออก
- 4.2.5 ทักษะการวิเคราะห์
- 4.2.6 ทักษะการสังเคราะห์
- 4.2.7 ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
- 4.2.8 กระบวนการกลุ่ม

4.3 ทักษะกระบวนการจิตตปัญญา

4.3.1 ทักษะบ่งชี้

- 4.3.1.1 การพิจารณาอย่างใคร่ครวญ (Contemplation)
- 4.3.1.2 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community)
- 4.3.1.3 ความรักความเมตตา (Compassion)
- 4.3.1.4 การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connection)
- 4.3.1.5 การเผชิญหน้า (Confrontation)
- 4.3.1.6 ความต่อเนื่อง (Continuity)
- 4.3.1.7 ความมุ่งมั่น (Commitment)

4.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 4.3.1 มีวินัย รับผิดชอบ
- 4.3.2 ใฝ่เรียนรู้
- 4.3.3 มุ่งมั่นในการทำงาน

4.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 4.5.1 ความสามารถในการสื่อสาร
- 4.5.2 ความสามารถในการคิด

5. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน

1. นักเรียนกล่าวสวัสดิ์จากนั้นครูทักทายและชวนสนทนา ก่อนนำเข้าสู่บทเรียน จากนั้นครูให้นักเรียนอยู่ในความสงบเพื่อให้นักเรียนมีจิตใจสงบนิ่ง และมีความพร้อมในการเรียนรู้ ด้วยวิธี ดังนี้
 - นักเรียนหลับตาทำสมาธิ (ในขณะที่นักเรียนนั่งเงียบครูจะบอกหัวข้อและเนื้อหาที่จะเรียนให้นักเรียนทราบ)
 - ให้นักเรียนสวดมนต์ ตามศาสนาที่ตนเองนับถือ โดยนักเรียนศาสนาพุทธให้พนมมือ/นักเรียนศาสนาอิสลามยกมือขอพรด้วยเสียงแผ่วเบาโดยกล่าว บิสมิลลาฮ ร็อบบิสะเราะลีลา
 - ครูให้นักเรียนแจ้งหัวข้อและเนื้อหาที่นักเรียนจะเรียนด้วยตนเอง พร้อม ๆ กัน เพื่อสร้างความตื่นตัวแก่นักเรียน
2. ครูทบทวนความรู้เดิมของนักเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการจากคาบสอนที่แล้ว เพื่อเชื่อมโยงความรู้เก่าให้เข้ากับความรู้ใหม่ให้ต่อเนื่อง ดังนี้
 - การผลิตสินค้าและบริการควรคำนึงถึงเรื่องใดเป็นสำคัญโดยให้นักเรียนช่วยกันตอบคำถามร่วมกัน
 - ครูสุ่มเรียกให้นักเรียน 2-3 คนยกตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 กำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ ได้แก่ เทคโนโลยี พลังงาน วัตถุดิบ และพฤติกรรมของผู้บริโภค

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้

ครูแจ้งจุดประสงค์ของการเรียนรู้ดังนี้

1. เข้าใจและสามารถระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการด้วยความเข้าใจ
2. เขียนแผนภาพเค้าโครงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการได้
3. สนใจเรียนรู้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการและสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้

ชั้นที่ 4,5 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้

องค์ประกอบ การสอนอิง แนวคิด ปัญหา	กิจกรรมการเรียนรู้ อิงแนวคิดปัญหา		วิธีดำเนินการสอน	เครื่องมือ/ สื่อ
	ผู้สอน	ผู้เรียน		
A (Active Learning) การปฏิบัติการ คิดในการทำ กิจกรรม ระหว่างเรียน	-ครูให้นักเรียน สวดมนต์ - ครูทบทวน ความรู้เดิม เกี่ยวกับเนื้อหา จากคาบที่แล้ว เพื่อเชื่อมโยง ความรู้ใหม่และ เพื่อตรวจสอบ ความเข้าใจพร้อม	- นักเรียนสวดมนต์ นักเรียนศาสนาพุทธ (อาระฮังสำมาฯ) นักเรียนศาสนา อิสลาม(รีอบบิสเราะลี ฯ)เพื่อให้ใจสงบนิ่ง - นักเรียนศึกษาจาก ใบความรู้ที่ 2 และ ศึกษารูปภาพ	ครูให้นักเรียนศึกษาจาก ใบความรู้และครูอธิบาย เนื้อหาบทเรียนเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ ผลิตสินค้าและบริการ ให้กับนักเรียนได้เข้าใจ เพิ่มเติมถึงปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการผลิตสินค้า และบริการว่ามีปัจจัย ใดบ้างจากรูปภาพที่คร	- การสนทนา ซักถาม แลกเปลี่ยน ความรู้ - รูปภาพ - ใบความรู้ ที่ เรื่องปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อ การผลิต
D (Discovery Learning) หมายถึง การ เรียนรู้จากการ ค้นพบจากการ ทำกิจกรรม ระหว่างเรียน	ครูให้นักเรียน ปฏิบัติการคิด อย่างอิสระ	นักเรียนทำ แบบฝึกหัด จากใบงานที่ 1 ที่ครูแจกให้	นักเรียนทำแบบฝึกหัด เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การผลิตสินค้าและ บริการ	ใบงานที่1 เรื่องปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการ ผลิตสินค้า

องค์ประกอบ การสอนอิงแนวจิตตปัญญา	กิจกรรมการเรียนรู้อิงแนวจิตตปัญญา		วิธีดำเนินการสอน	เครื่องมือ/สื่อ
	ผู้สอน	ผู้เรียน		
D (Discovery Learning) หมายถึง การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน	ครูมอบหมายงานให้นักเรียนเพื่อได้คิดใคร่ครวญเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจากใบงานที่ 2 และ 3	นักเรียนทำแบบฝึกหัดจากใบงานที่ 2 และ 3 โดยมอบหมายเป็นการบ้าน	- นักเรียนสร้างสถานการณ์จำลองในการผลิตสินค้าและบริการ โดยให้นักเรียนสมมติเป็นเจ้าของโรงงาน นักเรียนจะเลือกใช้เทคโนโลยีใดในการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพ และให้นักเรียนอธิบายปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อ	- ใบงานที่ 2 เรื่องโรงงานของฉัน - ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
C (Cooperative Learning) หมายถึง การเรียนแบบร่วมมือที่เกิดจากการเรียนในกลุ่มย่อยที่กำหนดในกิจกรรม	ครูแบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 5 คน โดยไม่ซ้ำกัน	สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาค้นคว้าในหัวข้อที่ครูกำหนด	ครูให้นักเรียนกลุ่มเดิมที่เคยแบ่งกลุ่มในคาบที่แล้ว ร่วมกันศึกษาและสืบค้นการผลิตสินค้าแปรรูป	- ใบรายชื่อสมาชิกกลุ่ม
D (Discovery Learning) หมายถึง การเรียนรู้จากการค้นพบจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียน	ครูสลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทุกกลุ่มและให้คำแนะนำแก่นักเรียน	นักเรียนปฏิบัติการคิดในรูปแบบกลุ่มเพื่อช่วยกันหาคำตอบ โดยศึกษาจากใบความรู้และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ	การมอบหมายให้ศึกษาเพิ่มเติมเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าดังกล่าว มีปัจจัยใดบ้างพร้อมจัดทำรูปเล่มรายงานแล้วบันทึกในใบงานกลุ่ม	- ใบความรู้ที่ 2 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ - ห้องสมุด, อินเทอร์เน็ต

องค์ประกอบการสอน อิงแนวคิด ปัญหา	กิจกรรมการเรียนรู้ อิงแนวคิดปัญหา		วิธีดำเนินการสอน	เครื่องมือ/ สื่อ
	ผู้สอน	ผู้เรียน		
B มาจาก Behaving Well หมายถึง การแสดงออก ระหว่าง เรียน ทั้งเพื่อการ แสดงผลงานและ การมีส่วนร่วมกับ กลุ่ม	ครูเปิดโอกาส ให้นักเรียน แสดง ความสามารถ และความกล้า แสดงออกหน้า ชั้นเรียนด้วย ความสมัครใจ	นักเรียน นำเสนองาน หน้าชั้นเรียน	ครูสุ่ม กลุ่มนำเสนอผลงาน หน้าชั้นเรียน	
P (Progress) หมายถึง การ ก้าว หน้าในการ เรียน ซึ่งสังเกตได้ โดยครูและผู้เรียน เอง	ครูและนักเรียน ทบทวนเนื้อหา ร่วมกัน และให้นักเรียน สรุป ความรู้ด้วยตนเองอีกครั้ง		จากนั้นครูและนักเรียน ร่วมกันสรุปบทเรียน เรื่อง การผลิตสินค้าและบริการ และสาระสำคัญของปัจจัย การผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจน ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการผลิตสินค้าและ บริการ	- ใบความรู้ เรื่องปัจจัย ที่มีอิทธิพล ต่อการผลิต สินค้าและ บริการ
	ครูสังเกต พฤติกรรมการ ทำงานกลุ่ม	นักเรียน ภายในกลุ่มทำ หน้าที่ของ ตนเองตามที่ ประธานกลุ่ม มอบหมาย และให้ความ ร่วมมือในการ ทำงาน	ครูประเมินการเรียนรู้ของ กลุ่มโดยใช้แบบสังเกต พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย 1. การแสดงความคิดเห็น 2. ความตั้งใจในการทำงาน 3. ความร่วมมือในกลุ่ม 4. การรับฟังความคิดเห็น	แบบบันทึก การสังเกต พฤติกรรม การทำงาน กลุ่ม

องค์ประกอบการสอน อิงแนวคิด ปัญหา	กิจกรรมการเรียนรู้ อิงแนวคิดปัญหา		วิธีดำเนินการสอน	เครื่องมือ/ สื่อ
	ผู้สอน	ผู้เรียน		
P (Progress) หมายถึง การ ก้าว หน้าในการ เรียน ซึ่งสังเกตได้ โดยครูและผู้เรียน เอง	ครูให้นักเรียน ทำ แบบทดสอบ ท้ายบทและให้ นักเรียน ประเมินตนเอง	นักเรียน ประเมินตนเอง	เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการ จัดการเรียนการสอน ครู ให้นักเรียนทำแบบทดสอบ ท้ายบทและประเมิน ตนเอง โดยแจกแบบ ประเมินตนเอง พร้อม ชี้แจงขั้นตอนการประเมิน ให้นักเรียนทราบ	แบบ ประเมิน ตนเอง

ขั้นที่ 6 ประเมินภาพการสอน โดยครูจะตรวจความก้าวหน้าของนักเรียนดังนี้

ครูตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน ทั้งจากพฤติกรรมการทำงานทั้งรายบุคคลและ
กลุ่มและการซักถามขณะเรียนและให้การเสริมแรงทางสังคมกับนักเรียนที่เรียนเก่ง ในขณะที่เดียวกันครู
ชี้แนะและให้กำลังใจกับนักเรียนที่เรียนอ่อน ทั้งนี้โดยการตรวจสอบความก้าวหน้า ดังนี้

1. ใบงานที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
2. ใบงานที่ 2 เรื่องโรงงานของฉัน
3. ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
4. ใบงานกลุ่ม
5. จากการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม
6. แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
7. แบบประเมินตนเอง
8. แบบประเมินทักษะจิตตปัญญา
9. แบบทดสอบท้ายบท

6. สื่อการสอน

1. ภาพประกอบการสอน
2. ใบความรู้ที่ 2 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
3. ใบงานที่ 1 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
4. ใบงานที่ 2 เรื่องโรงงานของฉัน
5. ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
6. ใบงานกลุ่ม เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

7. การวัดและการประเมินผล (ประเมินจากการตรวจ)

1. ใบงานที่ 2 เรื่องปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ
2. ใบงานที่ 2 เรื่องโรงงานของฉัน
3. ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
4. ใบงานกลุ่ม
5. สังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม
6. แบบบันทึกพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
7. แบบประเมินตนเอง
8. แบบประเมินทักษะจิตตปัญญา
9. แบบทดสอบท้ายบท

Prince of Songkla University
Pattani Campus

.....ใบความรู้ที่ 2.....

.. เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

สินค้าและบริการต่าง ๆ จะมีปริมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

1. **เทคโนโลยี** หมายถึง วิชาการความก้าวหน้าที่มนุษย์พัฒนาขึ้น เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร วัสดุ และกระบวนการต่าง ๆ ในการผลิต ตัวอย่างเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต เช่น เครื่องชุบมะพร้าว เครื่องบรรจุสินค้า เครื่องทอผ้า เป็นต้น

รถตัดอ้อย

เทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร

ที่มา : <http://www.prachachat.net>

เครื่องบรรจุสินค้า

เทคโนโลยีการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม

ที่มา : <http://www.siamspeed.com>

2. **ราคาวัตถุดิบ** หมายถึง ราคาวัตถุดิบเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงในการนำมาใช้ผลิตสินค้าและบริการ หากราคาวัตถุดิบมีราคาที่สูงขึ้น ต้นทุนในการผลิตก็สูงขึ้นด้วย การผลิตสินค้าบางประเภทจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ จนทำให้ผู้ผลิตบางรายต้องลดปริมาณการผลิตสินค้า เพราะต้องใช้ต้นทุนสูง เป็นผลทำให้สินค้าที่ขายในตลาดลดน้อยลง แต่หากสามารถใช้วัตถุดิบภายในประเทศทดแทนได้ ผู้ผลิตจะเลือกใช้วัตถุดิบภายในประเทศ เพื่อลดต้นทุนในการผลิตนั่นเอง
3. **พลังงาน เช่น แก๊ส ก๊าซ** เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เมื่อ วิกฤติราคาแก๊ส ก๊าซและน้ำมัน เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อต้นทุนในการผลิตสินค้า เนื่องจากต้องใช้แก๊สและก๊าซในการผลิตและต้องพาหนะที่ใช้ น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง ในการขนส่งสินค้าไปจำหน่ายในสถานที่ต่าง ๆ จึงทำให้ต้องจ่ายค่าน้ำมันเพิ่มขึ้น
4. **พฤติกรรมของผู้บริโภค** หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริโภคมีลักษณะที่แตกต่างกันตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ ในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้นพฤติกรรมของผู้บริโภคจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งส่งผลและเป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค

ความต้องการในการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างเช่น

รายได้

รายได้ของผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ หากผู้บริโภคประกอบอาชีพที่มีรายได้สูง ย่อมต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี ส่วนผู้บริโภคที่มีรายได้น้อย ก็ย่อมบริโภคสินค้าและบริการที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพราะผู้บริโภคกลุ่มนี้ต้องคำนึงถึงความจำเป็นเป็นอันดับแรก เพราะมีรายได้ที่จำกัด

รสนิยม ความเชื่อ และทัศนคติ

การที่มีรสนิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่แตกต่างกัน ทำให้การเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นมีความแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนชอบเลือกซื้อเฉพาะ เสื้อผ้า กระเป๋า และสิ่งของ ที่เป็นยี่ห้อดัง ราคาแพง ๆ เท่านั้นมาบริโภค แต่บางคนชอบที่จะเลือกซื้อ เสื้อผ้าราคาถูกมาสวมใส่ เป็นต้น

คุณภาพ

สินค้าที่มีคุณภาพถือเป็นหัวใจสำคัญ ที่จะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นหรือไม่ เพราะผู้บริโภครู้สึกถึงอายุการใช้งานของสินค้า แม้จะมีราคาแพงกว่าสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ แต่ผู้บริโภคบางกลุ่มสนใจที่จะเลือกซื้อ เพราะคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป

การโฆษณา

การโฆษณาเป็นกลยุทธ์ในการขายสินค้า ด้วยเทคนิคการโฆษณาแบบแปลกใหม่ที่น่าสนใจ เพื่อโน้มน้าวผู้บริโภค ให้เลือกซื้อสินค้านั้น ๆ บางบริษัทจึงใช้งบประมาณในการทำโฆษณาสินค้าจำนวนมาก เพื่อให้สินค้าของตนเองเป็นที่รู้จักและขายได้ในปริมาณมาก

อ้างอิง :

เอกสารประกอบการคู่มือครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

1. น้ำมันเชื้อเพลิง

ที่มา <http://www.stock2morrow.com>

2. วัตถุดิบ

ที่มา : <http://www.tandn-bakermart.com>

3. เทคโนโลยี

ที่มา : <http://www.thailandpages.com>

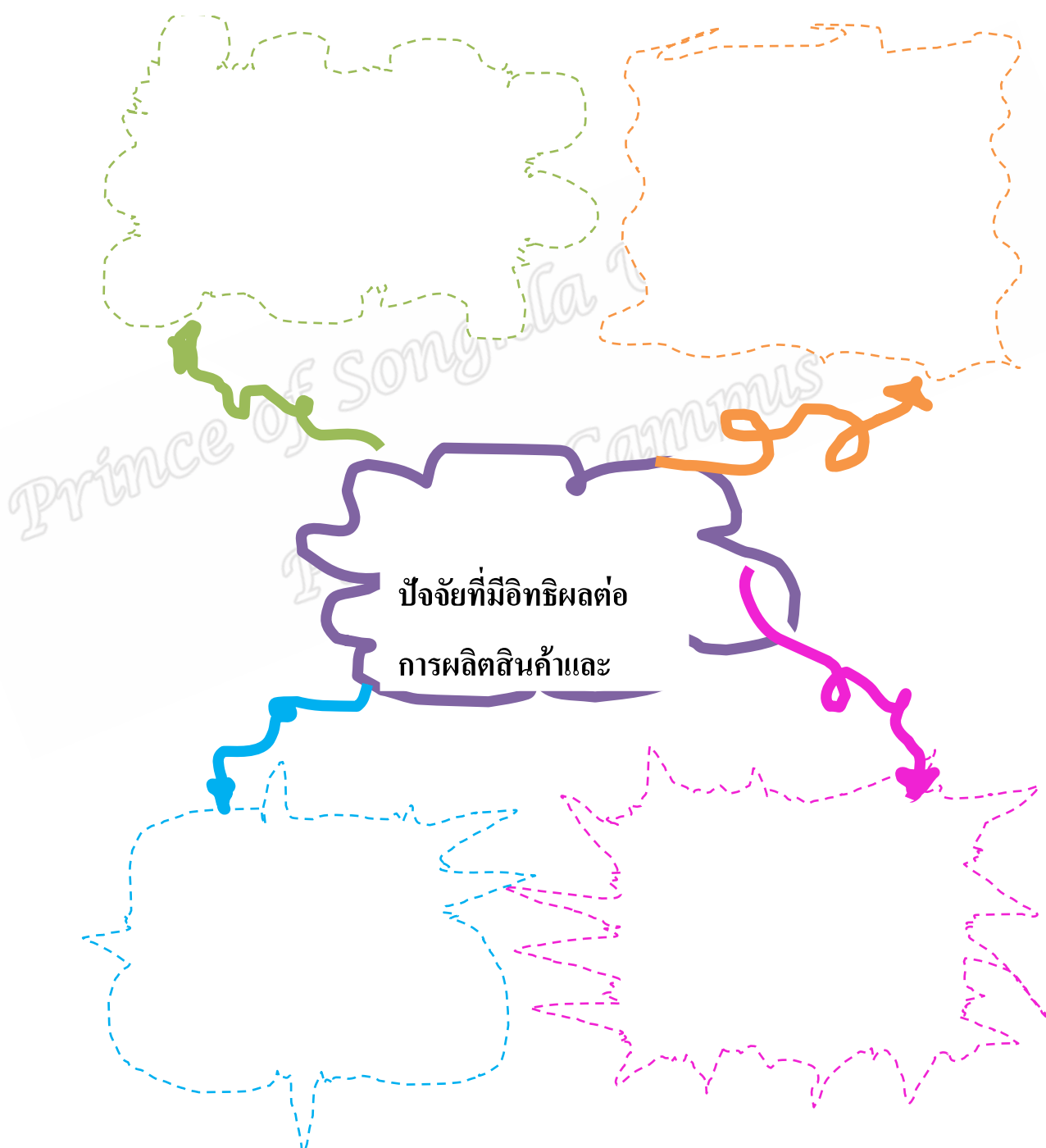
4. พฤติกรรมของผู้บริโภค

ที่มา : <http://www.thaibizchina.com> <http://www.munjeed.com>

ใบงานที่ 1

เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

คำชี้แจง ให้นักเรียนอธิบายความหมาย เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ และยกตัวอย่าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การผลิตสินค้าและบริการ มาพอเข้าใจ พร้อมตกแต่งและระบายสีให้สวยงาม (Mind Mapping)

ใบงานที่ 2

เรื่อง...โรงงานของฉัน

คำชี้แจง.. โดยสมมติให้นักเรียนเป็นเจ้าของโรงงานผลิต พร้อมตั้งชื่อโรงงานของนักเรียนและอธิบาย นักเรียนใช้เทคโนโลยีใดในการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพ

ชื่อโรงงาน.....			
ผลิตสินค้า	เทคโนโลยี	เหตุผล	ประโยชน์

ใบงานที่ 3

..เรื่อง..

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

คำสั่ง...ให้นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ มาพอสังเขป

1. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการมีอะไรบ้าง พร้อมอธิบาย

2. การใช้เทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้า นักเรียนคิดว่าส่งผลดี-ผลเสียอย่างไรบ้าง

3. การใช้เครื่องจักรผลิตสินค้าและบริการแทนแรงงานคน ส่งผลเสียอย่างไร

ใบงานกลุ่ม

คำสั่ง.....ให้นักเรียนสืบค้นการผลิตสินค้าแปรรูป กลุ่มละ 1 ประเภท เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการดังกล่าว มีปัจจัยใดบ้าง พร้อมจัดทำรูปเล่มรายงานให้เรียบร้อยสวยงาม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบทดสอบท้ายบท

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย \times ทับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้อง

1. เทคโนโลยีการผลิต หมายถึงข้อใด
 - ก. วิทยาการความก้าวหน้าในการนำมาใช้พัฒนาการผลิต
 - ข. กระบวนการผลิตสินค้าที่ทันสมัย
 - ค. การนำรถเกี่ยวข้าวมาผลิตสินค้าและบริการ
 - ง. ใช้เครื่องจักรในการผลิตสินค้า
2. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการ คือข้อใด
 - ก. ราคาวัตถุดิบ และเทคโนโลยีการผลิต
 - ข. น้ำมันเชื้อเพลิง
 - ค. ราคาสินค้าในตลาดโลก
 - ง. ระยะทางการขนส่งสินค้า
3. ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - ก. ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นราคา ทำให้สินค้าขึ้นราคาตามไปด้วย
 - ข. ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นราคา ไม่ส่งผลต่อราคาสินค้าแต่อย่างใด
 - ค. ราคาสินค้าจะมีราคาเท่าใด อิงกับราคาน้ำมันในตลาดโลก
 - ง. น้ำมันเชื้อเพลิงและการผลิตสินค้า ไม่ได้อยู่ในกระบวนการเดียวกันในการผลิต
4. การผลิตสินค้าและบริการเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ ทำด้วยวิธีใด จึงจะเหมาะสม
 - ก. ประหยัดเวลาในการผลิตสินค้า
 - ข. ใช้ทุนสูงในการผลิต
 - ค. ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าและบริการ
 - ง. ผลิตได้ปริมาณมากในเวลาอันรวดเร็ว
5. ถ้านักเรียนเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ นักเรียนควรคำนึงปัจจัยข้อใดมากที่สุด
 - ก. ราคาน้ำมัน
 - ข. คุณภาพ
 - ค. การโฆษณา
 - ง. ตลาดผู้บริโภค

6. โรงงานบรรจุข้าวแห่งหนึ่ง ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบรรจุข้าวแบบใหม่ ด้วยวิธีใด
- ก. จ้างคนงานจำนวนมากในการบรรจุข้าวใส่ถุง
 - ข. ใช้เครื่องแพ็คถุงข้าว
 - ค. สั่งซื้อเครื่องจักรจากต่างประเทศ
 - ง. สั่งซื้อบรรจุภัณฑ์ราคาแพงเพื่อบรรจุข้าว
7. การผลิตสินค้าและบริการต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ คือข้อใด
- ก. วัตถุดิบ
 - ข. ราคาน้ำมัน
 - ค. รายได้ของผู้บริโภค
 - ง. ความนิยมของผู้บริโภค
8. เทคโนโลยีการผลิตมีประโยชน์ต่อผู้บริโภคหรือไม่เพราะเหตุใด
- ก. มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีราคาแพง
 - ข. ไม่มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีคุณภาพต่ำลง
 - ค. มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น
 - ง. ไม่มีประโยชน์ เพราะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น
9. การใช้วัตถุดิบภายในประเทศในการผลิตสินค้า จะส่งผลต่อผู้บริโภคอย่างไร
- ก. ช่วยลดต้นทุนการผลิต
 - ข. ช่วยลดค่าใช้จ่ายให้กับผู้บริโภค
 - ค. ทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าได้มากขึ้น
 - ง. ทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าได้หลากหลาย
10. หากนักเรียน เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ จะคำนึงถึงข้อใดมากที่สุด
- ก. ความนิยมส่วนใหญ่ของผู้บริโภค
 - ข. ความหรูหรา สวยงามของสินค้า
 - ค. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต
 - ง. คุณภาพของสินค้า

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
 เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ เวลา 2 ชั่วโมง

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส.3.1 ป.5/1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ

2. สาระสำคัญ (ความคิดรวบยอด)

สินค้าและบริการต่างๆ จะมีจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการหลายประการ เช่น เทคโนโลยีการผลิต พลังงาน วัตถุดิบ พฤติกรรมของผู้บริโภค

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

3.2 เขียนแผนภาพปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการได้

3.3 เข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการและสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. สาระการเรียนรู้

4.1 สาระประจำแผนการจัดการเรียนรู้

4.1.1 การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและบริการ

4.1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค

4.1.3 ปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

4.2 ทักษะ/กระบวนการ

4.2.1 ทักษะการอธิบาย

4.2.2 ทักษะการอ่าน

4.2.3 ทักษะการเก็บความรู้

4.2.4 ทักษะการสังเกต

4.2.5 ทักษะการใช้ความรู้

4.2.6 ทักษะการแสดงออก

4.2.7 ทักษะการสังเคราะห์

- 4.2.8 ทักษะการวิเคราะห์
- 4.2.9 ทักษะการประยุกต์ใช้ความรู้
- 4.2.10 กระบวนการกลุ่ม

4.3 ทักษะบ่งชี้

- 4.3.1 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community)
- 4.3.2 ความรักความเมตตา (Compassion)
- 4.3.3 การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connection)
- 4.3.4 การเผชิญหน้า (Confrontion)
- 4.3.5 ความต่อเนื่อง (Continuity)
- 4.3.6 ความมุ่งมั่น (Commitment)

4.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 4.4.1 มีวินัย รับผิดชอบ
- 4.4.2 ใฝ่เรียนรู้
- 4.4.3 มุ่งมั่นในการทำงาน

4.5 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 4.5.1 ความสามารถในการสื่อสาร
- 4.5.2 ความสามารถในการคิด

5. ภาระงาน (สะท้อนการจัดกิจกรรม)

- 4.1 ใบงานที่ 1 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
- 4.2 ใบงานที่ 2 เรื่องโรงงานของฉัน
- 4.3 ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
- 4.4 ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

6. กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 3-4

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน

ครูทักทาย และครูทบทวนความรู้ที่ได้เรียนในคาบที่แล้ว เรื่องปัจจัยการผลิตสินค้า และให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องถิ่นและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้านั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน

(1) นักเรียนศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ จากใบความรู้ที่ 2

เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

(2) ครูอธิบายเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มเติมพร้อมยกตัวอย่าง

(3) นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจโดยให้นักเรียนทำใบงานที่ 1 เรื่องปัจจัยที่

มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

(4) ครูมอบหมายให้นักเรียนทำงานกลุ่มโดยใช้กลุ่มเดิม ให้ร่วมกันศึกษาเพิ่มเติม เรื่องปัจจัยที่มี

อิทธิพลต่อการผลิตสินค้าดังกล่าว มีปัจจัยใดบ้างพร้อมจัดทำรูปเล่มรายงาน และมอบหมายการทำใบงานที่ 2 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ และใบงานที่ 3 ทำเป็นการบ้านนำมาส่งครู

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ โดยนักเรียนทำแบบทดสอบท้ายบทและกิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจและกิจกรรมอื่นๆ ได้ครบถ้วน

7. สื่อ/แหล่งเรียนรู้

7.1 สื่อการเรียนรู้

- 7.1.1 ใบความรู้ที่ 2 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
- 7.1.2 ใบงานที่ 1 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
- 7.1.3 ใบงานที่ 2 เรื่องโรงงานของฉัน
- 7.1.4 ใบงานที่ 3 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ
- 7.1.5 ใบงานกลุ่ม เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

7.2 แหล่งเรียนรู้

7.2.1 ห้องสมุด

7.2.2 อินเทอร์เน็ต

8. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์การวัด
1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนรายบุคคล 2. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม 3. การตรวจงาน 4. ทดสอบท้ายบท	1. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน 2. แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม 3. ใบงาน, ใบงานกลุ่ม 4. แบบทดสอบท้ายบท	เกณฑ์ผ่านขั้นต่ำ 1. ได้ระดับ “พอใช้” ขึ้นไป 2. ได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป 3. ได้ระดับ “ดี” ขึ้นไป 4. ได้คะแนนรวมร้อยละ 50 ขึ้นไป การสรุปผลการประเมินต้องผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำทั้ง 4 รายการ

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

.....ใบความรู้ที่ 2.....

.. เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

สินค้าและบริการต่าง ๆ จะมีปริมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

5. **เทคโนโลยี** หมายถึง วิชาการความก้าวหน้าที่มนุษย์พัฒนาขึ้น เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการ เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร วัสดุ และกระบวนการต่าง ๆ ในการผลิต ตัวอย่างเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต เช่น เครื่องขุดมะพร้าว เครื่องบรรจุสินค้า เครื่องทอผ้า เป็นต้น

รถตัดอ้อย

เทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร

ที่มา : <http://www.prachachat.net>

เครื่องบรรจุสินค้า

เทคโนโลยีการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม

ที่มา : <http://www.siamspeed.com>

6. **ราคาวัตถุดิบ** หมายถึง ราคาวัตถุดิบเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงในการนำมาใช้ผลิตสินค้าและบริการ หากราคาวัตถุดิบมีราคาที่สูงขึ้น ต้นทุนในการผลิตก็สูงขึ้นด้วย การผลิตสินค้าบางประเภทจำเป็นต้องใช้วัตถุดิบที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ จนทำให้ผู้ผลิตบางรายต้องลดปริมาณการผลิตสินค้า เพราะต้องใช้ต้นทุนสูง เป็นผลทำให้สินค้าที่ขายในตลาดลดน้อยลง แต่หากสามารถใช้วัตถุดิบภายในประเทศทดแทนได้ ผู้ผลิตจะเลือกใช้วัตถุดิบภายในประเทศ เพื่อลดต้นทุนในการผลิตนั่นเอง
7. **พลังงาน เช่น แก๊ส ก๊าซ** เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เมื่อ วิกฤติราคาแก๊ส ก๊าซและน้ำมัน เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อต้นทุนในการผลิตสินค้า เนื่องจากต้องใช้แก๊สและก๊าซในการผลิตและต้องพาหนะที่ใช้ น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง ในการขนส่งสินค้าไปจำหน่ายในสถานที่ต่าง ๆ จึงทำให้ต้องจ่ายค่าน้ำมันเพิ่มขึ้น
8. **พฤติกรรมของผู้บริโภค** หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริโภคมีลักษณะที่แตกต่างกันตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา และความเชื่อ ในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้นพฤติกรรมของผู้บริโภคจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งส่งผลและเป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค

ความต้องการในการเลือกซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างเช่น

รายได้

รายได้ของผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ หากผู้บริโภคประกอบอาชีพที่มีรายได้สูง ย่อมต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี ส่วนผู้บริโภคที่มีรายได้น้อย ก็ย่อมบริโภคสินค้าและบริการที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพราะผู้บริโภคกลุ่มนี้ต้องคำนึงถึงความจำเป็นเป็นอันดับแรก เพราะมีรายได้ที่จำกัด

รสนิยม ความเชื่อ และทัศนคติ

การที่มีรสนิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่แตกต่างกัน ทำให้การเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นมีความแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนชอบเลือกซื้อเฉพาะ เสื้อผ้า กระเป๋า และสิ่งของ ที่เป็นยี่ห้อดัง ราคาแพง ๆ เท่านั้นมาบริโภค แต่บางคนชอบที่จะเลือกซื้อ เสื้อผ้าราคาถูกมาสวมใส่ เป็นต้น

คุณภาพ

สินค้าที่มีคุณภาพถือเป็นหัวใจสำคัญ ที่จะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้นหรือไม่ เพราะผู้บริโภครู้สึกถึงอายุการใช้งานของสินค้า แม้จะมีราคาแพงกว่าสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ แต่ผู้บริโภคบางกลุ่มสนใจที่จะเลือกซื้อ เพราะคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป

การโฆษณา

การโฆษณาเป็นกลยุทธ์ในการขายสินค้า ด้วยเทคนิคการโฆษณาแบบแปลกใหม่ ที่น่าสนใจ เพื่อโน้มน้าวผู้บริโภค ให้เลือกซื้อสินค้านั้น ๆ บางบริษัทจึงใช้งบประมาณในการทำโฆษณาสินค้าจำนวนมาก เพื่อให้สินค้าของตนเองเป็นที่รู้จักและขายได้ในปริมาณมาก

อ้างอิง :

เอกสารประกอบการคู่มือครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

1. น้ำมันเชื้อเพลิง

ที่มา <http://www.stock2morrow.com>

2. วัตถุดิบ

ที่มา : <http://www.tandn-bakermart.com>

3. เทคโนโลยี

ที่มา : <http://www.thailandpages.com>

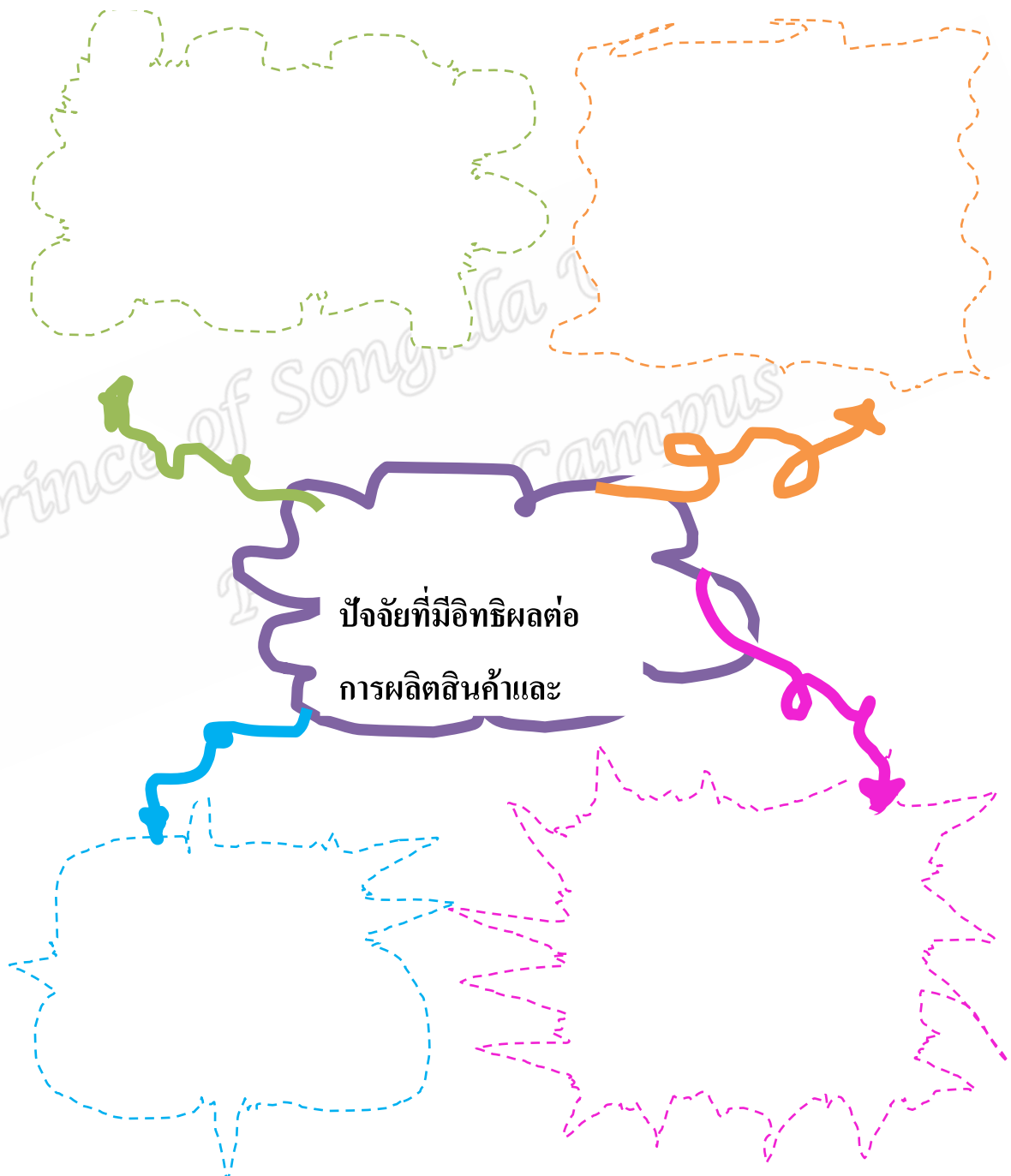
4. พฤติกรรมของผู้บริโภค

ที่มา : <http://www.thaibizchina.com> <http://www.munjeed.com>

ใบงานที่ 1

เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

คำชี้แจง ให้นักเรียนอธิบายความหมาย เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ และยกตัวอย่าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การผลิตสินค้าและบริการ มาพอเข้าใจ พร้อมตกแต่งและระบายสีให้สวยงาม (Mind Mapping)

ใบงานที่ 2

เรื่อง...โรงงานของฉัน

คำชี้แจง.. โดยสมมติให้นักเรียนเป็นเจ้าของโรงงานผลิต พร้อมตั้งชื่อโรงงานของนักเรียนและอธิบาย นักเรียนใช้เทคโนโลยีใดในการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพ

ชื่อโรงงาน.....			
ผลิตสินค้า	เทคโนโลยี	เหตุผล	ประโยชน์

ใบงานที่ 3

..เรื่อง..

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ

คำสั่ง...ให้นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ มาพอสังเขป

1. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการมีอะไรบ้าง พร้อมอธิบาย

2. การใช้เทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิตสินค้า นักเรียนคิดว่าส่งผลดี-ผลเสียอย่างไรบ้าง

3. การใช้เครื่องจักรผลิตสินค้าและบริการแทนแรงงานคน ส่งผลเสียอย่างไร

ใบงานกลุ่ม

คำสั่ง.....ให้นักเรียนสืบค้นการผลิตสินค้าแปรรูป กลุ่มละ 1 ประเภท เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการดังกล่าว มีปัจจัยใดบ้าง พร้อมจัดทำรูปเล่มรายงานให้เรียบร้อยสวยงาม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบทดสอบท้ายบท

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย × ทับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้อง

1. เทคโนโลยีการผลิต หมายถึงข้อใด
 - จ. วิทยาการความก้าวหน้าในการนำมาใช้พัฒนาการผลิต
 - ข. กระบวนการผลิตสินค้าที่ทันสมัย
 - ค. การนำรถเกี่ยวข้าวมาผลิตสินค้าและบริการ
 - ง. ใช้เครื่องจักรในการผลิตสินค้า
2. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดปริมาณสินค้าและบริการ คือข้อใด
 - จ. ราคาวัตถุดิบ และเทคโนโลยีการผลิต
 - ข. น้ำมันเชื้อเพลิง
 - ค. ราคาสินค้าในตลาดโลก
 - ง. ระยะทางการขนส่งสินค้า
3. ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - จ. ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นราคา ทำให้สินค้าขึ้นราคาตามไปด้วย
 - ข. ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นราคา ไม่ส่งผลต่อราคาสินค้าแต่อย่างใด
 - ค. ราคาสินค้าจะมีราคาเท่าใด อิงกับราคาน้ำมันในตลาดโลก
 - ง. น้ำมันเชื้อเพลิงและการผลิตสินค้า ไม่ได้อยู่ในกระบวนการเดียวกันในการผลิต
4. การผลิตสินค้าและบริการเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ ทำด้วยวิธีใด จึงจะเหมาะสม
 - จ. ประหยัดเวลาในการผลิตสินค้า
 - ข. ใช้ทุนสูงในการผลิต
 - ค. ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าและบริการ
 - ง. ผลิตได้ปริมาณมากในเวลาอันรวดเร็ว
5. ถ้านักเรียนเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ นักเรียนควรคำนึงปัจจัยข้อใดมากที่สุด
 - จ. ราคาน้ำมัน
 - ข. คุณภาพ
 - ค. การโฆษณา
 - ง. ตลาดผู้บริโภค
6. โรงงานบรรจุข้าวแห่งหนึ่ง ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบรรจุข้าวแบบใหม่ ด้วยวิธีใด

- จ. จ้างคนงานจำนวนมากในการบรรจุข้าวใส่ถุง
 ฉ. ใช้เครื่องแพ็คถุงข้าว
 ช. สั่งซื้อเครื่องจักรจากต่างประเทศ
 ซ. สั่งซื้อบรรจุภัณฑ์ราคาแพงเพื่อบรรจุข้าว
7. การผลิตสินค้าและบริการต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าและบริการ คือข้อใด
 จ. วัตถุดิบ
 ฉ. ราคาน้ำมัน
 ช. รายได้ของผู้บริโภค
 ซ. ความนิยมของผู้บริโภค
8. เทคโนโลยีการผลิตมีประโยชน์ต่อผู้บริโภคหรือไม่เพราะเหตุใด
 จ. มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีราคาแพง
 ฉ. ไม่มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีคุณภาพต่ำลง
 ช. มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น
 ซ. ไม่มีประโยชน์ เพราะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น
9. การใช้วัตถุดิบภายในประเทศในการผลิตสินค้า จะส่งผลต่อผู้บริโภคอย่างไร
 จ. ช่วยลดต้นทุนการผลิต
 ฉ. ช่วยลดค่าใช้จ่ายให้กับผู้บริโภค
 ช. ทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าได้มากขึ้น
 ซ. ทำให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าได้หลากหลาย
10. หากนักเรียน เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการ จะคำนึงถึงข้อใดมากที่สุด
 จ. ความนิยมส่วนใหญ่ของผู้บริโภค
 ฉ. ความหรูหรา สวยงามของสินค้า
 ช. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต
 ซ. คุณภาพของสินค้า

เกณฑ์การให้คะแนน

1	เท่ากับ ควรปรับปรุง	หมายถึง	เมื่อแสดงพฤติกรรมโดดเด่น ชัดเจน เป็นกิจนิสัย
2	เท่ากับ พอใช้	หมายถึง	เมื่อละเลยการแสดงพฤติกรรมเป็นบางครั้ง หรือมีข้อบกพร่องเล็กน้อย
3	เท่ากับ ดี	หมายถึง	เมื่อมีความพยายามที่จะแสดงพฤติกรรม โดยต้องคอยกระตุ้นเป็นบางครั้ง
4	เท่ากับ ดีมาก	หมายถึง	เมื่อแสดงพฤติกรรมน้อยครั้งมาก หรือไม่แสดงเลย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบประเมินทักษะจิตปัญญา

ชื่อ - สกุล	คิดอย่างไรคร่าวๆ			ความรักความเมตตา			เชื่อมโยงสัมพันธ์			เผชิญหน้า			ความต่อเนื่อง			ความมุ่งมั่น			ชุมชนแห่งการเรียนรู้																
		ใช้ความคิดสงบนิ่ง	มีสมาธิจดจ่อและมุ่งมั่น	ตั้งคำถาม	ตั้งคำถามอย่างถึงราก	ตระหนักรู้	รู้จักรักตนเอง	เปิดรับและยอมรับคนอื่น	รักและปรารถนาให้คนอื่นมีความสุข	วางใจและให้ความช่วยเหลือคนอื่น	ช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งกันและกันโดยปราศจากอคติ	เชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับตนเอง	แลกเปลี่ยนการประสบการณ์ได้	การเป็นอาสาสมัคร	เชื่อมโยงตนเองกับห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน	นำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคมได้อย่างสมดุล	รู้ตัว รับรู้	ยอมรับสถานะของตนเองทั้งภายในและภายนอก	ยอมรับการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการเรียนรู้ในมุมมองใหม่	พร้อมเผชิญความขัดแย้งและความแตกต่าง	สามารถเผชิญหน้ากับความขัดแย้งได้อย่างสมดุล	ยอมรับความรู้และประสบการณ์เดิมของตนเอง	ยอมรับเงื่อนไขภายในที่จะพัฒนาตนเอง	สามารถสรุปการเรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ได้	เปลี่ยนแปลงตนเองได้สม่ำเสมอและต่อเนื่อง	ปรับพฤติกรรมหลังการเรียนรู้ได้อย่างสมดุล	รู้จักและยอมรับจุดดีของตนเอง	พัฒนาและเปลี่ยนแปลงความคิด	สร้างเงื่อนไขให้ตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลง	เปิดโอกาสให้ตนเองมีโอกาสสัมผัสศักยภาพการเปลี่ยนแปลง	นำไปใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสมดุล	มีความเข้าใจในบริบทของชุมชน	มีการได้逞แสดงความคิดเห็นที่ต่างกัน	มีการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง	สามารถยอมรับและทำงานกับคนที่เห็นต่างกันได้

เกณฑ์การให้คะแนน

1	เท่ากับ ควรปรับปรุง	หมายถึง	เมื่อแสดงพฤติกรรมโดดเด่น ชัดเจน เป็นกิจนิสัย
2	เท่ากับ พอใช้	หมายถึง	เมื่อละเลยการแสดงพฤติกรรมเป็นบางครั้ง หรือมีข้อบกพร่องเล็กน้อย
3	เท่ากับ ดี	หมายถึง	เมื่อมีความพยายามที่จะแสดงพฤติกรรม โดยต้องคอยกระตุ้นเป็นบางครั้ง
4	เท่ากับ ดีมาก	หมายถึง	เมื่อแสดงพฤติกรรมน้อยครั้งมาก หรือไม่แสดงเลย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบประเมินตนเอง

ชื่อ.....สกุล.....กลุ่มที่.....

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ตามพฤติกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง

พฤติกรรม	บทบาทนักเรียน			
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง				
2. แสดงออกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม				
3. มีมนุษยสัมพันธ์กับกลุ่มที่ร่วมงาน				
4. มีวิธีการปฏิบัติอย่างเหมาะสม				
5. มีผลงานจากการปฏิบัติ				
6. มีส่วนร่วมในการประเมินผลตนเองและเพื่อน				
รวมคะแนน				

เกณฑ์การประเมิน

- 4 = ดีมาก หมายถึง เมื่อแสดงพฤติกรรมโดดเด่น ชัดเจน เป็นกิจนิสัย
- 3 = ดี หมายถึง เมื่อละเลยการแสดงพฤติกรรมเป็นบางครั้ง หรือมีข้อบกพร่องเล็กน้อย
- 2 = พอใช้ หมายถึง เมื่อมีความพยายามที่จะแสดงพฤติกรรม โดยต้องคอยกระตุ้นเป็นบางครั้ง
- 1 = ควรปรับปรุง หมายถึง เมื่อแสดงพฤติกรรมน้อยครั้งมาก หรือไม่แสดงเลย

เกณฑ์การแปลผล

ช่วงคะแนน ระดับคุณภาพ

- 21 - 24 ดีมาก
- 16 - 20 ดี
- 11 - 15 พอใช้
- 6 - 10 ควรปรับปรุง

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มที่

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ความสามัคคี ร่วมมือ				การแสดง ความคิดเห็น อย่างสุภาพ				รับฟัง ความเห็น ของผู้อื่น				มีน้ำใจร่วม ช่วยเหลือ งานกลุ่ม				รวม 16 คะแนน
		4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	4	3	2	1	
1																		
2																		
3																		
4																		
5																		

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การให้คะแนน

- 4 = ดีมาก หมายถึง แสดงพฤติกรรมไม่มี
ข้อบกพร่องเลย
- 3 = ดี หมายถึง แสดงพฤติกรรมโดยมี
ข้อบกพร่องน้อยที่สุด
- 2 = พอใช้ หมายถึง แสดงพฤติกรรมเป็นบางครั้ง
- 1 = ปรับปรุง หมายถึง แสดงพฤติกรรมน้อยมาก

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วง คะแนน	ระดับ คุณภาพ
14-26	ดีมาก
11-13	ดี
9-10 ต่ำกว่า 8	พอใช้ ปรับปรุง

แบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
ภาคเรียนที่ ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านอัยเยอร์เวง

ชื่อ ชั้น เลขที่

สมรรถนะที่ประเมิน	ระดับคะแนน		
	3	2	1
<p>1. ความสามารถในการสื่อสาร</p> <p>ป.1-2 ตั้งใจฟัง ดู อ่าน และพูด เขียนสื่อสารได้ชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์โดยใช้คำสุภาพ</p> <p>ป.3-4 ฟัง ดู พูด อ่าน เขียนอย่างมีมารยาท และพูด เขียน แสดงความรู้ ความคิดจากเรื่องที่ฟัง ดู อ่าน ได้ชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์โดยใช้คำสุภาพและมีเหตุผล</p> <p>ป.5-6 ฟัง ดู พูด อ่าน เขียนอย่างมีมารยาท และพูด เขียน แสดงความรู้ ความคิดเห็นวิเคราะห์ จากเรื่องที่ฟัง ดู อ่าน อย่างสมเหตุสมผล</p>			
<p>2. ความสามารถในการคิด</p> <p>ป.1 ทักษะการสังเกต ทักษะการจัดกลุ่ม ป.2 ทักษะการเปรียบเทียบ ทักษะการ จำแนกประเภท</p> <p>ป.3 ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการเชื่อมโยง ป.4 ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการให้เหตุผล</p> <p>ป.5 ทักษะการแปลความ ทักษะการตีความ ป.6 ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการเชื่อมโยง</p>			
<p>3. ความสามารถในการแก้ปัญหา</p> <p>ป.1-2 เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ นำมาใช้ใน การแก้ปัญหา</p> <p>ป.3-4 แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้</p> <p>ป.5-6 แก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ ประกอบการ ตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น</p>			
<p>4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ป.1-2 รู้จักตนเอง ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสัมพันธ์อันดี ยอมรับความ แตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น และรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง</p> <p>ป.3-4 มองตนเองและผู้อื่นในแง่บวก และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เคารพ สิทธิของตนเองและผู้อื่น</p> <p>ป.5-6 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของ สังคมและสภาพแวดล้อม สามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้ดี</p>			

สมรรถนะที่ประเมิน	ระดับคะแนน		
	3	3	3
<p>5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี</p> <p>ป.1-2 เลือกใช้ข้อมูลในการพัฒนาตนเอง ในด้านการเรียนรู้ และการสื่อสารอย่างเหมาะสม</p> <p>ป.3-4 การเลือกใช้เทคโนโลยี เพื่อสืบค้นข้อมูลในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม</p> <p>ป.5-6 การเลือกใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ ค้นคว้าเพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงาน และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นทางเทคโนโลยีสารสนเทศ</p>			
สรุป ผลการประเมิน แต่ละด้านต้องได้ระดับคะแนน 2 ขึ้นไป จึงจะถือว่า ผ่าน			

เกณฑ์การให้คะแนน :

พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนบางครั้ง ให้ 1 คะแนน

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
โรงเรียนบ้านอัยเยอร์เวง

ชื่อ เลขที่

คุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัด	ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2		
	ดีเยี่ยม	ดี	ผ่านเกณฑ์	ดีเยี่ยม	ดี	ผ่านเกณฑ์
	3	2	1	3	2	1
1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 1.1 ชอบเข้าร่วมกิจกรรมแสดงความรักชาติ เช่น เชิญธง ยืนตรง เคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ รักษาชื่อเสียงและ หวงแหนสมบัติของชาติ 1.2 ชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และปฏิบัติตามหลักธรรมของ ศาสนา เช่น รักษาศีล ปฏิบัติธรรม 1.3 ชอบเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อ พระมหากษัตริย์
สรุป การรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์						
2. ซื่อสัตย์สุจริต 2.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง ไม่โกหก 2.2 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ไม่ลัก ขโมย 2.3 ไม่หาผลประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง ไม่คดโกง
สรุป ความซื่อสัตย์สุจริต						
3. มีวินัย 3.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎระเบียบของครอบครัว โรงเรียนและ สังคม 3.2 ตรงต่อเวลาและรับผิดชอบในการเรียน การปฏิบัติงาน 3.3 ปฏิบัติตนในกิจวัตรประจำวันโดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น
สรุป ความมีวินัย						
4. ใฝ่เรียนรู้ 4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ต่าง ๆ 4.2 แสวงหา ศึกษา ค้นคว้าความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ 4.3 บันทึกความรู้วิเคราะห์ตรวจสอบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้
สรุป การใฝ่เรียนรู้						

คุณลักษณะอันพึงประสงค์และตัวชี้วัด	ภาคเรียนที่ 1			ภาคเรียนที่ 2		
	เตรียม วัด	วัด	ผ่านเกณฑ์	เตรียม วัด	วัด	ผ่านเกณฑ์
	3	2	1	3	2	1
5. อยู่อย่างพอเพียง 5.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเองและของส่วนรวมอย่างประหยัด คู้มค่า รวมทั้งใช้เวลาอย่างเหมาะสม 5.2 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบมีเหตุผล 5.3 วางแผนการเรียนการทำงาน บนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
สรุป การอยู่อย่างพอเพียง						
6. มุ่งมั่นในการทำงาน 6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ 6.2 ทุ่มเททำงาน อดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค 6.3 ปรับปรุงพัฒนาการทำงานและผลงานด้วยตนเอง
สรุป ความมุ่งมั่นในการทำงาน						
7. รักความเป็นไทย 7.1 ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย 7.2 ใช้ภาษาไทย เลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง 7.3 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย นำมาใช้ให้เหมาะสมใน วิถีชีวิต
สรุป รักความเป็นไทย						
8. มีจิตสาธารณะ 8.1 ช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันสิ่งของ อาสาทำงานให้ด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน 8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม 8.3 ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วย ความเต็มใจ
สรุป การมีจิตสาธารณะ						
รวมจำนวนข้อที่ได้						
สรุปภาพรวม						

ลงชื่อผู้ประเมิน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เรื่อง เศรษฐศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คะแนนเต็ม 40 คะแนน เวลา.....40.....นาที

คำชี้แจงในการทำแบบทดสอบ

ก. แบบทดสอบมีจำนวนทั้งหมด 40 ข้อ เป็นแบบปรนัย เลือกตอบชนิด 4 ตัวเลือกทั้งหมด
ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องตัวเลือก ก, ข, ค, หรือ ง ของกระดาษคำตอบที่เห็นว่าถูกต้อง
ที่สุดเพียงคำตอบเดียว

<p>(1) ข้อใดจัดอยู่ใน ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ</p> <p>ก. ที่ดิน แรงงาน ทรัพยากร</p> <p>ข. ผู้ประกอบการ แรงงาน ที่ดิน ทุน</p> <p>ค. ทุน ทรัพยากร แรงงาน ผู้ประกอบการ</p> <p>ง. แรงงาน ที่ดิน เงินลงทุน ผู้ประกอบการ</p> <p>(2) หากนักเรียน เป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการจะ คำนึงถึงข้อใดมากที่สุด</p> <p>ก. คุณภาพของสินค้า</p> <p>ข. วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต</p> <p>ค. ความนิยมส่วนใหญ่ของผู้บริโภค</p> <p>ง. ความหรูหรา สวยงามของสินค้า</p> <p>(3) ข้อใดอธิบายคำว่า “การผลิต” ในทาง เศรษฐศาสตร์ได้ถูกต้อง</p> <p>ก. การนำผลไม้สด มาทำเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ</p> <p>ข. การนำทรัพยากรต่าง ๆ มารวบรวมเป็นสินค้า</p> <p>ค. การตัดต้นไม้จากป่าสงวน มาแปรรูปให้เป็น สินค้า</p> <p>ง. การนำทรัพยากรต่าง ๆ มาแปรรูปเพื่อให้เกิด เป็นสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของผู้บริโภค</p>	<p>(4) เทคโนโลยีการผลิตมีประโยชน์ต่อผู้บริโภคหรือไม่ เพราะเหตุใด</p> <p>ก. มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีราคาแพง</p> <p>ข. ไม่มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีคุณภาพ ต่ำลง</p> <p>ค. มีประโยชน์ เพราะทำให้สินค้ามีคุณภาพเพิ่ม มากขึ้น</p> <p>ง. ไม่มีประโยชน์ เพราะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม มากขึ้น</p> <p>(5) ข้อใดจัดเป็นทุนในการทำธุรกิจค้าขายปลา</p> <p>ก. แม่ค้าขายปลา</p> <p>ข. ปลา ชนิดต่างๆ</p> <p>ค. ตั้งร้านขายปลา</p> <p>ง. ลูกจ้างขายปลาที่</p> <p>(6) การผลิตสินค้าและบริการให้กับผู้บริโภคต้อง คำนึงถึงข้อใดมากที่สุด</p> <p>ก. ราคาของสินค้า</p> <p>ข. คุณภาพของสินค้า</p> <p>ค. ความนิยมของสินค้า</p> <p>ง. บรรจุภัณฑ์ของสินค้า</p>
--	---

<p>(7) คุณลุงทำอาชีพการประมงขายส่งปลาให้พ่อค้าคนกลางในราคา กิโลกรัมละ 35 บาท คุณลุงต้องการขายปลาในราคาที่สูงกว่า จึงนำปลาไปขายปลีกที่ตลาดในราคา กิโลกรัมละ 90 บาท คุณลุงใช้วิธีการใดในการเพิ่มมูลค่าของสินค้า</p> <p>ก. การแปรรูปสินค้า ข. การให้บริการเพิ่มเติม ค. การใช้ช่วงเวลาต่างกัน ง. การเปลี่ยนแปลงสถานที่</p> <p>(8) ร้านดารินเปิดสอนขับรถยนต์พร้อมพาไปทำใบขับขี่ทันทีเมื่อเรียนจบหลักสูตร ดารินได้ใช้วิธีการในรูปแบบใด ให้ลูกค้าสนใจที่จะใช้บริการ</p> <p>ก. การให้บริการเพิ่มเติม ข. การใช้ช่วงเวลาต่างกัน ค. การเปลี่ยนแปลงสถานที่ ง. ความประทับใจของลูกค้าเป็นสำคัญ</p> <p>(9) มาลิน เปิดร้านซัก อบ รีด พร้อมบริการส่งถึงบ้าน ร้านแห่งนี้มีวิธีการในการทำให้ผลผลิตมีมูลค่าเพิ่มด้วยวิธีการใด</p> <p>ก. วิธีการแปรรูป ข. การให้บริการเพิ่มเติม ค. โดยใช้เวลาที่ต่างกัน ง. การเปลี่ยนแปลงสถานที่</p> <p>(10) ชาวนาเกี่ยวข้าวด้วยเคียว จึงได้ผลผลิตน้อยในแต่ละปี นักเรียนจะแนะนำให้ชาวนานำในข้อใดเพื่อเกี่ยวข้าวให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้นและรวดเร็ว</p> <p>ก. รถไถนา ข. รถเกี่ยวข้าว ค. กระเช้าเกี่ยวข้าว ง. ขวนเพื่อนบ้านให้ช่วยเกี่ยวข้าว</p>	<p>(11) คุณแม่ให้นิสิตช่วยไปซื้อ นมสดในตลาด ถ้านักเรียนเป็นนิสิต นักเรียนจะคำนึงถึงข้อใด เป็นลำดับแรก</p> <p>ก. ราคาของสินค้า ข. วันหมดอายุของสินค้า ค. ความหรรษาของสินค้า ง. ความจำเป็นของสินค้า</p> <p>(12) นักเรียนจะนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้อย่างไร</p> <p>ก. ใช้จ่ายเงินที่ได้รับให้หมด ข. เก็บของเหลือใช้เอาไว้ แล้วซื้อของใหม่ ค. ซื้อเสื้อผ้าและรองเท้าแฟชั่นที่ทันสมัยอยู่เสมอ ง. ใช้จ่ายอย่างรอบคอบและเลือกซื้อสินค้าที่จำเป็น</p> <p>(13) กัลยาซื้อของทุกอย่างที่ตนเองอยากได้ จนไม่มีเงินเก็บไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉินเป็นการกระทำที่เหมาะสมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่</p> <p>ก. ไม่เหมาะสม กัลยาไม่มีเหตุผลที่ดีในการซื้อสินค้า ข. เหมาะสม กัลยามีสิทธิใช้จ่ายเงินของตนเองอย่างอิสระ ค. เหมาะสม กัลยาใช้เงินของตนเองในการซื้อสินค้า โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ง. ไม่เหมาะสม กัลยาฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น จนเกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง</p> <p>(14) ข้อใดหมายถึงการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>ก. ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บใด ๆ ข. การเปลี่ยนแปลงของร่างกายไปในทางที่ดี ค. การเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น ง. การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต</p>
--	---

<p>15) ลุงสร้างบ่อเลี้ยงปลา ปลูกบ้าน และปลูกข้าว พื้นที่ที่เหลือของลุงควรจะทำประโยชน์ด้านใด</p> <p>ก. เลี้ยงไก่ ข. กักเก็บน้ำ ค. ปลูกกล้วย ง. ปลูกข้าวโพด</p> <p>(16) ข้อใดแบ่งอัตราส่วนที่ดิน ตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ได้ถูกต้อง</p> <p>ก. 30:30:30:10 ข. 30:10:30:30 ค. 10:30:30:10 ง. 10:30:30:30</p> <p>(17) ถ้านักเรียนต้องการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน นักเรียนสามารถทำได้ ดังนี้</p> <p>ก. เก็บขวดน้ำไปขาย ข. เลี้ยงไก่ในห้องเรียน ค. ขยะทั้งหมดนำไปเผา ง. ปิดไฟฟ้าในห้องเรียนทุกครั้ง เมื่อเลิกใช้งาน</p> <p>(18) ข้อใดไม่ใช่ การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน</p> <p>ก. นำสินค้าที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนไปขายต่างชาติ ข. ส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ เช่น หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ค. ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยไม่ก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง เสื่อมโทรม หรือเสียหาย ง. ดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด</p>	<p>(19) คำนิยามที่ว่า จะกระทำการสิ่งใดต้องตัดสินใจโดยใช้เหตุผล คือความหมายของข้อใด</p> <p>ก. คุณธรรม ข. มีเหตุผล ค. มีภูมิคุ้มกันที่ดี ง. มีความพอประมาณ</p> <p>(20) บอย รู้จักประหยัด อดออม ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย จึงทำให้บอยมีชีวิตที่ดีอย่างไร</p> <p>ก. มีความสุข ข. เป็นหนี้้น้อยลง ค. ทำให้ใช้จ่ายได้มากขึ้น ง. ไม่เจ็บไข้ ห่างไกลโรคร้าย</p> <p>(21) ข้อใดกล่าวถูกต้อง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>ก. มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ข. ต้องการให้ทุกคนรอบครัวปลูกพืชผักสวนครัว ค. มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนนับหน้าถือตา และได้รับความน่าเชื่อถือ ง. เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น</p> <p>(22) ข้อใดไม่ใช่หลักการสำคัญของสหกรณ์ คือข้อใด</p> <p>ก. หลักอิสระ ข. หลักประชาธิปไตย ค. หลักความสมัครใจ ง. หลักการคอมมิวนิสต์</p>
---	---

<p>(23) การประยุกต์ใช้หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้กับใครบ้าง</p> <p>ก. เพื่อน ข. น้องสาว ค. เพื่อนบ้าน ง. สามารถทำได้กับทุกคน</p> <p>(24) การประยุกต์ใช้หลักการของสหกรณ์มาใช้ในชีวิตประจำวัน มีประโยชน์อย่างไร</p> <p>ก. ชุมชนเข้มแข็ง ข. ช่วยชาวบ้านปลดหนี้ ค. สามารถใช้จ่ายตลาดได้มากขึ้น ง. รู้จักการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น</p> <p>(25) ข้อใดคือการประยุกต์ใช้สหกรณ์โรงเรียนได้ถูกต้อง</p> <p>ก. พงษ์ซื้อดินสอวันละ 1 แท่ง ข. ช่วยช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านทุกวัน ค. พี่เก็บเงินเพื่อการศึกษาในอนาคต ง. หนูดีซื้อขนมที่ร้านสหกรณ์เป็นประจำ</p> <p>(26) ผู้ที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับสิทธิประโยชน์อะไรบ้าง</p> <p>ก. ดอกเบี้ย ข. เงินปันผล ค. ค่าตอบแทน ง. ค่าทำงานล่วงเวลา</p> <p>(27) นักเรียนจะนำหลักการของสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร</p> <p>ก. ใช้ต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง ข. ใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ค. เพื่อการซื้อขายให้ได้ราคาที่ถูกกว่า ง. ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม</p> <p>(28) ข้อใดไม่จัดอยู่ในประเภทของสหกรณ์</p> <p>ก. สหกรณ์ร้านค้า ข. สหกรณ์ประมง ค. สหกรณ์การเกษตร ง. สหกรณ์ห้างสรรพสินค้า</p>	<p>(29) กลุ่มบุคคลในข้อใดไม่ใช่สมาชิกสหกรณ์การเกษตร</p> <p>ก. กลุ่มผู้เลี้ยงโคนม ข. กลุ่มผู้จับสัตว์น้ำ ค. กลุ่มชาวไร่อ้อย ง. กลุ่มชาวทางเกษตรอินทรีย์</p> <p>(30) ข้อใดคือ ประโยชน์ของสหกรณ์</p> <p>ก. ทำให้คนในชุมชนมีฐานะร่ำรวย ข. พัฒนาให้คนในชุมชนมีการศึกษา ค. ลดปัญหาการแบ่งแยกฐานะ ชนชั้น ในชุมชน ง. ลดปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง</p> <p>(31) ข้อใดคือ ความหมายของสหกรณ์การเกษตร</p> <p>ก. สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตร ข. สหกรณ์การเกษตรในรูปแบบหนึ่งที่ทำนินการจัดหาสินเชื่อ และปัจจัยการผลิต ค. สถาบันการเงินแบบหนึ่งซึ่งสมาชิกเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน ง. สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สมาชิกที่ประกอบอาชีพเดียวกันมารวมตัวกัน</p> <p>(32) ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของสหกรณ์</p> <p>ก. สมาชิกมี 1 สิทธิหนึ่งเสียง ข. การรวมกลุ่มต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของสมาชิก ค. ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ของกลุ่มสมาชิก ง. เจ้าของสหกรณ์คือ ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสมาชิก</p>
---	--

<p>(33) สุทธิดา เลือกฝากเงินจำนวน 15,000 บาทเป็นระยะเวลา 6 เดือน เพราะจะได้รับดอกเบี้ยสูงกว่าการฝากเงินประเภทอื่น จัดเป็นเงินฝากประเภทใด</p> <p>ก. เงินฝากประจำ ข. เงินฝากเผื่อเรียก ค. เงินฝากออมทรัพย์ ง. เงินฝากกระแสรายวัน</p> <p>(34) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงใด</p> <p>ก. กระทรวงกลาโหม ข. กระทรวงการคลัง ค. กระทรวงคมนาคม ง. กระทรวงวัฒนธรรม</p> <p>(35) ใครใช้บริการจากธนาคารได้ไม่ถูกต้อง</p> <p>ก. ดวงดาวไปฝากเงินที่ธนาคารออมสิน ข. ออมพาน้องชายไปเปิดบัญชีเงินฝากที่ธนาคารกรุงไทย ค. สุชาดาขอกู้เงินนอกระบบจากธนาคารกสิกรไทย ง. กัลยาเช่าตู้รับเหรียญเพื่อเก็บทองคำ</p> <p>(36) บุคคลใดไปทำธุรกรรมทางการเงิน ณ ธนาคารพาณิชย์</p> <p>ก. ไพลินไปธนาคารเพื่อขอพิมพ์ธนบัตรฉบับใหม่ ข. ชานีไปธนาคารอาคารสงเคราะห์เพื่อขอข้อมูลการสร้างบ้าน ค. มานีไปธนาคารกรุงไทยเพื่อโอนเงินให้พี่ชายจำนวน 2,000 บาท ง. นิสาไปธนาคารเพื่อขอขบประมาณในการลงทุนทำธุรกิจส่งออกและนำเข้าสินค้า</p>	<p>(37) ศิริพร ต้องการกู้ยืมเงินเพื่อสร้างบ้านเพื่ออยู่อาศัย สามารถทำการกู้ยืมจากธนาคารใด</p> <p>ก. ทำได้ทุกธนาคาร ข. ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ค. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ง. ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย</p> <p>(38) ธนาคารไทยพาณิชย์ให้กู้ยืมเงินในวงเงินไม่เกิน 5 แสนบาท คิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ และต้องมีผู้ค้ำประกัน ธนาคารบริการการกู้ยืมประเภทใด</p> <p>ก. การกู้ยืมเงินในระบบ ข. การกู้ยืมเงินนอกระบบ ค. การกู้ยืมเงินกับธนาคาร ง. การกู้ยืมในบริษัทธุรกรรมการเงิน</p> <p>(39) พาทีมีะ เลือกฝากเงิน 10,000 บาท เป็นระยะเวลา 1 ปี เพราะได้ดอกเบี้ยสูง เป็นการฝากเงินประเภทใด</p> <p>ก. เงินฝากประจำ ข. เงินฝากรายเดือน ค. เงินฝากออมทรัพย์ ง. เงินฝากกระแสรายวัน</p> <p>(40) ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับเงินฝากออมทรัพย์</p> <p>ก. เงินฝากที่ไม่มีกำหนดระยะเวลาการฝาก-ถอน ข. เงินฝากที่มีกำหนดระยะเวลาการฝาก-ถอน ค. เงินฝากที่ผู้ฝากสามารถโอนเงินในบัญชีของตนเองให้กับผู้อื่นได้ด้วยเช็คสั่งจ่าย ง. เงินฝากที่ผู้ฝากเลือกกำหนดระยะเวลาของการฝากตามที่ธนาคารระบุไว้</p>
---	---

แบบประเมินวัดความรับผิดชอบ

คำชี้แจง

- ให้นักเรียนประเมินตนเองรายการต่อไปนี่ว่า ที่ผ่านมานักเรียนได้ปฏิบัติตนในรายการแต่ละรายการอย่างไร โดยการเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่นักเรียนได้ปฏิบัติมากที่สุด
- แบบประเมินวัดความรับผิดชอบนี้ มี 40 ข้อ ใช้เวลาทำ 30 นาที
- ความคิดเห็นของนักเรียนที่นักเรียนตอบ ไม่มีผิดและจะไม่กระทบต่อผลการเรียนของนักเรียน การให้ข้อมูลครั้งนี้จะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ข้อที่	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		ประจำ	บ่อย	ทำบ้าง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยทำ
1.	เตรียมอุปกรณ์การเรียนให้พร้อมเสมอ					
2.	ไม่ส่งเสียงดังหรือคุยกับเพื่อนในขณะที่ครูสอน					
3.	ตั้งใจฟังและจดบันทึกเนื้อหาบทเรียนที่ครูกำลังอธิบาย					
4.	ไม่ขาดเรียน โดยไม่มีสาเหตุ					
5.	มีการศึกษาเนื้อหาที่จะเรียนแต่ละครั้งมาล่วงหน้า					
6.	มีการซักถามในสิ่งที่นักเรียนสงสัย					
7.	ทบทวนเนื้อหาบทเรียนอีกครั้งเมื่อกลับถึงบ้าน					
8.	ไม่รบกวนสมาธิในการเรียนของผู้อื่นขณะครูสอน					
9.	ช่วยอธิบายเพิ่มเติมให้เพื่อนๆ หลังเสร็จสิ้นการสอน					
10.	มีความกระตือรือร้นทำแบบฝึกหัดที่ครูมอบหมาย					
11.	มีความสนใจ กล้าแสดงออกนำเสนองานหน้าชั้นเรียน					
12.	มาโรงเรียนทันเข้าแถวเคารพธงชาติ					
13.	เข้าห้องเรียนตรงเวลา					
14.	ส่งงานทันเวลาที่กำหนด					
15.	คืนหนังสือที่ยืมจากครูตรงเวลา					
16.	เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตรงต่อเวลา					
17.	ไม่ทำงานผลัดวันประกันพรุ่ง					
18.	ไม่ลอกข้อสอบของเพื่อน					

ข้อที่	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		ประจำ	บ่อย	ทำบ้าง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยทำ
19.	ไม่ใช่เพื่อนทำการบ้านให้ตนเอง					
20.	ไม่ผลัดภาระงานของตนเองให้ผู้อื่นเมื่อทำงานกลุ่ม					
21.	ไม่ขโมยงานและแบบฝึกหัดของเพื่อนเป็นของตนเอง					
22.	ไม่เห็นแก่ตัวช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานกลุ่ม					
23.	ตั้งใจทำงานกลุ่มที่ครูมอบหมาย					
24.	แสดงบทบาทที่ตนได้รับมอบหมายจากกลุ่ม					
25.	ช่วยกลุ่มคิดและตอบคำถาม					
26.	มีการแสดงความคิดเห็น และซักถามภายในกลุ่ม					
27.	รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม					
28.	ช่วยกลุ่มทำงานอย่างต่อเนื่อง					
29.	ไม่ทอดทิ้งงานแม้มีอุปสรรค					
30.	ทำการบ้านเมื่อมีเวลาว่าง					
31.	มีการตรวจความเรียบร้อยของงานที่นักเรียนทำ ก่อนส่งครูทุกครั้ง					
32.	มีการตรวจทานงานหลังได้รับการตรวจจากครู					
33.	รับแก้ไขปรับปรุงงานที่ผิดทันทีให้ดียิ่งขึ้น					
34.	มีการเตรียมตัว ก่อนออกมานำเสนองานหน้าชั้นเรียนทุกครั้ง					
35.	เมื่อทำแบบฝึกหัดผิด ยอมรับและแก้ไขปรับปรุง					
36.	เมื่อทำข้อสอบหรือแบบฝึกหัดไม่ได้ ก็ไม่ลอกเพื่อน					
37.	เมื่อทำข้อสอบหรือแบบฝึกหัดไม่ได้ ปรึกษาและขอคำแนะนำจากครูทันที					
38.	ยอมรับผลการกระทำของตนเองดีหรือไม่ดี					
39.	พร้อมแก้ไขปรับปรุงตนเองทันทีเมื่อได้รับการตักเตือน					
40.	ไม่ปลอมแปลงหรือคัดลอกลายเซ็นของครู					

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล นาม นางสาวมุนีเราะห์ ยานยา

รหัสนักศึกษา 5520121012

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	สถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี	2554

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

2558 – 2560 พนักงานจ้าง องค์การบริหารส่วนตำบลอัยเยอร์เวง

การตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงาน

นางสาวมุนีเราะห์ ยานยา งานวิจัยเรื่อง “ผลของการจัดการเรียนรู้อิงแนวคิดจิตตปัญญา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 วันที่ 21 กรกฎาคม 2560 ณ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น